

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΝΕΡΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΣΟΦΙΑ ΡΩΤΣΙΑΜΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΛΕΚΤΟΡΑΣ:

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2006

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

στην Οικογένεια μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή κ. Χαράλαμπο Οικονομίδη για την παροχή των πολύτιμων επιστημονικών του συμβουλών και επισημάνσεων κατά την επίβλεψη της εργασίας μου.

Ευχαριστώ όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τη συμβολή τους στην απόκτηση πολύ σημαντικών γνώσεων.

Επίσης, μέσα από την καρδιά μου, ευχαριστώ την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση και ενθάρρυνση που μου προσφέρει όλα αυτά τα χρόνια για την επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών μου.

Τέλος, ευχαριστώ τον Θοδωρή Τιμπλαλέξη για τη πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε σε όλη τη διάρκεια της εργασίας μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	3
1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ	3
1.2 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	3
1.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	4
1.4 ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	6
1.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ.....	7
1.6 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ	8
1.6.1 ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	8
1.6.2 ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΡΙΒΗΣ	8
1.6.3 ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ - ΚΥΚΛΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ	9
1.6.4 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ.....	10
1.6.5 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ.....	12
1.7 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	14
1.7.1 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ Ή Η ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ....	15
1.7.2 ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	16
1.7.3 ΑΝΑΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ-REENGINEERING-RECONFIGURATION	16
1.7.4 ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	19
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ.....	19
2.2 ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΙΜΩΝ	20
2.3 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΡΠΙΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΛΠΑΖΟΝΤΑ	22
2.4 ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	23
2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	24
2.6 ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	25
2.6.1 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΖΗΤΗΣΗΣ	26
2.6.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ (ΣΤΑΣΙΜΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ)	29
2.6.3 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΜΙΣΘΩΝ	34
2.6.4 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΕΡΔΩΝ	37
2.6.5 ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ.....	38
2.7 ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ	40
2.7.1 ΈΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ	40
2.7.2 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΟΠΩΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ.....	40

2.7.3 ΕΥΡΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΥΤΟΜΑΤΩΝ ΤΙΜΑΡΙΘΜΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ	41
2.7.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	43
ΣΧΕΣΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΜΠΥΛΗ PHILLIPS	43
3.1 Η ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	48
3.2 ΑΝΤΙΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	50
3.3 ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ	51
3.4 ΣΠΕΙΡΟΕΙΔΗΣ ΣΧΕΣΗ ΤΙΜΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	60
4.1 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	68
4.1.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ.....	68
4.1.2 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	68
4.1.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΛΑΤΤΩΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	70
4.1.4 ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ.....	71
4.2 Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	72
4.2.1 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	74
4.2.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	77
4.3 ΣΧΕΣΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	79
ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	81
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	87

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι να εξετασθούν δύο πολύ σημαντικά και επίκαιρα οικονομικά φαινόμενα: ο πληθωρισμός και η ανεργία καθώς και η αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Τα φαινόμενα αυτά επηρεάζουν όλες τις οικονομίες παγκοσμίως, ενώ και στη χώρα μας δημιουργούν έντονο προβληματισμό και η αντιμετώπισή τους βρίσκεται στο επίκεντρο κάθε οικονομικής πολιτικής.

Η διπλωματική εργασία περιλαμβάνει 4 μεγάλα κεφάλαια:

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται το φαινόμενο της ανεργίας. Αφού εξεταστεί αρχικά η έννοια της ανεργίας και πως γίνεται η μέτρησή της, ακολουθεί μια ιστορική αναδρομή για την απασχόληση από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα και αποσαφηνίζεται η διαφορά μεταξύ ανεργίας και απασχόλησης. Κατόπιν, εξετάζονται οι δυσάρεστες συνέπειες της ανεργίας και παρατίθενται οι διάφορες μορφές της σε μια προσπάθεια να εντοπιστούν τα κύρια αίτια δημιουργίας της, ενώ επιχειρείται και η συσχέτιση των διαφόρων μορφών ανεργίας με τον πληθωρισμό.

Τέλος, σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται και κάποιες σύγχρονες ερμηνείες της ανεργίας που αποτελούν σύνθεση διαφορετικών τύπων ανεργίας καθώς και πως η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει την ανεργία στις ανεπτυγμένες χώρες.

Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με τον πληθωρισμό. Αφού οριστεί η έννοια του πληθωρισμού και παρατεθούν οι διάφοροι δείκτες που χρησιμοποιούνται για την μέτρηση του καθώς και τα τυχόν μειονεκτήματά τους, επιχειρείται να γίνει η διάκριση μεταξύ καλού και επιβλαβούς πληθωρισμού δηλαδή μέχρι πιο ποσοστό ο πληθωρισμός ωφελεί την οικονομία, ενώ ακολουθούν οι δυσμενείς οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις του βλαβερού πληθωρισμού.

Κατόπιν, αναφέρονται οι διάφορες μορφές του πληθωρισμού μέσω των οποίων αναλύονται τα αίτια δημιουργίας του και πως αυτές οι μορφές συνδέονται με την ανεργία. Στη συνέχεια, παρατίθενται μέτρα καταπολέμησης του πληθωρισμού.

Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας. μέσω της καμπύλης PHILLIPS που δείχνει την αντίστροφη σχέση μεταξύ τους (όταν μειώνεται ο πληθωρισμός αυξάνεται η ανεργία και αντίστροφα). Επίσης, αναλύονται οι παράγοντες που επηρεάζουν την σύγχρονη καμπύλη PHILLIPS και αφορούν τον προσδοκώμενο πληθωρισμό,

την απόκλιση της ανεργίας από το φυσικό ποσοστό της, και τις εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς.

Στη συνέχεια, αναφέρεται πως η αντιπληθωριστική πολιτική αυξάνει την ανεργία και παρατίθεται ο δείκτης θυσίας (πόσες μονάδες ανεργίας αντιστοιχούν σε μια μονάδα μείωσης του πληθωρισμού) καθώς και πως οι ορθολογικές προσδοκίες για τον πληθωρισμό αμβλύνουν σημαντικά τις δυσμενείς επιπτώσεις της αντιπληθωριστικής πολιτικής στην ανεργία. Τέλος, αναλύεται η σπειροειδής σχέση τιμών – αμοιβών και η επίδρασή τους στην καμπύλη PHILLIPS.

Στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται η κατάσταση στην Ελλάδα όσον αφορά την ανεργία και τον πληθωρισμό. Συγκεκριμένα, εξετάζονται τα αίτια της ανεργίας στην Ελλάδα που επιμένει να κινείται σε υψηλά επίπεδα και προτείνονται μέτρα για την αντιμετώπισή της που είναι κυρίως διαρθρωτικού χαρακτήρα.

Επίσης, αναλύονται τα αίτια που ο πληθωρισμός κινείται σταθερά σε υψηλότερα επίπεδα στην Ελλάδα από το μέσο όρο της Ευρωζώνης μέσω της εξέτασης των συνθηκών στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών και άλλων παραγόντων καθώς και πως ο πληθωρισμός επιδρά αρνητικά στην ανταγωνιστικότητα της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ

Κάθε οικονομία έχει ένα ορισμένο μέγεθος πληθυσμού. Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελεί το εργατικό δυναμικό της οικονομίας και περιλαμβάνει τα άτομα εκείνα τα οποία είναι ικανά και ταυτόχρονα θέλουν να εργαστούν. Τα άτομα που δεν μπορούν να εργαστούν για παράδειγμα μικρά παιδιά, ηλικιωμένοι, ασθενείς, στρατιώτες, δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό και αποτελούν τον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό. Για λόγους οικονομικής ανάλυσης ο πληθυσμός διακρίνεται σε οικονομικά ενεργό και σε οικονομικά μη ενεργό. Με βάση τις παραπάνω διακρίσεις μπορούμε να δώσουμε τους εξής ορισμούς:

Εργατικό δυναμικό είναι το σύνολο των ατόμων τα οποία μπορούν και θέλουν να δουλέψουν.

Απασχολούμενοι είναι τα άτομα τα οποία εργάζονται.

Ανεργοί είναι τα άτομα τα οποία μπορούν και θέλουν να εργαστούν, αλλά δεν μπορούν να βρουν απασχόληση¹.

1.2 ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Το μέγεθος της ανεργίας μπορεί να μετρηθεί ως απόλυτο μέγεθος, για παράδειγμα, χιλιάδες άνεργοι. Η σημασία όμως του αριθμού αυτού εξαρτάται από το μέγεθος του εργατικού δυναμικού. Για αυτό η ανεργία μετριέται ως ποσοστό επί τοις εκατό του εργατικού δυναμικού.

Ποσοστό ανεργίας =

$$\frac{\text{Αριθμός Ανέργων} \times 100}{\text{Εργατικό Δυναμικό}}$$

¹ Πανεπιστημιακές σημειώσεις από ΤΕΙ Λαμίας. (users.teilam.gr)

1.3 Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Με την έναρξη της βιομηχανικής επανάστασης οι ανάγκες της παραγωγής οδήγησαν σε μια νέα αντίληψη για την διαχείριση του χρόνου. Ο χρόνος αποκτάει αξία στο βαθμό που παράγει εμπορεύματα. Μέχρι την περίοδο αυτή το χαρακτηριστικό ήταν ότι ο χρόνος εργασίας καθοριζόταν από εξωγενείς παράγοντες, (κλιματολογικές συνθήκες, οικογενειακές υποχρεώσεις, οι ανάγκες της πρωτογενούς παραγωγής, η ανατολή και η δύση του ηλίου).

Η τεχνολογία που οδήγησε στην οργάνωση των πρώτων βιομηχανικών μονάδων, απαιτούσε ένταση εργασίας χωρίς απώλειες χρόνου. Έτσι άρχισε να επιβάλλεται το χρονόμετρο, ο επιστάτης και η πειθαρχία στην παραγωγική διαδικασία και στο εργοστάσιο.

Στις αρχές του 20ου αιώνα οι Ταίηλορ και Φορντ έθεσαν τα θεμέλια της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας. Η τεχνική γνώση του εργάτη - τεχνίτη κατακερματίζεται σε απλές και στοιχειώδεις κινήσεις έτσι ώστε η συλλογική εργασία να εκλαμβάνεται σαν σύνολο ειδικών χρονομετρημένων καθηκόντων (οριζόντιος καταμερισμός) και στον πλήρη διαχωρισμό των εργασιών σύλληψης και εκτέλεσης (κάθετος καταμερισμός). Στόχος του Τεϋλορικού μοντέλου ήταν η πλήρης ορθολογικοποίηση της ανθρώπινης εργασίας, έτσι ώστε όλη η διαδικασία της παραγωγής να περάσει κάτω από τον εργοδοτικό² έλεγχο και να μεγεθυνθεί η παραγωγικότητα.

Στη συνέχεια ο Φορντ επέκτεινε και τελειοποίησε την οργάνωση της εργασίας στη βάση της οικονομίας του χρόνου με την εισαγωγή της αλυσίδας συναρμολόγησης, δημιουργώντας ένα τεχνολογικό μοντέλο με στόχο την μαζική παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων. Πρόκειται για ένα μοντέλο που στηρίζεται στις οικονομίες κλίμακας ως μέσο μείωσης του κόστους παραγωγής.

Η ανάπτυξη του Τεϋλορισμού τη δεκαετία του 1920 προκάλεσε πράγματι εντυπωσιακή αύξηση της παραγωγικότητας η οποία αυξήθηκε με τριπλάσιους ρυθμούς απ' ότι τον 19ο αιώνα με ρυθμό 6% ετησίως δημιουργώντας όμως υπερπαραγωγή προϊόντων. Η μαζική

² Πανεπιστημιακές Σημειώσεις από ΤΕΙ Λαμίας, (users.teilam.gr)

παραγωγή όμως προϋποθέτει και την μαζική κατανάλωση. Έτσι ο ίδιος ο Φορντ προχώρησε σε διπλασιασμό των μισθών ενισχύοντας έτσι την ζήτηση, μέσω της αύξησης της αγοραστικής δύναμης.

Επίσης, εκτοπίστηκε από την παραγωγή ο εργάτης τεχνίτης των μικρών βιοτεχνικών μονάδων του 19ου αιώνα και ταυτόχρονα υπήρξε μαζική εισροή ανειδίκευτων εργατών που προέρχονταν από τον αγροτικό τομέα και τους μετανάστες και άνοιξε ο δρόμος στην μαζική παραγωγή στην μαζική κατανάλωση και κυρίως στην αύξηση της απασχόλησης. Το όλο εγχείρημα θα ολοκληρωθεί αργότερα με τις θεσμικές ρυθμίσεις του κεϋνσιανού μοντέλου και την ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας.

Ο Κέϋνς αναγνωρίζοντας στην ζήτηση έναν ενεργό ρόλο στην ουσία διαπιστώνει ότι δεν αρκεί να λειτουργούν οι μηχανισμοί της αγοράς αλλά προϋποθέτει την αναγνώριση από την μεριά του κράτους της ανταγωνιστικής σχέσης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία και την υιοθέτηση σειράς μέτρων που θα λύνουν αυτή την αντίθεση ευνοϊκά για το κεφάλαιο. Αναγνωρίζεται δηλαδή η ανταγωνιστική σχέση κεφαλαίου - εργασίας και νομιμοποιείται μέσα από ένα σύνολο θεσμικών παρεμβάσεων του κράτους.

Έτσι θεσπίστηκε η συλλογική διαπραγμάτευση, η διαπραγμάτευση όχι σε ατομικό επίπεδο αλλά μεταξύ εργοδότη και συνδικάτου και καθιερώθηκε ο κατώτερος μισθός.

Ταυτόχρονα αναπτύσσεται το κράτος πρόνοιας με την θεσμοθέτηση της κοινωνικής ασφάλισης αλλά και συστημάτων προστασίας των ανέργων. Οι ρυθμίσεις αυτές θα ολοκληρωθούν μέσω της ενεργητικής συμμετοχής του κράτους στην διαχείριση του χρήματος και την διατήρηση του επιπέδου απασχόλησης και κατανάλωσης χρησιμοποιώντας την αύξηση των κρατικών δαπανών.

Όμως από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 το υφιστάμενο μοντέλο ανάπτυξης και η κεϋνσιανή ρύθμιση μπήκαν σε βαθιά κρίση αφού διένυσαν έναν πλήρη κύκλο σχεδόν επί 30 χρόνια σε μεγαλύτερο μέρος των χωρών μελών του ΟΟΣΑ. Η κατάρρευση των ισορροπιών του συστήματος ήταν αποτέλεσμα ενός συνδυασμού που περιείχε:

- α) Την αύξηση της δύναμης των συνδικάτων με αποτέλεσμα την επιβάρυνση του κόστους παραγωγής.
- β) Την αδυναμία να καλύψει διαφοροποιήσεις στην ζήτηση λόγω υψηλού κόστους που συνεπάγονταν αλλαγές στην γραμμή παραγωγής.
- γ) Την αποδιάρθρωση της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης λόγω της διεθνοποίησης της παραγωγής.

1.4 ΔΙΑΦΟΡΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Η δυσκολία μέτρησης της ανεργίας οφείλεται στο ότι μεγάλα τμήματα του πληθυσμού βρίσκονται σε ενδιάμεσες καταστάσεις, μεταξύ εργασίας, ανενεργού πληθυσμού (αδράνειας) και ανεργίας. Η ταυτοποίηση αυτών των κατηγοριών και η κατανόηση των λειτουργιών τους εντός της αγοράς είναι πιο χρήσιμη από το να αγνοηθεί η ύπαρξή τους, θέτοντας αυθαίρετα όρια.

Η έννοια της εργασίας είναι πρακτικά συνδεδεμένη με την κάλυψη συγκεκριμένης θέσεως εργασίας, κάλυψη συνεχή, με πλήρες ωράριο σύμφωνα με τους κανονισμούς της συγκεκριμένης χώρας. Η παραπάνω θεώρηση μπορεί να διαφοροποιηθεί κατά δύο τρόπους: η εργασία εκτελείται σε πλήρες ωράριο, αλλά όχι συνεχώς (εποχιακή εργασία, προσωρινή εργασία) ή η εργασία εκτελείται με μειωμένο ωράριο, συγκριτικά με το θεωρούμενο κανονικό ωράριο για τη χώρα. Είναι σημαντικό να καθοριστεί κατά πόσο από πλευράς εργαζόμενου η κατάσταση που βρίσκεται είναι ηθελημένη ή όχι. Στην πρώτη περίπτωση, το άτομο βρίσκεται μεταξύ εργασίας και ανενεργούς καταστάσεως, ενώ στη δεύτερη, μεταξύ εργασίας και ανεργίας³.

Η άλλη μορφή, εμφανώς μη ηθελημένη εργασία με μειωμένο ωράριο, είναι η μερική ανεργία, δηλαδή, η ελάττωση της κανονικής διάρκειας εργασίας για κάποια θέση πλήρους ωραρίου. Ο παραπάνω μηχανισμός υιοθετείται συχνά για να αντιμετωπιστούν οι διακυμάνσεις του επιπέδου απασχόλησης. Πρόκειται για προσπάθεια αποφυγής ή επιβράδυνσης συλλογικών απολύσεων εξαιτίας διαρκούς οικονομικής υφέσεως.

Ο ορισμός της ανεργίας που χρησιμοποιείται στις στατιστικές απαιτεί όχι μόνο ο ενδιαφερόμενος να αναζητεί εργασία, αλλά να είναι και διαθέσιμος για εργασία. Αυτός ο περιοριστικός ορισμός έχει ως αποτέλεσμα την ελάφρυνση των στατιστικών ανεργίας και τη μεταφορά των ατόμων στον ανενεργό πληθυσμό με διάφορους πλασματικούς τρόπους. Η ύπαρξη δραστηριοτήτων, που διαφεύγουν των επίσημων κανονισμών και εγγραφών, αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό όλων των κοινωνικών συστημάτων. Στην περίπτωση των βιομηχανικών κοινωνιών, η κρίση ευνόησε την ανάπτυξη της παραοικονομίας (ή παράλληλης ή παράνομης ή υπόγειας οικονομίας) και της παράνομης εργασίας. Η παράνομη

³ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ.41.

εργασία εντάσσεται στον ενεργό πληθυσμό και τοποθετείται στους ανέργους ή το μη ενεργό πληθυσμό ανάλογα με τους κανονισμούς της χώρας.

Οι αντιθέσεις και οι αβεβαιότητες στη μέτρηση της ανεργίας δεν αντανακλούν τις μεθοδολογικές ατέλειες. Η κύρια δυσκολία έγκειται στο εύρος των κατηγοριών που ξεφεύγουν από την οριοθέτηση του πληθυσμού μεταξύ ανεργίας, ενεργού και μη ενεργού πληθυσμού.

1.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Η ανεργία έχει τρεις βασικές συνέπειες:

- α) Προκαλεί απώλεια παραγωγικών δυνάμεων, δηλαδή της εργασίας των ανέργων, η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία
- β) Σημαίνει απώλεια εισοδήματος για τον άνεργο και την οικογένειά του.
- γ) Επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό, λόγω της παροχής των επιδομάτων ανεργίας προς τους ανέργους.

Φυσικά οι συνέπειες της ανεργίας είναι ευρύτερες, γιατί η κατάσταση της ανεργίας μπορεί να είναι εξαιρετικά επώδυνη για τον άνεργο και την οικογένειά του αφού, εκτός από την έλλειψη εισοδήματος, μειώνει την κοινωνική θέση, δημιουργεί προβλήματα αυτοσεβασμού, οικογενειακών τριβών κ.α. Επίσης η ανεργία ωθεί πολλά άτομα, οικογένειες ολόκληρες, στην εξαθλίωση και στο κοινωνικό περιθώριο γιατί χάνουν τη δυνατότητα να αποκτούν νέες δεξιότητες, να μπορούν να ενταχθούν ξανά στην παραγωγή όταν αυξηθεί και πάλι η ζήτηση εργασίας.

Το βασικότερο ίσως, χάνουν τη δυνατότητα να λειτουργούν κοινωνικά. Έτσι λοιπόν καταστρέφεται η παραγωγική δύναμη μελλοντικών γενεών εργατών οι οποίοι απομακρύνονται από την αγορά εργασίας και την παραγωγή σε τέτοιο βαθμό που, στην επόμενη περίοδο ανάπτυξης, η οικονομία καταλήγει να πάσχει από έλλειψη εργατικών χεριών την ίδια στιγμή που πολλά άτομα είναι άνεργα.

Σε περιόδους παρατεταμένης ύφεσης το κοινωνικό κόστος της ανεργίας μεγεθύνεται ακόμη περισσότερο με την αύξηση της εγκληματικότητας την κρίση των θεσμών αρωγής και με την γενική υποχώρηση της κοινωνικής συνοχής. Η μακροχρόνια ανεργία θεωρείται ευρέως ως η βασική αιτία της φτώχειας, πριν από τον αλκοολισμό, τη διάλυση της οικογένειας και την τοξικομανία.

1.6 ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ

1.6.1 ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Πολλές επιχειρήσεις, όπως οι αγροτικές και οι τουριστικές, παρουσιάζουν συστηματικές μεταβολές στην παραγωγική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους. Οι μεταβολές της παραγωγής συνοδεύονται από αντίστοιχες μεταβολές της απασχόλησης εργατικού δυναμικού και συνεπώς από μεταβολές της ανεργίας. Αυτή η ανεργία ονομάζεται εποχιακή. Χαρακτηριστικό της εποχιακής ανεργίας είναι ότι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο και είναι προσωρινή και μικρής σχετικά διάρκειας. Σε χρονιές που το εποχιακό εργατικό δυναμικό δεν επαρκεί για την εκτέλεση αυτών των εργασιών τότε παρατηρείται αύξηση των ημερομισθίων και επιβάρυνση του κόστους εργασίας με αποτέλεσμα να αυξάνεται κυρίως ο μη δομικός πληθωρισμός (λόγω των αγροτικών προϊόντων).

1.6.2 ΑΝΕΡΓΙΑ ΤΡΙΒΗΣ

Ανεργία τριβής είναι εκείνη η οποία οφείλεται στην αδυναμία της αγοράς εργασίας να απορροφήσει άμεσα άνεργους, παρότι υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας, για τις οποίες οι άνεργοι έχουν τα απαραίτητα προσόντα και επαγγελματική εξειδίκευση. Η ανεργία τριβής οφείλεται στην αδυναμία των εργατών να εντοπίζουν αμέσως τις επιχειρήσεις με τις κενές θέσεις και στην αδυναμία των επιχειρήσεων να εντοπίζουν τους άνεργους εργάτες.

Επίσης μπορεί να οφείλεται στη γεωγραφική απόσταση μεταξύ της περιοχής όπου υπάρχει ανεργία και αυτής όπου υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας. Γενικότερα οφείλεται στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος πληροφοριών για ύπαρξη ανέργων και επιχειρήσεων με κενές θέσεις εργασίας⁴.

Στην κινητικότητα μεταξύ διαφόρων θέσεων εργασίας προστίθεται και η κινητικότητα μεταξύ ανενεργού και ενεργού πληθυσμού. Όσο μεγαλύτερη είναι η κινητικότητα των

⁴ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ.44.

εργαζομένων τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός τους, που διέρχεται από την αγορά εργασίας προς αναζήτηση νέας και τόσο μεγαλύτερος είναι και ο αριθμός εισόδου στην ανεργία.

Η ανεργία τριβής είναι συμβατή με την πλήρη απασχόληση και με συνθήκες πληθωρισμού σε μια οικονομία λόγω της αυξημένης ζήτησης. Καλύτερεύοντας όμως τη θέση του ατόμου, επειδή κατευθύνει τους εργαζόμενους προς τις εργασίες για τις οποίες έχουν τα περισσότερα προσόντα, συμβάλλει στην άριστη χρησιμοποίηση του συντελεστή εργασίας βοηθώντας έτσι την εθνική οικονομία μέσω της αύξησης της παραγωγικότητας, που με τη σειρά της αυξάνει την προσφορά προϊόντων και υπηρεσιών μειώνοντας έτσι τις πληθωριστικές πιέσεις.

1.6.3 ΚΕΥΝΣΙΑΝΗ - ΚΥΚΛΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Η κεϋνσιανή ανεργία ακολουθεί τις μεταπτώσεις της οικονομικής δραστηριότητας. Προέρχεται από την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στις φάσεις της ύφεσης του οικονομικού κύκλου. Είναι μικρή σε περιόδους αυξημένης δραστηριότητας, ενώ αυξάνει όσο η οικονομική δραστηριότητα επιβραδύνεται. Το επίπεδο του εσωτερικού προϊόντος καθορίζει πρακτικά τις ανάγκες σε εργατικά χέρια σε μια δεδομένη στιγμή. Κάθε επιβράδυνση της παραγωγής ελαττώνει τις ανάγκες της οικονομίας για εργασία για το δεδομένο ύψος μισθών οι επιχειρήσεις ζητούν λιγότερη εργασία. Η ελάττωση της ζήτησης εργασίας ακολουθείται από ελάττωση της διάρκειας εργασίας, από απολύσεις, από μη ανανέωση συμβολαίων εργασίας και συνεπώς από αύξηση της ανεργίας.

Η κεϋνσιανή προσέγγιση πιστεύει ότι η λύση του προβλήματος βρίσκεται στο επίπεδο της συνολικής ζήτησης και αμφισβητεί τη θεώρηση ότι η υπεύθυνη για την ανεργία είναι η ανελαστικότητα των μισθών και ότι η πτώση τους αρκεί για την απορρόφηση της ανεργίας. Πάντως σύμφωνα με την εμπειρία 1% αύξηση του ΑΕΠ είναι πιθανό να οδηγήσει σε μικρότερη μείωση της ανεργίας επειδή μέρος αυτής της αύξησης πραγματοποιείται μέσω υπερωριών των υφιστάμενων εργαζομένων και επιπλέον καθώς η ανεργία μειώνεται άτομα μη εγγεγραμμένα ως άνεργοι αρχίζουν να ψάχνουν για απασχόληση αυξάνοντας έτσι το ποσοστό ανεργίας.⁵

⁵ Begg – Fischer-Dornbusch, Economics, Mc GRAW- HILL, Μ.Βρετανία 1997, σελ. 454.

Επειδή αυτό το είδος της ανεργίας ακολουθεί τους οικονομικούς κύκλους έχει αντίστροφη σχέση με τον πληθωρισμό δηλαδή όταν είναι αυξημένη ο πληθωρισμός είναι χαμηλός και αντιθέτως. Η σχέση αυτή εξηγείται πιο αναλυτικά μέσω της καμπύλης PHILLIPS όπως θα εξετάσουμε αναλυτικά παρακάτω.

1.6.4 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, οι συνέπειες της τεχνολογικής εξέλιξης και προόδου στην απασχόληση και την ανεργία αποτελούν σημείο διαμάχης. Οι τεχνολογικές αλλαγές θα προκαλέσουν μαζική ανεργία και μεγάλη πτώση των πραγματικών μισθών ή δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας μεγαλύτερης αξίας;

Η μια πλευρά ισχυρίζεται ότι κάθε εισαγωγή νέας τεχνολογίας οδηγεί σε απώλειες θέσεων εργασίας και σε επίπεδο επιχείρησης και σε επίπεδο οικονομίας. Αυτό συμβαίνει γιατί η τεχνολογία της πληροφορικής έχει οδηγήσει σε εκτοπισμό όχι μόνο εργασίες απλές και επαναληπτικές αλλά μειώνουν και τις θέσεις εκείνες που απαιτούν σύνθετα επίπεδα γνώσης. Το πρώτο τεχνολογικό κύμα (1970-1985) με την πληροφορική, την ρομποτική, τις τηλεπικοινωνίες, τη βιοτεχνολογία είχε οδηγήσει σε αύξηση της παραγωγής χωρίς να δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας.

Το δεύτερο κύμα είναι πολύ πιο δραστικό. Μια σειρά ανθρώπινες δραστηριότητες ακόμα και εκείνες που απαιτούν εξειδίκευση και εμπειρία αυτοματοποιούνται και εκτελούνται από μηχανές. Αυτό βέβαια σημαίνει ότι όσο θα αυξάνονται οι επενδύσεις τόσο θα μειώνονται οι θέσεις εργασίας αφού πλέον έχουμε υψηλό βαθμό υποκατάστασης. Αυτή η υποκατάσταση αφορά μια σειρά εργασιών όπως στην βιομηχανία μετάλλου, στα πλαστικά, στην υαλουργία, στα χημικά, αλλά και σε τομείς όπως η διακίνηση πρώτων υλών και η αποθήκευση. Ακόμα και οι παραδοσιακές εργασίες γραφείου υποκαταστάθηκαν από την χρήση μηχανών και προγραμμάτων.

Επιπλέον ο εξορθολογισμός των διαδικασιών παραγωγής έχει αποδειχτεί ότι περιορίζει όλο και πιο πολύ την ανθρώπινη εργασία. Το επιστημονικό μάνατζμεντ μιλάει πλέον για επανασχεδιασμό που στόχο έχει τον εντοπισμό των δραστηριοτήτων εκείνων της επιχείρησης που αποτελούν τον πυρήνα της εργασίας. Η τάση αυτή πρωτοεμφανίστηκε στις ΗΠΑ όπου έχει αποδειχτεί ότι θα μπορούσε να απελευθερώσει τα 25 από τα 90 εκατομμύρια θέσεων εργασίας που υπάρχουν στον ιδιωτικό τομέα της αμερικάνικης οικονομίας.

Η άλλη πλευρά υποστηρίζει ότι παρόλο που η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να προκαλέσει μεταβολές και να έχει ως συνέπεια την παρακμή κάποιων τομέων προς όφελος νέων αναπτυσσόμενων τομέων, μακροπρόθεσμα αυξάνει την παραγωγικότητα που ακολουθείται από αύξηση της ζήτησης των θέσεων εργασίας και αύξηση των πραγματικών μισθών.

Η τεχνολογική πρόοδος συμβάδισε με την επιτάχυνση της μεγέθυνσης της οικονομίας, την καλυτέρευση του επιπέδου ζωής και την αύξηση της απασχόλησης. Η τεχνολογική πρόοδος μπορεί να προκαλέσει μαζική ανεργία, αλλά μόνο όταν όλες οι επιθυμίες των ατόμων θα είχαν ικανοποιηθεί ή όπου η ζήτηση θα βρισκόταν σε καθεστώς συνεχούς περιορισμού, το οποίο δεν έχει συμβεί ποτέ μέχρι τώρα. Ιστορικά, βέβαια, στις βιομηχανικές χώρες η αύξηση της παραγωγής συμβάδισε με την επέκταση της απασχόλησης και την αύξηση της παραγωγικότητας που ουσιαστικά συνδέθηκαν με την τεχνολογική πρόοδο.

Όταν η αύξηση της ανεργίας σε περιόδους της οικονομικής δραστηριότητας συμπίπτει με την εμφάνιση και εφαρμογή νέων τεχνολογιών στην οικονομία γίνεται προσπάθεια να θεωρηθεί η τεχνολογική πρόοδος ως πηγή ανεργίας. Η τάση αυτή είναι μεγαλύτερη όσο ο ρυθμός της τεχνολογικής προόδου επιταχύνει τις διαρθρωτικές μεταβολές και η μαζική διάχυσή της στις διάφορες χώρες εντείνει τον διεθνή ανταγωνισμό.

Παρατηρείται ότι η τεχνολογία ταυτόχρονα καταργεί θέσεις εργασίας και δημιουργεί άλλες. Γενικά καταστρέφει θέσεις εργασίας χαμηλού κόστους και χαμηλής παραγωγικότητας και δημιουργεί άλλες περισσότερο παραγωγικές, εξειδικευμένες και υψηλότερου μισθού. Στο παρελθόν η είσοδος των νέων τεχνολογιών αποδείχθηκε περισσότερο δημιουργική για θέσεις εργασίας παρά καταστροφική καθώς ακολουθήθηκε όχι μόνο από αυξημένη παραγωγή και παραγωγικότητα, αλλά και από συνολική αύξηση της απασχόλησης.

Διακρίνονται δύο καταστάσεις: οι προσωρινές επιδράσεις της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών και οι διαρκείς επιδράσεις.

Στην πρώτη κατάσταση, η τεχνολογική πρόοδος αποτελεί παράγοντα επιτάχυνσης των μεταβολών που αφορούν τόσο στην ποιοτική σύνθεση της εργασίας (μετασχηματισμό της τεχνικής διάκρισης της εργασίας, της οργάνωσης της εργασίας και των χαρακτηριστικών), όσο και στην διανομή της απασχόλησης κατά κλάδους (εμφάνιση, ανάπτυξη και κατάργηση θέσεων ανάλογα με τους ρυθμούς των νεωτερισμών). Επειδή η προσαρμογή των εργαζομένων σε αυτές τις εξελίξεις δεν είναι άμεση, το αποτέλεσμα είναι προσωρινή ανεργία μη προσαρμογής είτε γιατί τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά που υπάρχουν δεν

ανταποκρίνονται στις νέες θέσεις εργασίας, είτε επειδή απαιτείται ένας ορισμένος χρόνος για την κινητικότητα των εργαζομένων.

Στη δεύτερη κατάσταση της διαρκούς επίδρασης, οι νέες τεχνικές έχουν άμεση αρνητική επίδραση στην απασχόληση εκεί όπου εφαρμόζονται, αλλά αυτή η αρνητική επίδραση αντισταθμίζεται από έμμεση αύξηση των θέσεων εργασίας ως αποτέλεσμα της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών, ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, αύξηση των κλάδων που προμηθεύουν τους νέους εξοπλισμούς, νέες δραστηριότητες που απορρέουν από τη χρήση των νέων προϊόντων .

Πάντως παρά τη διχογνωμία όσον αφορά την επίδραση της τεχνολογίας στην απασχόληση φαίνεται ιστορικά ότι επηρεάζει θετικά τη μεγέθυνση της οικονομίας. Η εντυπωσιακή τεχνολογική πρόοδος των τελευταίων ετών (πληροφορική, τηλεπικοινωνίες, internet) που μπορεί να εφαρμοστεί σε όλους τους τομείς της οικονομίας επηρεάζοντας τις δομές της παραγωγής και την οργάνωση των επιχειρήσεων, δίνει την εντύπωση ότι έχουμε εισέλθει σε μια φάση όπου η ανοδική φάση του οικονομικού κύκλου επεκτείνεται απεριόριστα. Αυτό επιτυγχάνεται με σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης στις αναπτυγμένες χώρες και ιδιαίτερα στις ΗΠΑ με σχετικά χαμηλούς ρυθμούς πληθωρισμού, στο οποίο βοηθάει βέβαια και η ευέλικτη νομισματική πολιτική των Κεντρικών Τραπεζών σε ΗΠΑ και Ευρώπη⁶.

1.6.5 ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Μέχρι τη δεκαετία του 1970 πληθωρισμός και ανεργία είχαν αντίστροφη σχέση δηλαδή σε περιόδους ύφεσης με υψηλή ανεργία ο πληθωρισμός ήταν χαμηλός και σε περιόδους ανάπτυξης με χαμηλή ανεργία ο πληθωρισμός ήταν αυξημένος. Τη δεκαετία όμως του 1970 που παρατηρήθηκε ταυτόχρονη άνοδος του πληθωρισμού και της ανεργίας εμφανίστηκε η νεοκλασική θεωρία όπου κυρίαρχο ζήτημα αποτέλεσε η αδυναμία αντιμετώπισης της κρίσης με τις εφαρμοζόμενες ως τότε κεϋνσιανές μεθόδους τόνωσης της ζήτησης και η μετατροπή της ανεργίας από κυκλική σε διαρθρωτική άρα μόνιμου προβλήματος.

Η νεοκλασική θεωρία πιστεύει ότι το πρόβλημα της ανεργίας θα επιλυθεί μόνον εφόσον υπάρξει τέλειος ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας. Αν δεν υπάρχει θα πρέπει να

⁶ Οικονομικό Δελτίο, ALPHA BANK, Τεύχος 87, σελ. 4.

επιτευχθεί μεγαλύτερος ρυθμός ευελιξίας που θα επιτρέψει στην αγορά να λειτουργήσει και να απορροφήσει το πλεονάζον εργατικό δυναμικό.

Οι νεοκλασικοί αναλύουν την αγορά εργασίας σε μικροοικονομικό επίπεδο χρησιμοποιώντας τα ανάλογα εργαλεία. Θεωρώντας ότι και η αγορά εργασίας όπως και η αγορά αγαθών διέπεται από το νόμο της προσφοράς και της ζήτησης, συνεπάγεται ότι η προσφορά εργασίας από τα άτομα, βρίσκεται σε συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό, ενώ η ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις, αντίθετα, βρίσκεται σε αρνητική συσχέτιση με τον πραγματικό μισθό. Θεωρεί δηλαδή ότι το άτομο δεν δέχεται να εργαστεί στο μισθό ισορροπίας είτε γιατί οι μισθοί είναι υψηλότεροι λόγω συλλογικών συμβάσεων είτε γιατί θεωρεί ότι η εργασία που του προσφέρεται είναι κατώτερη των προσδοκιών του. Κατά συνέπεια η έλλειψη ευελιξίας των μισθών προς τα κάτω και η έλλειψη πληροφόρησης, οδηγούν την αγορά εργασίας σε ασταθή ισορροπία.

Εάν η αγορά εργασίας είναι τελείως ανταγωνιστική και ελεύθερη από κάθε ρυθμιστικό εμπόδιο, η ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών έχει ως συνέπεια την προσαρμογή τους, εφόσον δεν έχει επιτευχθεί η ισορροπία προσφοράς και ζήτησης. Σε αυτές τις συνθήκες η οικονομία που αντιμετωπίζει πτώση του επιπέδου της δραστηριότητάς της δεν θα πρέπει να γνωρίζει ανεργία διαρκείας.

Η ανεργία διαρκείας εξηγείται κατά τους νεοφιλελεύθερους γιατί εξακολουθούν να υπάρχουν κανονισμοί και ρυθμίσεις που εμποδίζουν την ελεύθερη διαπραγμάτευση των μισθών. Η δύναμη των συνδικάτων, η καθιέρωση ενός ελάχιστου μισθού, οι συλλογικές συμβάσεις και το δίκαιο εργασίας, περιορίζουν τις δυνατότητες στιγμιαίας προσαρμογής των μισθών. Η ανελαστικότητα των μισθών είναι η πρωταρχική αιτία της ανεργίας. Μη μπορώντας να διαπραγματευτούν ελεύθερα τους μισθούς, οι επιχειρήσεις επιλέγουν την προσαρμογή των θέσεων εργασίας για να ανταπεξέλθουν της ύφεσης. Οι νέοι άνεργοι, χωρίς ιδιαίτερα προσόντα, δεν μπορούν να βρουν εργασία, εφόσον οι επιχειρήσεις υποχρεούνται να καταβάλλουν τον ελάχιστο μισθό, ο οποίος είναι μεγαλύτερος από την παραγωγικότητά τους.

Επίσης, διαρθρωτική ανεργία υπάρχει όταν σε μια οικονομία υπάρχουν άνεργοι και κενές θέσεις εργασίας αλλά οι άνεργοι δεν μπορούν να απασχοληθούν στις υπάρχουσες κενές θέσεις, επειδή δεν υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στα προσόντα και την ειδίκευση των ανέργων και σε αυτά που απαιτούνται για την κάλυψη των κενών θέσεων η ανεργία αυτή ονομάζεται διαρθρωτική. Για παράδειγμα είναι δυνατόν σε μια οικονομία να υπάρχει ανεργία μηχανικών και έλλειψη λογιστών, ή να υπάρχει ανεργία για τους βιομηχανικούς εργάτες και έλλειψη ξενοδοχειακών υπαλλήλων. Η διαρθρωτική ανεργία οφείλεται σε τεχνολογικές

μεταβολές μέσω των οποίων δημιουργούνται νέα επαγγέλματα και άλλα φθίνουν, αλλά και σε αλλαγές στη διάρθρωση της ζήτησης οι οποίες αυξάνουν τη ζήτηση ορισμένων προϊόντων και ταυτόχρονα να μειώνουν τη ζήτηση άλλων. Οι διαρθρωτικές μεταβολές της παραγωγής προκαλούν αύξηση της ανεργίας επειδή στους τομείς που βρίσκονται σε παρακμή οι επιχειρήσεις σταματούν τις δραστηριότητες ή μειώνουν τον όγκο παραγωγής και κατά συνέπεια τις θέσεις εργασίας. Παράλληλα οι άνεργοι προερχόμενοι από αυτούς τους τομείς διαθέτουν ανεπαρκή προσόντα, ακατάλληλα για τις νέες δραστηριότητες σε ανάπτυξη και κινδυνεύουν να παραμείνουν στην ανεργία, εφόσον ζητούν μισθούς αντίστοιχους των προηγούμενων τους.

Συμπερασματικά μπορούμε να πούμε ότι η νεοκλασική θεωρία προσπαθεί να ερμηνεύσει την ανεργία σαν ένα φαινόμενο το οποίο δεν σχετίζεται με την ίδια την ανάπτυξη αλλά με εξωγενείς παράγοντες, όπως η αδυναμία μείωσης των μισθών. Θεωρεί δηλαδή ότι η αδυναμία της αγοράς εργασίας να λειτουργήσει σε συνθήκες τέλει ανταγωνισμού έχει σαν συνέπεια την ανεργία. Η λύση θα δοθεί αν καταργηθεί κάθε περιορισμός στην αγορά εργασίας.

Η διαρθρωτική ανεργία προκαλεί πληθωρισμό κόστους λόγω της αύξησης των μισθών πάνω από τα επίπεδα της παραγωγικότητας εξαιτίας της δύναμης των εργατικών συνδικάτων. Για αυτό το λόγο μπορεί να οριστεί ως η συνιστώσα της ανεργίας που δεν μειώνεται με την οικονομική ανάκαμψη και κατά συνέπεια δεν μπορεί να επηρεαστεί από μακροοικονομικές πολιτικές τόνωσης της ζήτησης⁷.

1.7 ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Στις σύγχρονες οικονομικές αναλύσεις, οι διάφορες ερμηνείες της ανεργίας δεν θεωρούνται μοναδικές και αντιτιθέμενες. Αντίθετα, δέχονται την ταυτόχρονη ύπαρξη διαφόρων τύπων ανεργίας όπως: η ανεργία τριβής (ανταποκρίνεται στον ελάχιστο χρόνο αναζήτησης πληροφοριών για την αγορά εργασίας), η κλασική ανεργία (συνδέεται με υψηλό κόστος εργασίας για μερικές κατηγορίες εργαζομένων), η κεϋνσιανή ανεργία (συνδέεται με

⁷ Πανεπιστημιακές σημειώσεις από ΤΕΙ Λαμίας. (users.teilam.gr)

την ανεπαρκή ενεργό ζήτηση), η διαρθρωτική ανεργία (συνδέεται με την ανεπάρκεια προσαρμογής της κατάρτισης των ατόμων στις ανάγκες των επιχειρήσεων).

1.7.1 Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΡΡΟΠΙΑΣ Ή Η ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ

Πρόκειται για πρόταση του Edmond Malinvaud και η θέση του στηρίζεται στην απόρριψη της ουσιαστικής υπόθεσης της κλασικής θεωρίας της ισορροπίας, κατά την οποία, σε κάθε περίοδο η ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζήτησης πραγματοποιείται σε κάθε αγορά, (αγαθών και εργασίας) μέσω της διακύμανσης των τιμών. Υιοθετεί την αντίθετη υπόθεση, δηλαδή της ανελαστικότητας των τιμών για μια βραχεία περίοδο⁸. Οι τιμές δεν προσαρμόζονται αρκετά γρήγορα ώστε να επιτευχθεί ισορροπία προσφοράς και ζήτησης κάθε φορά. Η ισορροπία δεν πραγματοποιείται με την προσαρμογή των τιμών, αλλά με την τροποποίηση των ποσοτήτων. Πρόκειται για πρόταση σύνθεσης των κλασικών και των κεϋνσιανών ιδεών. Η ανεργία είναι αποτέλεσμα της δυσλειτουργίας του οικονομικού συστήματος (δηλαδή φαινόμενο μακροοικονομικό). Υφίσταται κεϋνσιανή ανεργία όταν η υπό-απασχόληση αντιπροσωπεύει ανεπάρκεια της ζήτησης αγαθών προς τις επιχειρήσεις. Η κλασική ανεργία, αντίθετα, προέρχεται από την ηθελημένη μείωση της παραγωγής και συνεπώς της απασχόλησης, από τις επιχειρήσεις που θεωρούν ότι η απόδοση του κεφαλαίου είναι ανεπαρκής. Η ανάλυση αυτή δείχνει τη δυνατότητα συνύπαρξης δύο τύπων ανεργίας και τον συνδυασμό των μέσων αντιμετώπισής τους. Στην πρώτη περίπτωση απαιτείται αύξηση της ζήτησης, ενώ στη δεύτερη πρέπει να καλυτερεύσει η αποδοτικότητα των επιχειρήσεων.

⁸ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 48.

1.7.2 ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΕΡΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Αρκετοί από τους οικονομολόγους θεωρούν ότι η αγορά εργασίας είναι εκείνη που λειτουργεί λιγότερο μέσα στη νεοκλασική λογική της ισορροπίας. Οι μηχανισμοί της ελεύθερης διακύμανσης των τιμών (στη συγκεκριμένη περίπτωση των μισθών), η ισότητα στην πρόσβαση, η διαφάνεια στην πληροφόρηση ή η ενότητα της αγοράς δεν ισχύουν στην πράξη. Αντίθετα με τις αναλύσεις των φιλελεύθερων, όπως του Milton Friedman, ο μισθός δεν είναι αποτέλεσμα της αντιπαράθεσης μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας. Βρίσκεται σε μικρή συσχέτιση με την εξέλιξη της ανισορροπίας που παρατηρείται στην αγορά εργασίας. Η ελαστικότητα των μισθών εμποδίζεται στην πτώση από την ύπαρξη του κατωτέρου μισθού. Η ισότητα στην πρόσβαση και η διαφάνεια ισχύουν λιγότερο στην πράξη καθώς και η κρίση κατακερμάτισε την αγορά εργασίας σε πολλούς ξεχωριστούς τομείς. Ξεχωρίζουν τρεις τομείς: Ο πρώτος «σταθερός τομέας» αναφέρεται στους ευνοούμενους πληθυσμούς: οι ανισορροπίες συνδέονται με τις δυσκολίες προσλήψεων των επιχειρήσεων και την κοινωνικο-γεωγραφική κινητικότητα του ενεργού πληθυσμού, οπότε η ανεργία είναι βραχυχρόνια.

Στο δεύτερο «αβέβαιο τομέα» παρατηρείται μια εναλλαγή μεταξύ ενεργού πληθυσμού και αβέβαιων απασχολήσεων (προσωρινές εργασίες, περιοδικές αντικαταστάσεις άλλων εργαζομένων) και οδηγεί στην εναλλαγή περιόδων ανεργίας και απασχόλησης. Η ανεργία τείνει να γίνει μεγαλύτερη για τους αδύναμους πληθυσμούς (νέοι, γυναίκες, ανειδίκευτοι, ηλικιωμένοι εργαζόμενοι) και επιμηκύνει τις λίστες αναμονής.

Η αδυναμία ορισμένων πληθυσμών σε μια στενή και επιλεκτική αγορά αποτελεί ένα παράγοντα αποκλεισμού για την είσοδο στην εργασία. Η συγκεκριμένη κατάσταση αντιπροσωπεύει τον τρίτο «τομέα του αποκλεισμού», όπου οι ευκαιρίες εξόδου από την ανεργία είναι αντιστρόφως ανάλογες της διάρκειας της ανεργίας.

1.7.3 ΑΝΑΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ-REENGINEERING-RECONFIGURATION

Μια νέα αντίληψη η λεγόμενη αναδιαμόρφωση (reengineering), εφαρμόζεται στις Η.Π.Α. Η βασική της ιδέα είναι να ευρεθούν σε επίπεδο επιχείρησης εκείνες οι εργασίες που μπορούν να αποτελέσουν την «καρδιά της δραστηριότητας» της. Η επιχείρηση αρχίζει από

μηδενική βάση προς επίτευξη αυτού του στόχου. Αποτέλεσμα τέτοιων αναδιαρθρώσεων είναι η μεταφορά ολόκληρων τμημάτων (για παράδειγμα τηλεφωνικά κέντρα, λογιστική υποστήριξη, μηχανογράφηση) εκτός επιχείρησης σε εξειδικευμένες εταιρίες εντός της χώρας ή και σε τρίτες χώρες χαμηλότερου κόστους με αποτέλεσμα την απώλεια αρκετών θέσεων εργασίας. Από την άλλη πλευρά όμως αυξάνεται η παραγωγικότητα και η κερδοφορία των επιχειρήσεων βοηθώντας έτσι τις επενδύσεις τους σε δημιουργία θέσεων υψηλότερης αξίας.

1.7.4 ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΣΗ, ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ, ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού, οι ελεύθερες ανταλλαγές, οι εισαγωγές από χώρες χαμηλού κόστους του συντελεστή εργασίας θεωρούνται μια από τις αιτίες αύξησης της ανεργίας. Πολλές χώρες εκτός ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης), κυρίως στη νοτιοανατολική Ασία, έγιναν σημαντικοί παραγωγοί και εξαγωγείς βιομηχανικών προϊόντων. Αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η αύξηση των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων από αυτές τις χώρες, που παράγονται από εργαζομένους μικρής εξειδίκευσης, επιδρά αρνητικά στη ζήτηση της συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων στο εσωτερικό των χωρών του οργανισμού. Η εξέλιξη αυτή επιταχύνεται από τις επιχειρήσεις που εγκαταλείπουν τις χώρες του ΟΟΣΑ και εγκαθίστανται σε άλλες χώρες για να ωφεληθούν από το χαμηλό κόστος εργασίας.⁹

Το ειδικό βάρος των εξαγωγών από χώρες χαμηλού κόστους εργασίας προς το σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ θεωρείται πολύ χαμηλό καθώς αντιπροσωπεύουν το 1.5% του συνόλου των δαπανών για αγαθά και υπηρεσίες στις χώρες του οργανισμού. Παρόλο που ο αριθμός των αγορών στις οποίες θα εισέλθουν τα προϊόντα των αναπτυσσόμενων χωρών αυξάνεται και ασκείται έντονη ανταγωνιστική πίεση, θεωρείται ότι ο ρόλος τους δεν είναι σημαντικός στην εμφάνιση της ανεργίας καθώς και ως προς την τάση πτώσης των μισθών των μη εξειδικευμένων εργατών.

Ο ανταγωνισμός των χωρών του ΟΟΣΑ ασκείται κυρίως στο εσωτερικό τους, μεταξύ τους και όχι από τις χώρες χαμηλού κόστους εργασίας. Η πλειοψηφία του εμπορίου μεταξύ

⁹ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 48-51.

των χωρών του οργανισμού αντιπροσωπεύει ανταλλαγές παρόμοιων προϊόντων, στο εσωτερικό του ίδιου τομέα ή ακόμη μεταξύ επιχειρήσεων και κινητοποιεί εργατικό δυναμικό ανάλογων εξειδικεύσεων. Η διεθνοποίηση συμβάλλει στην ενδυνάμωση της μεγέθυνσης αυτού του είδους των ανταλλαγών με τέτοιο τρόπο ώστε οι ανταλλαγές μεταξύ χωρών του οργανισμού να μοιάζουν όλο και περισσότερο με τις ανταλλαγές που πραγματοποιούνται στο εσωτερικό των χωρών.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, η απώλεια θέσεων εργασίας σε κάποιους τομείς και η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης σε άλλους, αποτελούν φυσικά επακόλουθα της παγκοσμιοποίησης και η πρόκληση είναι να εξασφαλιστεί ότι οι διαθέσιμοι εργαζόμενοι θα πληρώσουν τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται.

Συμπερασματικά, ο διεθνής ανταγωνισμός ευνοεί τη μεγέθυνση και την ανάπτυξη της οικονομίας, η οποία διέρχεται από φάσεις δημιουργίας και εξαφάνισης επιχειρήσεων, προκαλώντας την ακμή και παρακμή τομέων και επηρεάζοντας την παραγωγή στο εσωτερικό των χωρών. Η ανάπτυξη αυτή συνοδεύεται από καταστροφή θέσεων εργασίας οι οποίες όμως αντισταθμίζονται από τη δημιουργία νέων θέσεων υψηλότερης αξίας.

Επιπλέον, η διεθνοποίηση των συναλλαγών μέσω φθηνών εισαγόμενων προϊόντων από τρίτες χώρες βοηθάει στην διατήρηση του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική ανάπτυξη μέσω των επενδύσεων και της αύξησης των νέων θέσεων εργασίας. Έτσι το να επιχειρηθεί η επιβράδυνση του ρυθμού του διεθνούς εμπορίου θα σήμαινε την στέρηση των οικονομιών από τις δυνάμεις που αποτελούσαν τον κινητήριο μηχανισμό της οικονομικής μεγέθυνσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Πληθωρισμός¹⁰ είναι η αύξηση των τιμών σε μια οικονομία. Ας σημειωθεί ότι πληθωρισμός είναι η κίνηση των τιμών. Δεν υφίσταται όταν οι τιμές σταθεροποιηθούν, ανεξαρτήτως αν είναι υψηλές ή όχι.

Η πορεία της οικονομικής δραστηριότητας στην παγκόσμια οικονομία χαρακτηρίζεται από την διαδοχική εμφάνιση περιόδων στις οποίες επιτυγχάνονται υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης με σχετικά υψηλό πληθωρισμό και περιόδων στασιμότητας με πληθωρισμό σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.¹¹ Η οικονομική ιστορία έχει καταγράψει περιόδους επικίνδυνα υψηλού πληθωρισμού, καθώς και περιόδους επικίνδυνα χαμηλού πληθωρισμού ή και αρνητικού πληθωρισμού ή αντιπληθωρισμού, που μπορεί να συνοδεύονται είτε από χαμηλούς είτε από σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Οι καταστάσεις αυτές χαρακτηρίζονται από αυξημένη παθογένεια, γιατί η πρώτη μπορεί να οδηγήσει σε υπερπληθωρισμό ή σε στασιμότητα και πληθωρισμό δηλαδή σε στασιμοπληθωρισμό και η δεύτερη μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικό πληθωρισμό και σε παρατεταμένη ύφεση όπως για παράδειγμα η Ιαπωνία στη δεκαετία του 1990.

Παρατηρώντας την οικονομική ιστορία των περασμένων δεκαετιών, διαπιστώνουμε ότι η βασική προκατάληψη των αρχών της οικονομικής πολιτικής σε κάθε χώρα στην περίοδο αυτή ήταν να αποφευχθούν καταστάσεις υψηλού πληθωρισμού και να εξασφαλιστεί η σταθερότητα των τιμών. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής είναι η θέσπιση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), με αποκλειστική αρμοδιότητα την εξασφάλιση σε μόνιμη βάση της σταθερότητας των τιμών στη Ζώνη του Ευρώ. Στην περίπτωση αυτή ως «σταθερότητα των τιμών» θεωρείται μια κατάσταση στην οποία ο πληθωρισμός είναι χαμηλότερος, αλλά δεν αποκλίνει από το 2%.

¹⁰ Λιανός Θεόδωρος, Μπένος Θεοφάνης, Μακροοικονομική Ανάλυση & Δημοσιονομική Πολιτική, Εκδ. Ευγ. Μπένου, Αθήνα 1996, σελ. 412-414.

¹¹ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Σεπτέμβριος 2003, Τεύχος 87, σελ. 3.

Από πολλές οικονομικές θεωρίες ο πληθωρισμός θεωρείται ένα νομισματικό φαινόμενο, δηλαδή ότι ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα μόνο της αυξημένης ή μειωμένης κυκλοφορίας χρήματος που δεν επηρεάζει τα μεγέθη της πραγματικής οικονομίας (Δημόσιες Δαπάνες, οι Ιδιωτικές Επενδύσεις, και η Ιδιωτική Κατανάλωση.)

Άλλες θεωρίες βρίσκουν ότι πληθωρισμός μπορεί να έχει ρίζες και σε μη νομισματικά φαινόμενα. Για παράδειγμα υπάρχει ο στασιμοπληθωρισμός ή πληθωρισμός κόστους όπου παρατηρείται πληθωρισμός και ταυτόχρονα η οικονομία βρίσκεται σε κατάσταση στασιμότητας ή ανεργίας και οφείλεται σε αύξηση του κόστους κάποιων παραγωγικών συντελεστών. Επιπλέον, υπάρχει και πληθωρισμός που δημιουργείται από συνθήκες υπερβάλλουσας ζήτησης

2.2 ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΙΜΩΝ

α) Δείκτης τιμών καταναλωτή. Μετράει το κόστος ενός «καλαθιού» καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά.¹²

β) Δομικός πληθωρισμός είναι αυτός που δεν περιλαμβάνει τις τιμές των καυσίμων και των μη επεξεργασμένων τροφίμων οι οποίες μεταβάλλονται σχετικά εύκολα και χρησιμεύει στην ερμηνεία μονιμότερων τάσεων του πληθωρισμού.

γ) Δείκτης τιμών παραγωγού. Μετράει ένα «καλάθι» αγαθών που αγοράζονται από τους παραγωγούς στα πρώτα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας, σε τιμές χονδρικής πώλησης. Ο δείκτης αυτός είναι συχνά από τους πρώτους δείκτες πληθωρισμού.

δ) Αποπληθωριστής ακαθάριστου εθνικού προϊόντος. Ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ μετράει την τιμή όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράχθηκαν στη χώρα. Ενημερώνεται συνεχώς ώστε να αντανακλά τα τρέχοντα υποδείγματα δαπανών.

Για τη δημιουργία των αριθμοδεικτών, επιλέγεται ένα έτος στο παρελθόν σαν αφετηρία για να γίνει η σύγκριση του επιπέδου των τιμών με το παρόν. Βασικό κριτήριο για την επιλογή του έτους αυτού είναι ότι κατά τη διάρκεια του επικράτησαν ομαλές συνθήκες με όσο το δυνατόν λιγότερες εξωτερικές επιδράσεις (όπως άσχημες καιρικές συνθήκες, πολεμικά γεγονότα). Σε περίπτωση αδυναμίας να εξασφαλιστούν τα παραπάνω μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο μέσος όρος δύο ετών.

Πολλές φορές υπεισέρχονται παράγοντες στους υπολογισμούς των μεγεθών, οι οποίοι προκαλούν υπερεκτίμηση των αυξήσεων στις τιμές ή υποεκτίμηση των μειώσεων, ώστε οι δείκτες να υποφέρουν από ανοδική μεροληπτικότητα. Οι παράγοντες αυτοί είναι:

i) Κατά την κατασκευή των δεικτών δε λαμβάνονται υπόψη οι μεταβολές στην ποιότητα των αγαθών, ιδιαίτερα αν η τρέχουσα περίοδος είναι απομακρυσμένη από την περίοδο-βάση. Στις περισσότερες περιπτώσεις γίνεται υποεκτίμηση των ποιοτικών βελτιώσεων για τα αγαθά και υπηρεσίες που συμπεριλαμβάνονται στο δείκτη, παρότι οι αρμόδιες υπηρεσίες κατάρτισης των δεικτών προσπαθούν να προσαρμόσουν το δείκτη σε ποιοτικές μεταβολές.

ii) Η είσοδος νέων προϊόντων στην αγορά, δημιουργεί προβλήματα υπερεκτίμησης της ανοδικής πορείας των τιμών. Τα προϊόντα αυτά συμπεριλαμβάνονται στους δείκτες αντικαθιστώντας τα προηγούμενα. Αυτό, όμως, γίνεται με σημαντική καθυστέρηση ώστε να προκύπτουν ανακρίβειες. Η καθυστέρηση αυτή οφείλεται στο ότι τα νέα προϊόντα που έλκουν την προσοχή του καταναλωτικού κοινού στα πρώτα στάδια παραγωγής τους προσφέρονται στη αγορά σε μειωμένες τιμές λόγω οικονομιών πληθοπαραγωγής.

iii) Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η υπόθεση που γίνεται στην κατάρτιση των δεικτών ότι οι προτιμήσεις των καταναλωτών είναι σταθερές διαχρονικά. Εάν δεχτούμε τη μεταβολή στις προτιμήσεις των καταναλωτών, δεν είναι ορθολογικό να κάνουμε σύγκριση στο επίπεδο ικανοποίησης μεταξύ δύο περιόδων.

iv) Τέλος, ένας ακόμα λόγος που εξηγεί την υπερεκτίμηση της ανοδικής πορείας των τιμών διαχρονικά, είναι ότι η σταθερή στάθμιση της αξίας αποκλείει τη δυνατότητα υποκατάστασης των αγαθών. Διότι ένας τρόπος άμυνας του καταναλωτή στις αυξήσεις των τιμών ορισμένων αγαθών είναι η υποκατάσταση στην κατανάλωση ενός ακριβού αγαθού με ένα φθηνότερο, αν και τα δύο ικανοποιούν την ίδια ανάγκη.

¹² Walter I. Wessels, Οικονομική, Εκδόσεις «Κλειδάριθμος», Αθήνα 1995, σελ. 102.

2.3 ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΕ ΕΡΠΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΛΠΑΖΟΝΤΑ

Αν και η εντύπωση που έχουμε για το φαινόμενο του πληθωρισμού είναι συνήθως αρνητική, είναι απαραίτητο να διακρίνουμε τον πληθωρισμό σε έρποντα και καλπάζοντα, για να δούμε πως είναι δυνατόν να προκύψουν και θετικά αποτελέσματα από την ύπαρξη του.

Έρπων¹³ πληθωρισμός θεωρείται η αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών κατά ένα μικρό ποσοστό, το οποίο μπορούμε να ορίσουμε κάτω από 3% ετησίως.

Καλπάζων πληθωρισμός ή υπερπληθωρισμός, θεωρείται η μεταβολή του γενικού επιπέδου των τιμών με πολύ γρήγορο ρυθμό. Ως αποτέλεσμα του καλπάζοντος πληθωρισμού έχουμε την απαξίωση του νομίσματος της χώρας και σε ακραίες περιπτώσεις την επιστροφή στον αντιπραγματισμό (δηλαδή την απευθείας ανταλλαγή των αγαθών χωρίς την μεσολάβηση του χρήματος).

Η παραπάνω διάκριση είναι αναγκαία, καθώς ο έρπων πληθωρισμός μπορεί να αποδειχθεί ευεργετικός για την οικονομία μιας χώρας. Αυτό συμβαίνει, διότι ασκεί θετική επίδραση στον τομέα της παραγωγής. Η μικρή αύξηση των τιμών, δημιουργεί προσδοκίες κέρδους για τους παραγωγούς, καθώς η αύξηση των τιμών των παραγωγικών συντελεστών συντελείται με μικρή χρονική υστέρηση έναντι της αύξησης των τιμών των αγαθών. Αυτό το γεγονός, οδηγεί σε αύξηση των επενδύσεων και κατά συνέπεια σε αύξηση του συνολικού εισοδήματος στην οικονομία.

Το πραγματικό εισόδημα είναι η αγοραστική δύναμη του χρηματικού εισοδήματος, όπως αυτή προσδιορίζεται από το σύνολο των αγαθών και υπηρεσιών που τα άτομα μπορούν να αγοράσουν με το χρηματικό τους εισόδημα. Είναι φανερό ότι το πραγματικό εισόδημα των ατόμων, εξαρτάται από το γενικό επίπεδο των τιμών. Σε περιόδους πληθωρισμού, κατά τις οποίες αυξάνεται το γενικό επίπεδο των τιμών, μειώνεται το πραγματικό εισόδημα των ατόμων. Η μείωση αυτή είναι σαφώς μικρότερη στην περίπτωση του έρποντος πληθωρισμού από την ύπαρξη του καλπάζοντος.

2.4 ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Σε μια οικονομία που χαρακτηρίζεται από υποαπασχόληση η αύξηση των τιμών μπορεί να αποβεί ευεργετική στην οικονομική μεγέθυνση και για αυτό υπάρχει η άποψη ότι ο έρπων πληθωρισμός είναι αναγκαίος για την επίτευξη και τη διατήρηση της μέγιστης παραγωγής. Όταν όμως ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος από κάποιο αποδεκτό ποσοστό είναι επιβλαβής για την οικονομία επηρεάζοντας την ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων.

Αυτό το αποτέλεσμα είναι πιο έντονο όταν η οικονομία εισέρχεται στον λεγόμενο φαύλο κύκλο του πληθωρισμού που αναλύεται ως εξής:

Αρχικά, σημειώνεται μια αύξηση στον ετήσιο ρυθμό αύξησης του γενικού επιπέδου των τιμών.¹⁴ Αυτό έχει σαν άμεσο αποτέλεσμα αφενός την αύξηση των επιτοκίων και αφετέρου την μείωση της αγοραστικής δύναμews του εγχώριου νομίσματος και κατά συνέπεια την μείωση του πραγματικού εισοδήματος των καταναλωτών. Αυτό οδηγεί στη μείωση της κατανάλωσης λόγω του χαμηλότερου πραγματικού εισοδήματος και της μείωσης της ζήτησης για δάνεια με αποτέλεσμα την κάμψη της συνολικής ζήτησης στην οικονομία. Στην κάμψη αυτή, θα προσαρμοστεί με μια μικρή χρονική υστέρηση και η προσφορά, μειώνοντας το επίπεδο της παραγωγής. Αυτό για τις επιχειρήσεις σημαίνει την μείωση του κύκλου εργασιών τους και την σταδιακή πτώση των κερδών τους. Τα μειωμένα κέρδη οδηγούν και σε μείωση των αποθεματικών των επιχειρήσεων που σε συνδυασμό με τα υψηλότερα επιτόκια μεταφράζονται σε στασιμότητα των επενδύσεων. Οι ελλειπείς επενδύσεις θα αποτρέψουν την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η ανεργία θα αυξηθεί. Το πραγματικό εισόδημα θα μειωθεί εκ νέου. Ο φαύλος κύκλος θα συνεχιστεί. Τα αποτελέσματα θα είναι ακόμα πιο έντονα στην περίπτωση που η ήδη επιβαρυνμένη κατάσταση τροφοδοτείται με συνεχείς αυξήσεις του γενικού επιπέδου των τιμών.

Επίσης αρνητικά επιδρά στην οικονομική δραστηριότητα και στις επενδύσεις η αβεβαιότητα που προκαλεί ο πληθωρισμός. Για παράδειγμα μια εταιρία η οποία κατασκευάζει τηλεφωνικά καλώδια έχει συμφωνήσει με τον ΟΤΕ ο οποίος είναι ο βασικός

¹³ Λιανός Θεόδωρος, Μπένος Θεοφάνης, Μακροοικονομική Ανάλυση & Δημοσιονομική Πολιτική, Εκδ. Ευγ. Μπένου, Αθήνα 1996, σελ. 412-414.

¹⁴ Kotler Philip, Marketing and Management, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1994, σελ. 247-249.

αγοραστής να αυξήσει την τιμή των καλωδίων κατά 10%. Αυτό όμως σημαίνει ότι εφόσον εξακολουθεί να πουλάει στον ΟΤΕ την ίδια ποσότητα καλωδίων, θα αυξηθούν τα κέρδη της κατά 10% και μπορεί να αρχίσει να σχεδιάζει νέες επενδύσεις για του χρόνου για παράδειγμα την επέκτασή της στην αγορά των καλωδίων οπτικών ινών. Όμως εάν ο πληθωρισμός είναι άστατος και απρόβλεπτος, δεν θα είναι σε θέση να μπορεί εκ των προτέρων να προβλέψει τα κέρδη της επειδή μπορεί να κληθεί να πληρώσει είτε 10% είτε 5% είτε και 25% παραπάνω για τις πρώτες ύλες της για παράδειγμα για το χαλκό.

Χωρίς αστάθεια στις τιμές, η αύξηση της τιμής των καλωδίων θα έστελνε ένα ξεκάθαρο μήνυμα στην εταιρία ότι μπορεί να επενδύσει άφοβα σε νέα τεχνολογία. Με ασταθή και απρόβλεπτο πληθωρισμό όμως η εταιρία δεν ξέρει πως να ερμηνεύσει αυτή την αύξηση της τιμής των προϊόντων της. Στο βαθμό που ο μηχανισμός της αγοράς θεωρείται από τους οικονομολόγους ως ένας αποτελεσματικός τρόπος οι παραγωγοί να λαμβάνουν μηνύματα από την κοινωνία για το που πρέπει να στρέψουν τις επενδύσεις τους, ο πληθωρισμός την αποδιοργανώνει με αποτέλεσμα να χάνονται πολλές ευκαιρίες καθώς οι παραγωγοί αντιδρούν με όλο και περισσότερο σκεπτικισμό στις αυξομειώσεις της τιμής των προϊόντων τους.

2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Είναι φανερό ότι ο πληθωρισμός πλήττει όλα τα άτομα που το χρηματικό τους εισόδημα είναι σταθερό ή αυξάνεται με ρυθμό μικρότερο από το ρυθμό του πληθωρισμού, γιατί σε αυτήν την περίπτωση μειώνεται το πραγματικό τους εισόδημα και, κατά συνέπεια, το βιοτικό τους επίπεδο. Τα άτομα αυτά είναι συνταξιούχοι και μισθωτοί που ο μισθός τους δεν αναπροσαρμόζεται συχνά. Αποτέλεσμα είναι να βλέπουν το βιοτικό τους επίπεδο να μειώνεται συνεχώς. Αντίθετα, ο πληθωρισμός ευνοεί, ή τουλάχιστον δεν πλήττει, τα άτομα που το εισόδημα τους προέρχεται από κέρδη, γιατί τα κέρδη συνήθως αυξάνονται μαζί με τον πληθωρισμό.

Μια άλλη κατηγορία που πλήττεται από τον πληθωρισμό είναι οι μικροί αποταμιευτές που δεν έχουν δυνατότητα έγκαιρης και ασφαλούς επένδυσης των χρημάτων τους. Είναι φανερό ότι ο πληθωρισμός αποτελεί αντικίνητρο για αποταμίευση. Έτσι, σε περιόδους έντονου πληθωρισμού αυξάνεται η κατανάλωση και μειώνεται η αποταμίευση.

Αντιθέτως με τους αποταμιευτές ευνοημένοι από τον πληθωρισμό είναι αυτοί που δανείζονται εις βάρος αυτών που τους δανείζουν. Παράδειγμα : Έστω ένας δανείζεται 100

ΕΥΡΩ για ένα χρόνο με επιτόκιο 10%. Αν στο τέλος του έτους που θα πρέπει να εξοφληθεί το δάνειο το επίπεδο των τιμών έχει αυξηθεί κατά 25%, τότε η πραγματική αξία των 100 ΕΥΡΩ που επιστρέφονται θα είναι $(100/1.25) = 80$ ΕΥΡΩ. Αν λάβουμε υπόψη μας και τον τόκο είναι $(110/1.25) = 88$ ΕΥΡΩ. Στην ουσία έχει γίνει μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης από τον πιστωτή στο χρεώστη, ποσού 22 ΕΥΡΩ $(110 - 88)$. Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η παραπάνω μεταβίβαση αγοραστικής δύναμης από τους πιστωτές στους χρεώστες πραγματοποιείται μόνο, αν δεν αναμένεται ή δεν προβλέπεται πληθωρισμός. Αν, όμως, ο πληθωρισμός είναι αναμενόμενος, που είναι και συνήθης περίπτωση, τότε μπορεί να ληφθεί υπόψη στον καθορισμό του επιτοκίου.

Τέλος αρνητικές είναι οι συνέπειες του πληθωρισμού και για τους φορολογούμενους όταν δεν γίνεται τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας. Όταν ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι προοδευτικός και αυξάνεται το ονομαστικό εισόδημα τότε αυξάνεται και ο μέσος φορολογικός συντελεστής με αποτέλεσμα να μειώνεται το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα. Για παράδειγμα εάν ο φορολογικός συντελεστής μέχρι τα 20.000 Ευρώ είναι 20% και για το παραπάνω ποσό είναι 30% τότε φορολογούμενος με εισόδημα 20.000 θα πληρώσει φόρο 4.000 Ευρώ. Με επίπεδο πληθωρισμού 10% και αντίστοιχη αύξηση του μισθού του το φορολογητέο εισόδημα θα γίνει 22.000 Ευρώ και ο φόρος θα είναι $20.000 \times 20\% + 2.000 \times 30\% = 4.000 + 600 = 4.600$ Ευρώ μειώνοντας έτσι το πραγματικό του εισόδημα. Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται ονομαστική δημοσιονομική απορρόφηση και μπορεί να αντιμετωπιστεί με την τιμαριθμική αναπροσαρμογή της φορολογικής κλίμακας σύμφωνα με τον πληθωρισμό.¹⁵

2.6 ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Οι οικονομολόγοι διακρίνουν διάφορα είδη πληθωρισμού που αντιστοιχούν σε διαφορετικές απόψεις για τα αίτια που τον προκαλούν:

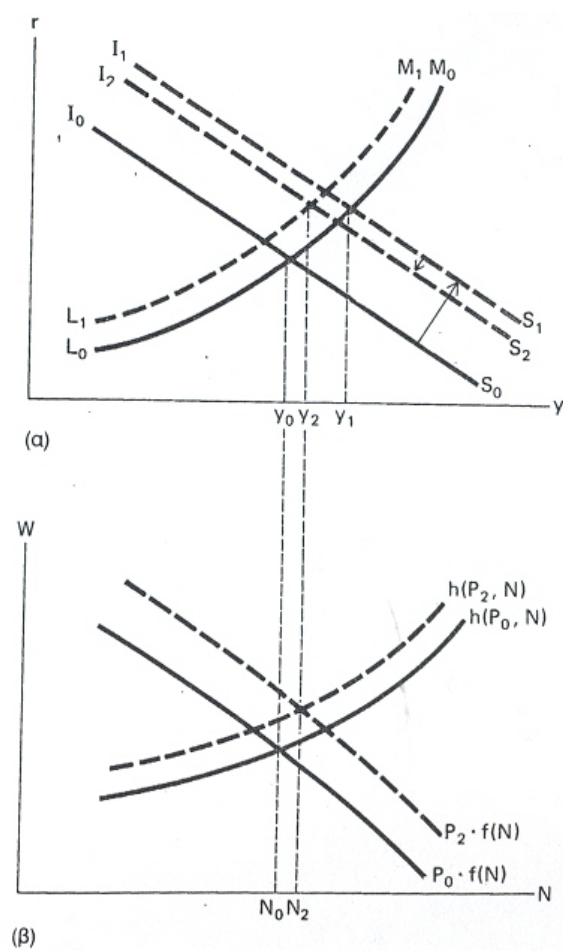
¹⁵ Δράκος Γ.Ε., Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς 1996, σελ. 265.

2.6.1 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

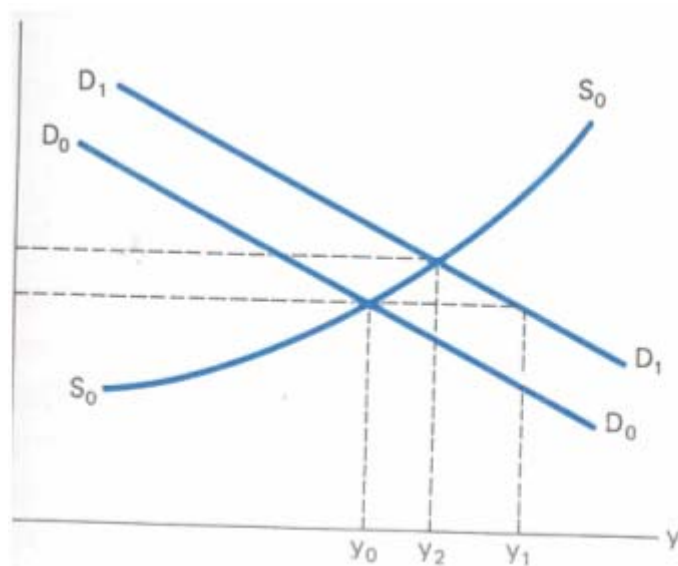
«Κατά την άποψη αυτή ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα υπερβάλλουσας ζήτησης. Καθώς η οικονομία πλησιάζει το επίπεδο της πλήρους απασχόλησης αρχίζουν να δημιουργούνται στενότητες στην αγορά ορισμένων παραγωγικών συντελεστών, με συνέπεια την αύξηση της τιμής τους. Όταν η οικονομία φτάσει στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης, παραπέρα αύξηση της συνολικής ζήτησης είναι εξ ορισμού πληθωριστική, εφόσον δεν αυξάνεται η παραγωγή.

Παράγοντες που ευνοούν την αύξηση της ζήτησης περιλαμβάνουν την εύκολη εξασφάλιση δανείων από τις τράπεζες για την αγορά καταναλωτικών αγαθών, την υπέρμετρη αύξηση των κρατικών δαπανών, αύξηση της προσφοράς χρήματος στην οικονομία με αποτέλεσμα να υπάρχει πολύ περισσότερο χρήμα σε σχέση με τη διαθέσιμη ποσότητα αγαθών.¹⁶

¹⁶ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 406-408.

Σχήμα 1¹⁷

¹⁷ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 406.

Σχήμα 2¹⁸

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα κάθε μεταβολή μιας από τις συναρτήσεις ζήτησης ή προσφοράς που αποτελούν τη βάση της καμπύλης IS ή LM θα οδηγεί σε μια μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης του σχήματος 1. Αν η συνάρτηση αποταμίευσης μετατοπίζεται προς τα κάτω ώστε να σημειώνεται μια εξωγενής αύξηση της καταναλωτικής ζήτησης η καμπύλη IS του σχήματος 1(α) θα μετατοπίζεται προς τα πάνω, από τη θέση I_0S_0 στη θέση I_1S_1 και η καμπύλη ζήτησης του σχήματος 2 θα μετατοπίζεται επίσης προς τα πάνω από τη θέση D_0D_0 στη θέση D_1D_1 . Στο αρχικό επίπεδο τιμών P_0 το προϊόν ισορροπίας από την πλευρά ζήτησης της οικονομίας αυξάνεται σε y_1 στα σχήματα 1(α) και 2. Αυτό δημιουργεί υπερβάλλουσα ζήτηση μετρούμενη από $y_1 - y_0$ και οι τιμές αρχίζουν μια ανοδική πορεία. Η άνοδος των τιμών μετατοπίζει προς τα αριστερά τόσο την καμπύλη IS όσο και την καμπύλη LM, μειώνοντας το ζητούμενο συνολικό προϊόν ή επίπεδο παραγωγής προς το y_2 κατά μήκος της νέας καμπύλης ζήτησης D_1D_1 .

Η μείωση της ζήτησης που οφείλεται στην άνοδο των τιμών προέρχεται από τρεις παράγοντες: Πρώτο, η άνοδος των τιμών μειώνει την προσφορά πραγματικών διαθεσίμων, αυξάνοντας τα επιτόκια και μειώνοντας την επενδυτική ζήτηση.

¹⁸ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 407.

Δεύτερο, η άνοδος των τιμών μειώνει την πραγματική αξία των περιουσιακών στοιχείων, μετατοπίζοντας τη συνάρτηση αποταμιεύσεων προς τα πάνω και

Τρίτο, μειώνει τις πραγματικές καθαρές εξαγωγές.

Ενώ η ζήτηση μειώνεται στο y_2 του σχήματος 2, η άνοδος των τιμών αυξάνει το επίπεδο παραγωγής ισορροπίας, από την πλευρά της προσφοράς από το y_0 προς το y_2 . Καθώς η καμπύλη ζήτησης εργασίας μετατοπίζεται περισσότερο από την καμπύλη προσφοράς στο σχήμα 1(β) η απασχόληση και το προϊόν αυξάνουν μειώνοντας την υπερβάλλουσα ζήτηση από την πλευρά της προσφοράς. Όταν το επίπεδο των τιμών έχει προσεγγίσει το P_2 στο σχήμα 1(β) και στο σχήμα 2, η υπερβάλλουσα ζήτηση εξαλείφεται και η οικονομία βρίσκεται σε ένα νέο επίπεδο ισορροπίας της παραγωγής y_2 και της απασχόλησης N_2 .

Όταν μια οικονομία αντιμετωπίζει πληθωρισμό ζήτησης τότε συνήθως η ανεργία βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα δεδομένου ότι βρίσκεται σε κατάσταση πλήρους απασχόλησης και απασχολούνται όλοι οι παραγωγικοί συντελεστές. Αυτό απεικονίζεται και μέσω της καμπύλης Phillips που δείχνει την αντίστροφη σχέση μεταξύ ανεργίας και πληθωρισμού. Η παραπάνω αντίστροφη σχέση δεν ισχύει στην περίπτωση της διαρθρωτικής ανεργίας που τα αίτια της δεν έχουν σχέση με τη μακροοικονομική κατάσταση, αλλά με τις ρυθμίσεις στην αγορά εργασίας όπως συμβαίνει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια όπου παρόλο που υπάρχει πληθωρισμός λόγω αυξημένης ζήτησης η ανεργία κινείται σε υψηλά επίπεδα όπως θα αναλύσουμε στη συνέχεια».

2.6.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΟΣΤΟΥΣ (ΣΤΑΣΙΜΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ)

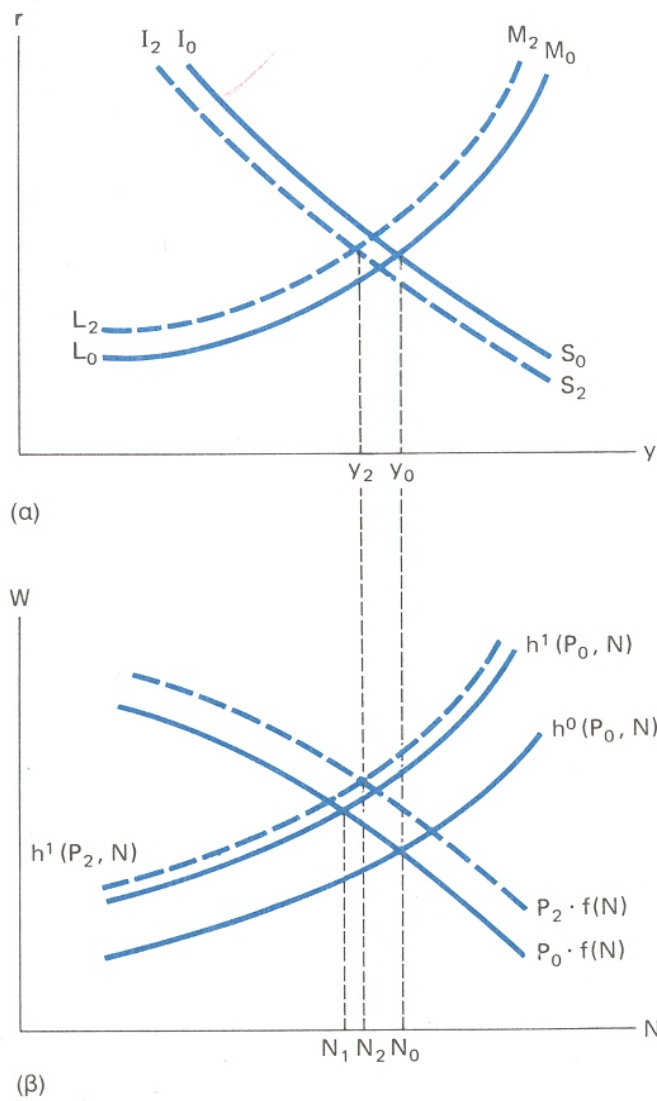
« Μέχρι τη δεκαετία του 1970 οι κρίσεις ανεργίας συνοδεύονταν με πτώση των τιμών και κυριαρχούσε η άποψη ότι ο πληθωρισμός είναι αποτέλεσμα υπερβάλλουσας ζήτησης και σε περιόδους ύφεσης δεν θα υπάρχει πρόβλημα πληθωρισμού ενώ σε πληθωριστικές περιόδους η οικονομία θα αναπτύσσεται και η ανεργία θα πέφτει. Τη δεκαετία όμως του 1970 παρατηρήθηκε το φαινόμενο αυτό της ταυτόχρονης ανόδου του πληθωρισμού και της ανεργίας, με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί η θεωρία του πληθωρισμού κόστους ή στασιμοπληθωρισμού.

Ο πληθωρισμός κόστους προέρχεται είτε από την αύξηση της τιμής ορισμένων βασικών πρώτων υλών όπως το πετρέλαιο ή από υπέρογκες αυξήσεις των μισθών όταν τα εργατικά συνδικάτα είναι ισχυρά. Για παράδειγμα το 1972 και κατόπιν στο 1979 είχαμε τις δύο πετρελαϊκές κρίσεις. Οι σημαντικότερες πετρελαιοπαραγωγές χώρες συνεργάστηκαν στα

πλαίσια του OPEC (του Οργανισμού Χωρών-Εξαγωγέων Πετρελαίου) και μείωσαν την παραγωγή τους με σκοπό να εκβιάσουν αύξηση της τιμής του «μαύρου χρυσού» λειτουργώντας ως καρτέλ αυξάνοντας κατακόρυφα τις τιμές των καυσίμων με αποτέλεσμα πληθωριστικές πιέσεις.

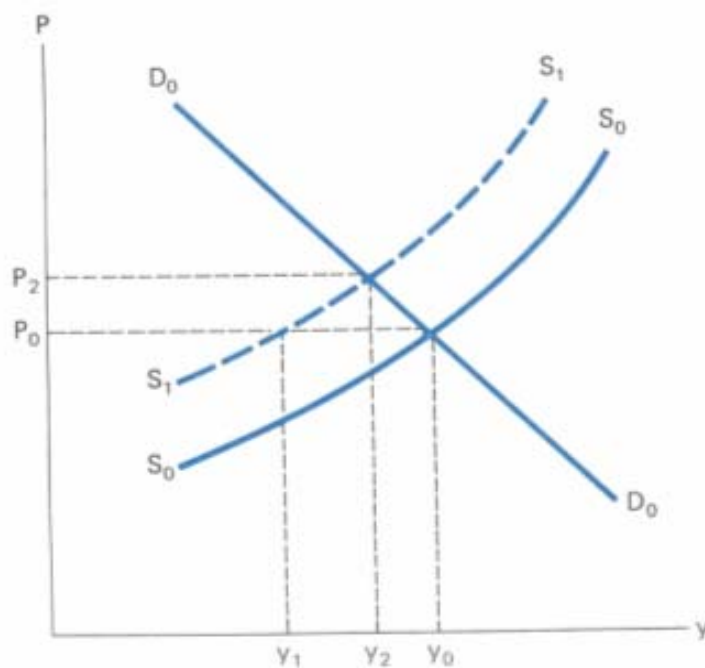
Ο πληθωρισμός κόστους μπορεί να δημιουργηθεί επίσης από το ρόλο των εργατικών σωματείων και τη δύναμη ολιγοπωλίων. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, τα εργατικά σωματεία ή ορισμένα από αυτά έχουν αρκετή δύναμη, ώστε να μπορούν να πετυχαίνουν αυξήσεις των μισθών και των ημερομισθίων, ακόμα και όταν υπάρχει ανεργία. Από την μεριά τους τα μεγάλα μονοπώλια και ολιγοπώλια έχουν αρκετή δύναμη στην αγορά, ώστε να μεταβιβάζουν τις αυξήσεις του κόστους, που προκαλούνται από την αύξηση των εργατικών μισθών, στους αγοραστές αυξάνοντας την τιμή του προϊόντος. Πολλά, όμως, από τα προϊόντα αυτά αποτελούν πρώτη ύλη για την παραγωγή άλλων αγαθών, που σημαίνει αύξηση του κόστους και της τιμής τους. Με αυτόν τον τρόπο η αρχική αύξηση του κόστους σε ορισμένους κλάδους διαχέεται σε ολόκληρη την οικονομία, με αποτέλεσμα, την αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών.¹⁹

¹⁹ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 408.

Σχήμα 3²⁰

²⁰ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 409.

Σχήμα 4²¹

Όπως φαίνεται στα σχήματα 3 και 4 μια προς τα πάνω ή προς τα μέσα μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς προκαλεί πληθωρισμό κόστους. Η προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς δημιουργεί υπερβάλλουσα ζήτηση στο αρχικό επίπεδο τιμών P_0 , αυξάνοντας τις τιμές αλλά και επιφέροντας μια μείωση στο προϊόν ισορροπίας, σε αντίθεση με τον πληθωρισμό ζήτησης όπου η άνοδος των τιμών οδηγεί και σε άνοδο του επιπέδου παραγωγής. Στο σχήμα 3(β) παρατηρείται μια εξωγενή, προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς εργασίας από τη θέση $h^0(P_0, N)$ σε $h^1(P_0, N)$. Η μεταβολή αυτή μπορεί δημιουργηθεί από μια αύξηση των μισθολογικών απαιτήσεων μιας οικονομίας. Οι απαιτήσεις αυτές ακολουθούν κάποιες αναμενόμενες αυξήσεις των τιμών ή οφείλονται σε αλλαγή των προτιμήσεων προς όφελος του ελεύθερου χρόνου. Η προς τα πάνω μετατόπιση της συνάρτησης προσφοράς εργασίας περιορίζει το επίπεδο απασχόλησης ισορροπίας στο αρχικό επίπεδο τιμών. Δηλαδή η καμπύλη προσφοράς της οικονομίας επανέρχεται στη θέση S_1S_1 στο σχήμα 4.

²¹ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 410.

Η μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς δημιουργεί υπερβάλλουσα ζήτηση, η οποία μετριέται από τη διαφορά $y_0 - y_1$ στο σχήμα 4. Στο αρχικό επίπεδο τιμών P_0 οι παραγωγοί θέλουν να προσφέρουν y_1 ποσότητα, αλλά οι καταναλωτές, οι επιχειρήσεις και το Δημόσιο θέλουν να αγοράσουν ποσότητα y_0 . Η υπερβάλλουσα ζήτηση αυξάνει τελικά το επίπεδο των τιμών. Στην πλευρά ζήτησης της οικονομίας η άνοδος των τιμών περιορίζει το επίπεδο ισορροπίας της παραγωγής σε y_2 , κατά μήκος της αρχικής καμπύλης ζήτησης D_0D_0 . Η κίνηση αυτή παρουσιάζεται στο σχήμα 3(α) με την προς τα αριστερά μετατόπιση τόσο της καμπύλης IS όσο και της καμπύλης LM. Η άνοδος των τιμών αυξάνει το προϊόν ισορροπίας στην πλευρά της προσφοράς από το y_1 προς το y_2 κατά μήκος της νέας καμπύλης προσφοράς S_1S_1 του σχήματος 4. Στο σχήμα 3(β), η καμπύλη ζήτησης εργασίας μετατοπίζεται προς τα πάνω από τη θέση $P_0 \cdot f(N)$ στη θέση $P_2 \cdot f(N)$, ενώ η άνοδος των τιμών προκαλεί μια ανοδική μετατόπιση της συνάρτησης προσφοράς από τη θέση $h^1(P_0, N)$ στη θέση $h^1(P_2, N)$.

Η άνοδος των τιμών περιορίζει το χάσμα της υπερβάλλουσας ζήτησης μειώνοντας τη ζήτηση κατά μήκος της καμπύλης D_0D_0 και αυξάνοντας την προσφορά κατά μήκος της καμπύλης S_1S_1 στο σχήμα 4. Η ισορροπία είναι στο P_2 στα σχήματα 3(β) και 4, όπου η υπερβάλλουσα ζήτηση έχει εξαλειφθεί τελείως και η παραγωγή έχει περιορισθεί στο επίπεδο y_2 . Η άνοδος των μισθολογικών απαιτήσεων που εκφράζεται με μια προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς εργασίας στο σχήμα 3(β), αυξάνει το κόστος παραγωγής και αναγκάζει τους παραγωγούς να χαμηλώσουν το επίπεδο παραγωγής και να αυξήσουν τις τιμές.

Για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του στασιμοπληθωρισμού οι περισσότερες χώρες αποφάσισαν ότι είναι προτιμότερο να επικεντρώσουν με επιτυχία την προσοχή τους στην τιθάσευση του πληθωρισμού, παρά να προσπαθούν ανεπιτυχώς να καταπολεμήσουν ταυτόχρονα και τον πληθωρισμό και την ανεργία. Αυτή η αλλαγή προσανατολισμού υποστηρίχτηκε έντονα από μερίδα οικονομολόγων οι οποίοι, αφού «απέβαλαν» τις θεωρίες του Keynes, επέστρεψαν στις κλασικές απόψεις περί του ρόλου του κράτους που πρέπει να διασφαλίζει τη σταθερότητα των τιμών και να αφήνει την αγορά μόνη της να ρυθμίζει το ΑΕΠ και την ανεργία.

Το πρόβλημα της οικονομικής πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί για την καταπολέμηση του πληθωρισμού κόστους υφίσταται στο γεγονός ότι τυχόν εφαρμογή επεκτατικής πολιτικής για την τόνωση της ζήτησης οδηγεί σε περαιτέρω αύξηση των τιμών ενώ η τυχόν εφαρμογή περιοριστικής πολιτικής οδηγεί σε επιδείνωση της ανεργίας. Για αυτό το λόγο απαιτούνται διαρθρωτικές μεταβολές όπως για παράδειγμα φαίνεται τα τελευταία δύο

χρόνια όπου παρόλο που παρατηρείται αλματώδης αύξηση της τιμής του πετρελαίου δεν έχουμε επανάληψη των πετρελαϊκών κρίσεων με τον πληθωρισμό να διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα γεγονός που δείχνει την αποτελεσματικότητα των μέτρων που έχουν πάρει οι αναπτυγμένες χώρες για την ενεργειακή ανεξάρτησή τους από το πετρέλαιο».

2.6.3 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΜΙΣΘΩΝ

Ιδιαίτερη σημασία στην ανάλυση του πληθωρισμού προσφοράς έχει ο συντελεστής εργασία. Εξαιτίας της ύπαρξης ισχυρών συνδικάτων είναι δυνατό να διεκδικούνται υψηλότεροι μισθοί για τους εργαζόμενους. Αν οι αυξήσεις των μισθών για τους εργαζόμενους είναι μικρότερες ή ίσες με τις αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας, δεν δημιουργούν προβλήματα στις επιχειρήσεις. Όταν όμως υπερβαίνουν την αύξηση της μέσης παραγωγικότητας δημιουργούν προβλήματα εφόσον αυξάνουν το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Σε αυτή την περίπτωση οι επιχειρηματίες είναι υποχρεωμένοι να μεταβιβάσουν την αύξηση του κόστους εργασίας στο κοινό αυξάνοντας τις τιμές των προϊόντων και κατά συνέπεια το κόστος ζωής. Τότε τα συνδικάτα απαιτούν νέες αυξήσεις των μισθών με αποτέλεσμα την δημιουργία μιας συνεχούς ανοδικής τάσης μεταξύ μισθών και τιμών που είναι γνωστή ως «σπειροειδής εξέλιξη μισθών – τιμών». Παρατηρείται λοιπόν ότι ενώ στην περίπτωση πληθωρισμού ζήτησης η αύξηση των μισθών αποτελεί συνέπεια της διαδικασίας του πληθωρισμού, στην περίπτωση του πληθωρισμού μισθών αποτελεί αίτιο.

Η διερεύνηση του πληθωρισμού μισθών γίνεται περισσότερο κατανοητή με την βοήθεια του διαγράμματος. Στον κάθετο άξονα του πρώτου τμήματος του διαγράμματος μετριέται το επίπεδο των τιμών (P) και στον οριζόντιο ο πραγματικός μισθός (W/P), ο οποίος δίνεται από το λόγο του ονομαστικού ή χρηματικού μισθού

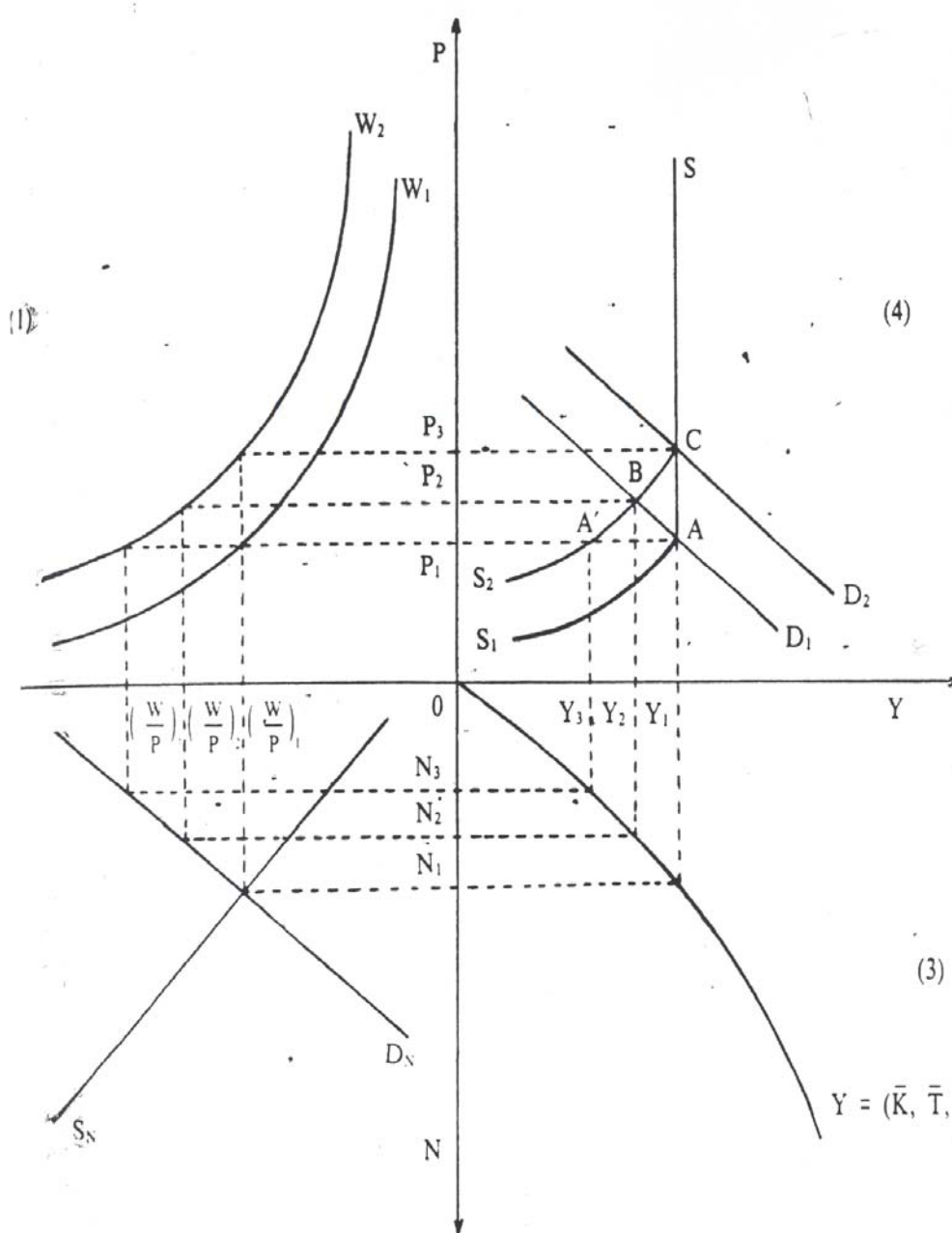
(W) προς το επίπεδο τιμών (P). Οι καμπύλες W1 και W2 αντιστοιχούν σε επίπεδα μισθών όπου W1 < W2. Στον κάθετο άξονα του δεύτερου τμήματος, το οποίο απεικονίζει την αγορά εργασίας μετριέται η ποσότητα εργασίας (N). Οι γραμμές DN και SN εκφράζουν αντίστοιχα την καμπύλη ζήτησης και προσφοράς εργασίας αντίστοιχα. Στο τρίτο τμήμα του διαγράμματος παρουσιάζεται η συνολική συνάρτηση παραγωγής όπου κάθε (Y) αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο (N). Στο τέταρτο τμήμα του διαγράμματος παρουσιάζονται οι καμπύλες

προσφοράς και ζήτησης. Και πάλι γίνεται γνωστή η Κεϋνσιανή υπόθεση της ακαμψίας των μισθών προς τα κάτω.²²

Έστω ότι ο ονομαστικός μισθός είναι $W1$. Με βάση την υπόθεση ότι οι μισθοί παρουσιάζουν ακαμψία προς τα κάτω και με τη βοήθεια των τριών πρώτων τμημάτων του διαγράμματος έχουμε την καμπύλη συνολικής προσφοράς $S1S$. Η καμπύλη συνολικής ζήτησης είναι $D1$. Η τομή των $S1S$ και $D1$ που γίνεται στο σημείο A συνδέεται με συνολικό πραγματικό εισόδημα $Y1$ το οποίο αποτελεί το εισόδημα πλήρους απασχόλησης, απασχόλησης $N1$, πραγματικό μισθό $(W/P)1$ και επίπεδο τιμών $P1$. Υποθέτουμε ότι ο ονομαστικός μισθός αυξάνεται σε $W2$. Με ονομαστικό μισθό $W2$ και επίπεδο τιμών $P1$ ο πραγματικός μισθός γίνεται $(W/P)3$. Εξαιτίας της υποτιθέμενης ακαμψίας των ονομαστικών μισθών προς τα κάτω η ζήτηση εργασίας μειώνεται σε $N3$ και το προσφερόμενο προϊόν σε $Y3$, το οποίο συνδυαζόμενο με το $P1$ δίνει το σημείο A' της νέας καμπύλης προσφοράς. Γενικά, η αύξηση του ονομαστικού μισθού από $W1$ σε $W2$ έχει ως συνέπεια την προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς από $S1S$ σε $S2S$. Η μείωση του προσφερόμενου προϊόντος από $Y1$ σε $Y3$ θα προκαλέσει την υπερβάλλουσα ζήτηση $T3Y1$ στο υφιστάμενο επίπεδο τιμών $P1$, το οποίο θα αρχίσει να αυξάνεται μέχρι να καταστεί $P2$. Με την παραπάνω λειτουργία του συστήματος δημιουργούνται πληθωριστικές πιέσεις και γίνεται εμφανής η αμοιβαία σχέση πληθωρισμού ανεργίας που θα περιγραφεί αναλυτικά παρακάτω με την καμπύλη PHILLIPS..

Η ανάλυση του διαγράμματος δείχνει πως είναι δυνατόν η οικονομία να εισέλθει σε ένα φαύλο κύκλο διαδοχικών αυξήσεων μισθών και τιμών, ο οποίος προκαλεί πληθωρισμό προσφοράς και ζήτησης. Ο πληθωρισμός δεν αποτελεί αυτόματη συνέπεια του πληθωρισμού προσφοράς αλλά είναι το αποτέλεσμα μιας πολιτικής αποκατάστασης των προηγούμενων επιπέδων προϊόντος και απασχόλησης. Πρέπει να σημειωθεί ότι όταν η οικονομία χαρακτηρίζεται από σπειροειδή εξέλιξη μισθών τιμών, είναι δύσκολο να διευκρινιστεί αν πρόκειται για πληθωρισμό ζήτησης ή προσφοράς, επειδή το τελικό αποτέλεσμα και των δύο αυτών τύπων πληθωρισμού είναι η αύξηση τόσο των τιμών όσο και μισθών.

²² Ιωάννης Σ. Βαβούρας, Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998, σελ. 238-241

Διάγραμμα πληθωρισμού μισθών²³

²³ Ιωάννης Σ. Βαβούρας, Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998, σελ. 238.

2.6.4 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΕΡΔΩΝ

Σημαντικός παράγοντας για τη δημιουργία πληθωριστικών τάσεων και για την αύξηση του γενικού επιπέδου των τιμών, είναι το ύψος των κερδών που επιτυγχάνουν οι επιχειρήσεις. Το ύψος των κερδών είναι ένα μέγεθος το οποίο εξαρτάται άμεσα από την ελαστικότητα της ζήτησης έναντι της ελαστικότητας της προσφοράς. Εξαρτάται και από μια σειρά άλλων παραγόντων, όπως είναι η μορφή αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται η κάθε επιχείρηση, καθώς και τα θεσμικά πλαίσια προστασίας των μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών αγορών (επιδότησεις, φορολογικές απαλλαγές, περιορισμός εισαγωγών).

Στην περίπτωση που οι παράγοντες αυτοί είναι ευνοϊκοί δίνεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να πραγματοποιούν μεγαλύτερα ή σταθερά κέρδη, ακόμα και σε ενδεχόμενες αυξήσεις στο κόστος παραγωγής. Το κόστος παραγωγής μπορεί να αυξηθεί για διάφορους λόγους, μεταξύ των οποίων είναι η αύξηση των μισθών και ημερομισθίων, η αύξηση των τιμών των πρώτων υλών, η επιβολή νέου φόρου ή η αύξηση υπάρχοντος. Όταν οι οικονομικοί και θεσμικοί παράγοντες είναι θετικά διαμορφωμένοι για επιχειρήσεις, τότε αυξάνεται η τιμή των τελικών προϊόντων σε ποσοστό ανάλογο ή και μεγαλύτερο από αυτό της αύξησης του κόστους παραγωγής. Αυτό έχει σαν συνέπεια, οι επιχειρήσεις να διατηρήσουν τα κέρδη και το βάρος των αυξήσεων των τιμών να περάσει στους καταναλωτές. Το ποσοστό μετακύλισης του βάρους στους καταναλωτές εξαρτάται με τη σειρά του από διάφορους επιμέρους παράγοντες. Ενδεικτικά, αναφέρουμε την ελαστικότητα της ζήτησης των διαφόρων αγαθών και υπηρεσιών, τα εμπόδια εισόδου νέων επιχειρήσεων στον κλάδο, τον βαθμό του κρατικού παρεμβατισμού, τον βαθμό υποκατάστασης των παραγωγικών συντελεστών και την οικονομική πολιτική ή την στρατηγική των πωλήσεων της επιχείρησης.²⁴

Εμπειρικά, έχουν παρατηρηθεί τρεις πολύ ευνοϊκές συνθήκες για την αύξηση των κερδών των επιχειρήσεων:

α. Η υψηλή δασμολογική προστασία, όταν για κάποιον λόγο σημειώνεται μείωση των εισαγωγών ή όταν το κράτος ασκεί πολιτική υποκατάστασης των εισαγωγών με εγχώρια προϊόντα.

²⁴ Βεργίνης Ξ.Π., Κόντος Β.Ν., Η Οικονομική του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1977, σελ. 136-142.

Β. Η μονοπωλιακή ή ολιγοπωλιακή οργάνωση της αγοράς, που επιτρέπει στις επιχειρήσεις να δρουν σχετικά ανεξέλεγκτα στην πολιτική των κερδών.

Η σωστή αντιμετώπιση στο θέμα του πληθωρισμού των κερδών, είναι να δημιουργηθεί το κατάλληλο οργανωτικό και θεσμικό πλαίσιο που να ενισχύει την πραγματοποίηση κερδών σε ένα υγιές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις, θα πρέπει να επιδιώκουν την μεγιστοποίηση των κερδών μέσα από την ελαχιστοποίηση του κόστους της παραγωγής. Ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί εν μέρει με την χρησιμοποίηση σύγχρονων μεθόδων παραγωγής, την πλήρη εκμετάλλευση της τεχνολογίας και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας σε εγχώριο και διεθνές περιβάλλον.

Ο πληθωρισμός κερδών είναι χαρακτηριστικό και της ελληνικής πραγματικότητας στην οποία η πλειοψηφία των αγορών λειτουργεί με ολιγοπωλιακό τρόπο και οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν υψηλότερα κέρδη από ότι αν λειτουργούσαν σε μια ανταγωνιστική αγορά. Αυτή η κατάσταση επηρεάζει αρνητικά την ανεργία επειδή αφενός όταν δραστηριοποιούνται λιγότερες εταιρίες σε ένα κλάδο δεν δημιουργούνται αρκετές νέες θέσεις εργασίας και αφετέρου με τις υψηλές τιμές των προϊόντων η ζήτηση διαμορφώνεται σε χαμηλότερα επίπεδα επηρεάζοντας αρνητικά τις επενδύσεις.

2.6.5 ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΟΣ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

Κάθε ανοικτή οικονομία, δέχεται επιδράσεις από εξωτερικούς παράγοντες που επηρεάζουν τα μακροοικονομικά μεγέθη, μέσα από την οικονομική συναλλαγή και την εμπορική δραστηριότητα. Με αυτό το σκεπτικό, δεν θα μπορούσαμε να απομονώσουμε τη διαμόρφωση του εγχωρίου γενικού επιπέδου των τιμών από την εμπορική δραστηριότητα που διενεργείται μεταξύ των χωρών. Επομένως, οι αυξομειώσεις του γενικού επιπέδου των τιμών σε μια χώρα βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με τη μεταβολή των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών. Βασικοί προσδιοριστικοί παράγοντες του μεγέθους της επίδρασης στις εγχώριες τιμές είναι ο βαθμός εξάρτησης της εσωτερικής οικονομίας έναντι των εξωτερικών αγορών καθώς και ο βαθμός ευαισθησίας του ύψους των εισαγωγών σε σχέση με

την τιμή των προϊόντων, δηλαδή ο βαθμός ελαστικότητας της ζήτησης των εισαγωγών (αλλά και των εξαγωγών).²⁵

Το μέγεθος των εισαγωγών επηρεάζεται από την γενικότερη οικονομική κατάσταση της χώρας, από την εισοδηματική πολιτική και από την πολιτική σταθερότητα. Έχει παρατηρηθεί, ότι οι μεγάλες αυξήσεις στο διαθέσιμο εισόδημα των ατόμων, σε συνδυασμό με μια ελαστική ζήτηση αγαθών προερχόμενων από εξωτερικές αγορές, μπορούν να οδηγήσουν σε μεγάλες αυξήσεις των εισαγόμενων ποσοτήτων. Επιπλέον, επειδή η εισοδηματική ελαστικότητα των εισαγωγών είναι συνήθως μεγαλύτερη από την ελαστικότητα της τιμής των εισαγόμενων αγαθών, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να δημιουργείται πληθωρισμός κόστους.

Η ελληνική οικονομία, παρουσιάζει μεγάλη εξάρτηση από το εξωτερικό και αυτό έχει σαν συνέπεια η παραμικρή αύξηση στο κόστος των εισαγόμενων προϊόντων να προκαλεί αλυσιδωτές αυξητικές επιδράσεις στο επίπεδο του πληθωρισμού. Οι επιδράσεις αυτές, διακρίνονται σε άμεσες και έμμεσες. Σε καμία περίπτωση, δεν θα πρέπει να υποτιμήσουμε την σημασία των έμμεσων επιδράσεων, γιατί η συμμετοχή στη διαμόρφωση του πληθωρισμού είναι πολύ μεγάλη. Για παράδειγμα μια αύξηση της τιμής του πετρελαίου δεν επηρεάζει μόνο τα καύσιμα αλλά και μια σειρά άλλων προϊόντων. Αυτό συμβαίνει επειδή αυξάνεται το κόστος παραγωγής λόγω της μεγάλης ενεργειακής εξάρτησης της χώρας μας από το πετρέλαιο και επειδή αυξάνονται τα μεταφορικά.

Ο εισαγόμενος πληθωρισμός αυξάνει την ανεργία επειδή λόγω του μεγαλύτερου κόστους παραγωγής και των υψηλότερων επιτοκίων αποθαρρύνονται οι επενδύσεις και η δημιουργία θέσεων εργασίας.

²⁵ Στεριώτης Κίμωνας, Ο Πληθωρισμός, Εκδόσεις Σμπίλιας «Το Οικονομικό», Αθήνα 1986, σελ. 115-119. Επίσης βλ. Βεργίνης Ξ.Π., Κόντος Β.Ν. Η οικονομική του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1977, σελ. 147-154.

2.7 ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

2.7.1 ΈΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΕΩΣ

Η πρόταση αυτή πρέπει από τον ορισμό να αποτελεί τον πυρήνα οποιασδήποτε νομισματικής διευθέτησης του προβλήματος του πληθωρισμού. Μια κυβέρνηση μπορεί να ξεκινήσει τον αγώνα κατά του πληθωρισμού μόνο αν χρησιμοποιήσει τη δύναμη που διαθέτει για να ελέγξει την προσφορά χρήματος που δημιουργείται από εγχώριες πηγές. Η απόφαση μπορεί να μην είναι εύκολη για ποικίλους πολιτικούς λόγους. Μπορεί για παράδειγμα η κυβέρνηση να δεσμεύεται ή τουλάχιστον να αποθαρρύνεται από την προοπτική αύξησης της ανεργίας που θα μπορούσε να προκύψει από την πολιτική περιορισμού της ζήτησης την οποία συνεπάγεται η παραπάνω πρόταση. Μπορεί επιπλέον να διστάζει να στερηθεί την ικανότητα επιβολής φόρου με πληθωρισμό: η αποδοχή της παραπάνω πρότασης ίσως αναγκάσει την κυβέρνηση να περικόψει τις δημόσιες δαπάνες και με πιο φανερούς τρόπους τα φορολογικά της έσοδα.

2.7.2 ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ

Σύμφωνα με την νομισματική θεωρία του ισοζυγίου πληρωμών, βασική πηγή των παγκόσμιων πληθωριστικών πιέσεων αποτέλεσε η διάχυση της διεθνούς ρευστότητας με το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών. Αν μια χώρα επιθυμεί να μονωθεί από τον πληθωρισμό που σημειώνεται σε άλλα σημεία του κόσμου, θα πρέπει να κυμαίνει ελεύθερα την ισοτιμία του νομίσματός της και μετά να ασχοληθεί με τον έλεγχο του τμήματος εκείνου του πληθωρισμού που δημιουργείται εσωτερικά από υπερβολική επέκταση της εγχώριας πίστωσης. Ρυθμίζοντας την κατάσταση με τέτοιο τρόπο, μια ανοικτή οικονομία θα είναι σε θέση να ενεργεί σαν να ήταν κλειστή οικονομία.²⁶

²⁶ James A. Trevithick, Charles Mulvey, Οικονομική Ανάλυση του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1980, σελ. 228-229.

Η λογική που στηρίζει την πρόταση αυτή βρίσκεται στην ιδέα ότι σημαντική πηγή πληθωριστικών πιέσεων δημιουργείται με την εισροή νομίσματος, η οποία συνεπάγεται το πλεόνασμα του ισοζυγίου πληρωμών. Γι' αυτό άλλωστε δόθηκε και σημασία στα τεράστια ελλείμματα του δολαρίου έναντι του υπόλοιπου κόσμου, που σημειώθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Αν ο υπόλοιπος κόσμος είχε κυμαινόμενες ισοτιμίες με το δολάριο, θα είχε εξουδετερώσει τη μαζική εισροή δολαρίων στην διεθνή οικονομία που ήδη λειτουργούσε κοντά στα όρια των δυνατοτήτων της. Η νομισματική θεωρία του ισοζυγίου πληρωμών τείνει να επικεντρώνεται στις νομισματικές επιπτώσεις των μεταβολών στις εμπορευματικές ροές. Οι περιπλοκές που δημιουργούνται από τις μαζικές κινήσεις κεφαλαίων σπάνια αναφέρονται.

2.7.3 ΕΥΡΕΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΑΥΤΟΜΑΤΩΝ ΤΙΜΑΡΙΘΜΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

Στην παρατεταμένη μεταβατική περίοδο από τους υψηλούς στους χαμηλότερους ρυθμούς χρηματικής επεκτάσεως το ποσοστό της ανεργίας θα αυξηθεί και ο ρυθμός ανόδου του προϊόντος θα πέσει. Παρόλο που οι μονεταριστικές προτάσεις των δύο προηγούμενων παραγράφων στοχεύουν την καρδιά του πληθωριστικού προβλήματος, συνεπάγονται σημαντικό ίσως κοινωνικό και οικονομικό κόστος για αρκετά χρόνια. Για την απαλότερη επίδραση και τη συντόμευση της μεταβατικής περιόδου συμβουλευόμαστε την ευρεία υιοθέτηση των αυτομάτων τιμαριθμικών προσαρμογών σαν μέσο, τόσο για τον περιορισμό των αυθαίρετων ανισοτήτων και ανακατανομών που προκαλεί ο απροσδόκητος πληθωρισμός όσο και για την επιτάχυνση του ρυθμού εκτονώσεως των πληθωριστικών πιέσεων²⁷. Όσο ταχύτερα αναθεωρηθεί προς τα κάτω, τόσο βραχύτερη θα είναι η περίοδος της χαμηλής καλύψεως των παραγωγικών δυνατοτήτων και της υψηλής ανεργίας. Ένα εφικτό σχέδιο μιας τέτοιας πολιτικής κατασκεύασε με λεπτομέρειες ο Friedman (1974). Αρκεί να αναφερθεί ότι διαφωνούσε ριζικά με όσους ισχυρίζονται πως η αυτόματη τιμαριθμική προσαρμογή είναι από μόνη της πληθωριστική. Χωρίς να αυξάνει το ρυθμό πληθωρισμού, η προσαρμογή αυτή

²⁷ James A. Trevithick, Charles Mulvey, Οικονομική Ανάλυση του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1980, σελ. 230.

πετυχαίνει το αντίθετο ακριβώς αποτέλεσμα καταργώντας σημαντικό τμήμα από το κίνητρο της προσδοκίας μελλοντικών τιμαριθμικών αυξήσεων.

2.7.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Η διαμάχη αν μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων θα αποτελούσε χρήσιμο αντιπληθωριστικό στοιχείο, είναι γεμάτη δυσκολίες. Από τη μια πλευρά είναι τα πολιτικής φύσεως εμπόδια, όταν πρόκειται να συζητηθεί κατά πόσο θα έπρεπε η πολιτική αυτή να εφαρμοστεί υποχρεωτικά ή εθελοντικά. Από την άλλη, υπάρχουν τα παραδοσιακά οικονομικά επιχειρήματα γύρω από το αν είναι επιθυμητό το προσωρινό πάγωμα του διανύσματος των σχετικών τιμών. Όσοι απορρίπτουν την πολιτική τιμών και εισοδημάτων τονίζουν την τυχαία κατανομή των παραγωγικών πόρων, στην οποία καταλήγει ο περιορισμός της μεταβλητότητας των σχετικών τιμών. Οι μετασχηματισμοί της οικονομίας χρειάζονται ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο σύνολο σχετικών τιμών, ώστε να μεταδοθούν τα σωστά σήματα στους αρμόδιους οικονομικούς φορείς, που στη συνέχεια και με βάση τα σήματα αυτά ενεργούν αναδιαρθρώνοντας τους παραγωγικούς πόρους. Η καταπίεση του μηχανισμού αυτού από την πολιτική τιμών και εισοδημάτων αφήνει πίσω της μια σοβαρά διαστρεβλωτική κατανομή παραγωγικών πόρων. Όσοι υποστηρίζουν την πολιτική τιμών και εισοδημάτων ισχυρίζονται πως οι σχετικές τιμές είναι εξαιρετικά σταθερές. Δέχονται πως το επακόλουθο οικονομικό κόστος μιας προσωρινής πολιτικής τιμών και εισοδημάτων είναι πιθανότατα πολύ μικρό όταν συγκριθεί με το κόστος του απροσδόκητου πληθωρισμού.

Παρά το μεγάλο αριθμό οικονομετρικών ενδείξεων που συντείνουν στο ότι η πολιτική τιμών και εισοδημάτων δεν φαίνεται να φέρνει αποτέλεσμα, πιστεύουμε πως μια τέτοια πολιτική μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση του πληθωρισμού, με την προϋπόθεση να αποτελεί τμήμα του μεγαλύτερου συνόλου μέτρων. Θα αποτελούσε για παράδειγμα μεγάλη ανευθυνότητα για μια κυβέρνηση, να επιβάλει μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων και ύστερα να αφήσει την προσφορά χρήματος να συνεχίσει την επέκτασή της, με τον ίδιο όπως πριν ρυθμό. Πάντως μια τέτοια πολιτική μπορεί να είναι εξαιρετικά χρήσιμη σαν συμπλήρωμα της πρότασης για αυτόματες τιμαριθμικές προσαρμογές, ώστε να διαβρωθούν ταχύτερα οι πληθωριστικές προσδοκίες. Αν μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων πετύχει τη δραστική μείωση του τρέχοντος ρυθμού πληθωρισμού, και αν οι τιμαριθμικές προσαρμογές γίνονται δεκτές σε όλες τις ονομαστικές συμφωνίες, τότε μια πολιτική ουσιαστικού περιορισμού του ρυθμού χρηματικής επεκτάσεως μπορεί να αποφύγει τις διαστρεβλωτικές ανακατανομές σε μεγάλη κλίμακα, που κανονικά θα προέκυπταν από μια

τέτοια πολιτική. Όπως τονίστηκε προηγουμένως, όσο πιο σύντομα προσαρμόσει προς τα κάτω τις πληθωριστικές του προσδοκίες το σύνολο της οικονομίας, τόσο μικρότερη θα είναι η κοινωνική και οικονομική αναταραχή που συνοδεύει την περιοριστική νομισματική πολιτική. Πιστεύουμε, κατά συνέπεια, πως μια πολιτική τιμών και εισοδημάτων μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επιτάχυνση του ρυθμού προσαρμογής των πραγματικών μεγεθών της οικονομίας στους χαμηλότερους ρυθμούς χρηματικής επεκτάσεως.

π

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

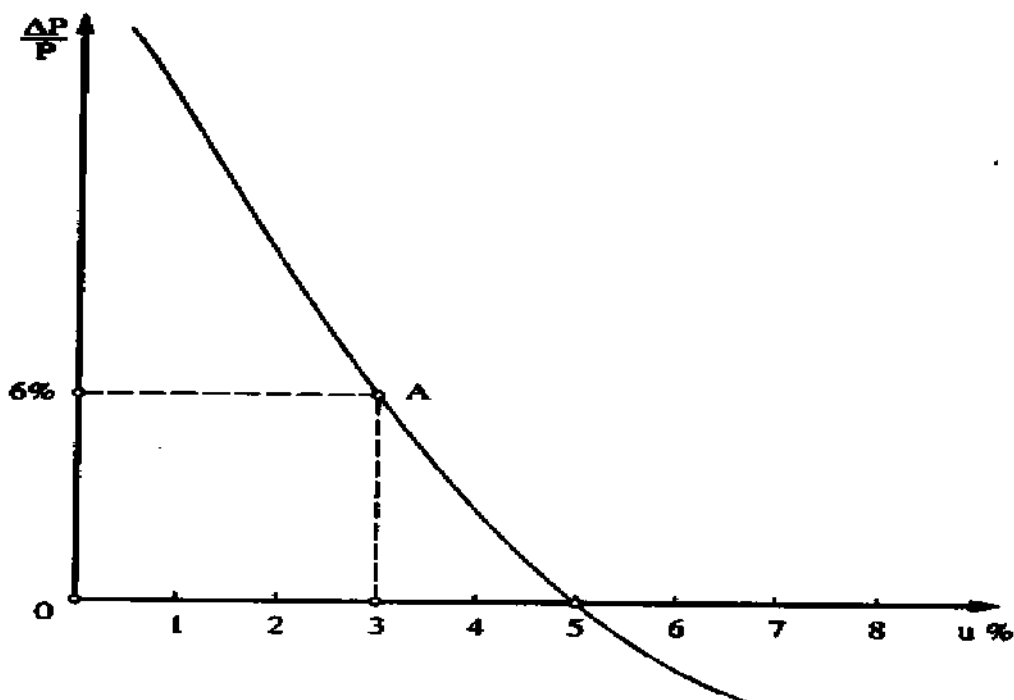
ΣΧΕΣΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΚΑΜΠΥΛΗ

PHILLIPS

Στο κοντινό παρελθόν, υπήρξε έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον για τη μελέτη της σχέσης του πληθωρισμού με το μέγεθος της απασχόλησης. Η σχέση αυτή ερευνήθηκε σε βάθος από τον Άγγλο οικονομολόγο PHILLIPS²⁸. Αρχικά, μελετήθηκε η σχέση μεταξύ του ποσοστού ανεργίας και του ποσοστού μεταβολής των ονομαστικών μισθών. Στη σημερινή πρακτική, το ποσοστό μεταβολής των ονομαστικών μισθών έχει αντικατασταθεί από το ποσοστό μεταβολής των τιμών, δηλαδή από τον πληθωρισμό²⁹.

²⁸ Το αρχικό άρθρο έχει τίτλο: Phillips, A.W. (November 1958). The Relation Between Unemployment and Rates of Change in Money in the United Kingdom 1862-1957, *Economica* 25, σελ. 283-299.

²⁹ Κατσάνεβας Θ., *Οικονομική της Εργασίας και Εργασιακές Σχέσεις*, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα 1997, σελ. 70-73.

Η υποθετική καμπύλη PHILLIPS³⁰ που παριστάνεται εδώ, τέμνει τον οριζόντιο άξονα στο ποσοστό ανεργίας 5%. Αυτό σημαίνει ότι σε αυτό το ποσοστό ανεργίας ο ρυθμός του πληθωρισμού είναι μηδενικός. Σε χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας αντιστοιχεί υψηλότερο επίπεδο πληθωρισμού, ενώ σε μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας ο ρυθμός πληθωρισμού είναι αρνητικός.

Η καμπύλη Phillips, την οποία χρησιμοποιούν σήμερα οι οικονομολόγοι, διαφέρει από τις σχέσεις που εξέτασε ο Philips κατά τρεις τρόπους.

Πρώτον, η σύγχρονη καμπύλη Phillips υποκαθιστά τον πληθωρισμό των τιμών στον πληθωρισμό του μισθού. Η διαφορά αυτή βέβαια δεν είναι κρίσιμη, δεδομένου ότι ο πληθωρισμός των τιμών και ο πληθωρισμός των μισθών συνδέονται άμεσα. Σε περιόδους που οι μισθοί αυξάνονται γρήγορα, αυξάνονται γρήγορα και οι τιμές.

Δεύτερον, η σύγχρονη καμπύλη Phillips περιλαμβάνει τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. Η προσθήκη αυτή οφείλεται στις εργασίες των Milton Friedman & Edmund Phelps. Αναπτύσσοντας το υπόδειγμα της πλάνης του εργάτη στη δεκαετία του 1960, οι δύο αυτοί οικονομολόγοι έδωσαν έμφαση στη σημασία των προσδοκιών για τη συναθροιστική προσφορά.

³⁰ Rees Albert, The Economics of Work and Pay, Harper International Edition, London 1980, σελ. 211-213.

Τρίτον, η σύγχρονη καμπύλη Philips περιλαμβάνει τις εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς. Η τιμή για την προσθήκη αυτή ανήκει στον OPEC, τον Οργανισμό των Πετρελαιοεξαγωγικών Χωρών. Στη δεκαετία του 1970, ο OPEC επέβαλε μεγάλες αυξήσεις στη διεθνή τιμή του πετρελαίου, γεγονός που βοήθησε τους οικονομολόγους να αντιληφθούν τη σημασία των εξωγενών διαταραχών της συναθροιστικής προσφοράς.

Σύμφωνα με τις παραπάνω απόψεις ο ρυθμός του πληθωρισμού εξαρτάται από τρεις δυνάμεις:

Τον προσδοκώμενο πληθωρισμό

Την απόκλιση της ανεργίας από το φυσικό της ποσοστό, που ονομάζεται κυκλική ανεργία.

Τις εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς που συμβολίζονται με το ε .

Οι τρεις αυτοί παράγοντες εκφράζονται από την ακόλουθη εξίσωση:

$$\pi = \pi^e - \left(\beta(u - u^n) \right) + \varepsilon$$

$$\text{Πληθωρισμός} = \text{Προσδοκώμενος} - \beta \times \text{Κυκλική} + \text{Εξωγενής}$$

$$\text{πληθωρισμός} \quad \text{πληθωρισμός} \quad \text{ανεργία} \quad \text{διαταραχή της προσφοράς}$$

όπου β είναι μία παράμετρος μεγαλύτερη από το μηδέν. Βλέπουμε ότι μπροστά από τον όρο της κυκλικής ανεργίας υπάρχει ένα αρνητικό πρόσημο: η υψηλή ανεργία τείνει να μειώσει τον πληθωρισμό.

Για να είναι η καμπύλη Phillips χρήσιμο εργαλείο ανάλυσης των επιλογών που αντιμετωπίζουν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε τι καθορίζει τον πληθωρισμό. Μια απλή υπόθεση είναι ότι οι άνθρωποι σχηματίζουν τις προσδοκίες τους για τον πληθωρισμό στηριζόμενοι στον πρόσφατο παρατηρούμενο πληθωρισμό. Η υπόθεση αυτή ονομάζεται υπόθεση των προσαρμοστικών προσδοκιών. Ας υποθέσουμε, ότι οι άνθρωποι αναμένουν ότι οι τιμές θα αυξηθούν φέτος με τον ίδιο ρυθμό που αυξήθηκαν πέρυσι. Τότε:

$$\pi^e = \pi_{-1}$$

Στην περίπτωση αυτή, μπορούμε να γράψουμε την καμπύλη Phillips ως:

$$\pi = \pi_{-1} - \beta(u - u^n) + \varepsilon,$$

σχέση η οποία δείχνει ότι ο πληθωρισμός εξαρτάται από τον πληθωρισμό του περασμένου έτους, την κυκλική ανεργία και μια εξωγενή διαταραχή της προσφοράς.³¹

Ο πρώτος όρος αυτής της μορφής της καμπύλης Phillips, π_{-1} σημαίνει ότι ο πληθωρισμός είναι αδρανειακός. Αν η ανεργία βρίσκεται στο φυσικό της ποσοστό, και αν δεν υπάρξουν εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς, οι τιμές θα εξακολουθήσουν να αυξάνονται σύμφωνα με τον επικρατούντα ρυθμό πληθωρισμού. Η αδράνεια αυτή οφείλεται στο γεγονός

ότι οι πληθωριστικές προσδοκίες του παρελθόντος επηρεάζουν το μελλοντικό πληθωρισμό και στο ότι οι προσδοκίες αυτές επηρεάζουν τους μισθούς και τις τιμές που τα άτομα καθορίζουν. Ο Robert Solow φαινόταν να έχει κατανοήσει σε βάθος την έννοια της αδράνειας του πληθωρισμού όταν, στη διάρκεια του υψηλού πληθωρισμού της δεκαετίας του 1970, έγραφε:

«Γιατί το χρήμα μας αξίζει πάντοτε λιγότερο; Ίσως οφείλεται απλώς στο γεγονός ότι έχουμε πληθωρισμό επειδή αναμένουν πληθωρισμό, και αναμένουμε πληθωρισμό επειδή έχουμε πληθωρισμό».

Στο υπόδειγμα της συναθροιστικής προσφοράς και της συναθροιστικής ζήτησης, η αδράνεια του πληθωρισμού μεταφράζεται σε επίμονες ανοδικές μετατοπίσεις τόσο της καμπύλης συναθροιστικής προσφοράς όσο και της καμπύλης συναθροιστικής ζήτησης. Ας δούμε πρώτα τη συναθροιστική προσφορά. Αν οι τιμές αυξάνονται γρήγορα, οι άνθρωποι προσδοκούν ότι θα εξακολουθήσουν να αυξάνονται γρήγορα. Σύμφωνα με τη θέση ότι η βραχυχρόνια καμπύλη συναθροιστικής προσφοράς εξαρτάται από το προσδοκώμενο επίπεδο τιμών, η βραχυχρόνια καμπύλη συναθροιστικής προσφοράς θα μετατοπίζεται με την πάροδο του χρόνου προς τα πάνω. Και θα συνεχίζεται η μετατόπισή της προς τα πάνω, μέχρι όταν κάποιο γεγονός, όπως μια οικονομική ύφεση ή η επίδραση μιας εξωγενούς διαταραχής της προσφοράς, μεταβάλλει τον πληθωρισμό και επομένως αλλάξει και τις προσδοκίες για τον πληθωρισμό.

Η καμπύλη συναθροιστικής ζήτησης θα πρέπει να μετατοπίζεται επίσης προς τα πάνω για να επιβεβαιωθούν οι πληθωριστικές προσδοκίες.

Πολύ συχνά, η αύξηση της συναθροιστικής ζήτησης οφείλεται συχνότερα στην επίμονη επέκταση της προσφοράς χρήματος. Αν η Κεντρική Τράπεζα σταματούσε ξαφνικά την αύξηση της προσφοράς χρήματος, θα σταθεροποιούσε την συναθροιστική ζήτηση, και η μετατόπιση της συναθροιστικής προσφοράς προς τα πάνω θα προκαλούσε ύφεση. Το υψηλό ποσοστό ανεργίας, στις συνθήκες της οικονομικής ύφεσης, θα οδηγούσε στη μείωση και του πληθωρισμού και του προσδοκώμενου πληθωρισμού, με αποτέλεσμα την εξασθένιση της πληθωριστικής αδράνειας.

Ο δεύτερος και τρίτος όρος της καμπύλης Phillips δείχνει τις δύο δυνάμεις που μπορούν να μεταβάλουν το ρυθμό του πληθωρισμού.

³¹ N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 172-175.

Ο δεύτερος όρος $\beta(u - u^n)$, δείχνει ότι η κυκλική ανεργία δηλαδή η απόκλιση της ανεργίας από το φυσικό της ποσοστό ωθεί τον πληθωρισμό προς τα πάνω ή τον συμπιέζει προς τα κάτω. Η χαμηλή ανεργία ωθεί τον πληθωρισμό προς τα πάνω. Ο πληθωρισμός αυτός ονομάζεται πληθωρισμός ζήτησης, επειδή υπεύθυνη για τον τύπο αυτό πληθωρισμού είναι η υψηλή συναθροιστική ζήτηση. Η υψηλή ανεργία συμπιέζει τον πληθωρισμό προς τα κάτω. Η παράμετρος β μετρά την ευαισθησία του πληθωρισμού απέναντι στην κυκλική ανεργία.

Ο τρίτος όρος ε δείχνει ότι επίσης ο πληθωρισμός αυξάνεται και μειώνεται εξαιτίας εξωγενών διαταραχών της προσφοράς. Μια δυσμενής εξωγενής διαταραχή της προσφοράς, όπως η άνοδος της τιμής των διεθνών τιμών του πετρελαίου στη δεκαετία του 1970, συνεπάγεται θετική τιμή του ε και προκαλεί άνοδο του πληθωρισμού. Ο πληθωρισμός αυτός ονομάζεται πληθωρισμός κόστους, επειδή οι δυσμενείς εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς είναι τα συνήθη γεγονότα που προκαλούν την αύξηση του κόστους παραγωγής. Μια ευνοϊκή εξωγενής διαταραχή της προσφοράς, όπως η αφθονία πετρελαίου που οδήγησε στη μείωση της τιμής του πετρελαίου στη δεκαετία του 1980, συνεπάγεται αρνητική τιμή του ε και προκαλεί την πτώση του πληθωρισμού.³²

3.1 Η ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΑ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ας δούμε ποιες δυνατότητες δίνει μια καμπύλη Phillips για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής που θέλει να επηρεάσει τη συναθροιστική ζήτηση με μέτρα νομισματικής ή δημοσιονομικής πολιτικής. Σε κάθε χρονική στιγμή, ο προσδοκώμενος πληθωρισμός και οι εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς βρίσκονται εκτός του άμεσου ελέγχου των υπευθύνων. Παρόλο αυτά, μεταβάλλοντας τη συναθροιστική ζήτηση, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής μπορούν να μεταβάλουν την παραγωγή, την ανεργία και τον πληθωρισμό. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής μπορούν να αυξήσουν τη συναθροιστική ζήτηση για να μειώσουν την ανεργία και να αυξήσουν τον πληθωρισμό. Ή μπορούν να περιορίσουν τη συναθροιστική ζήτηση για να αυξήσουν την ανεργία και να μειώσουν τον πληθωρισμό.

³² N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 179-181.

Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής μπορούν να διαχειριστούν τη συναθροιστική ζήτηση και να επιλέξουν ένα συνδυασμό πληθωρισμού και ανεργίας πάνω στην βραχυχρόνια καμπύλη Phillips

Παρατηρούμε ότι η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips εξαρτάται από τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. Αν ο προσδοκώμενος πληθωρισμός αυξηθεί, η καμπύλη Phillips μετατοπίζεται προς τα πάνω, και η ανταλλαγή που επιτυγχάνουν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής είναι λιγότερο ευεργετική: ο πληθωρισμός είναι υψηλότερος για κάθε επίπεδο ανεργίας. Το παρακάτω σχήμα δείχνει με ποιο τρόπο η ανταλλακτική σχέση εξαρτάται από το επίπεδο του προσδοκώμενου πληθωρισμού.³³

Σχήμα 1³⁴

Δεδομένου ότι οι άνθρωποι αναπροσαρμόζουν τις πληθωριστικές προσδοκίες τους με την πάροδο του χρόνου, η ανταλλαγή αυτή μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας ισχύει μόνο στη βραχυχρόνια περίοδο. Οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής δεν μπορούν να διατηρήσουν για πάντα τον πληθωρισμό πάνω από τον προσδοκώμενο πληθωρισμό. Τελικά, οι προσδοκίες προσαρμόζονται στο ρυθμό του πληθωρισμού που επιλέγουν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής. Στην μακροχρόνια περίοδο, ισχύει η κλασική διχοτόμηση, και η ανεργία επιστρέφει στο φυσικό της ποσοστό, όπου δεν υπάρχει ανταλλακτική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας.

³³ N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 180.

3.2 ΑΝΤΙΠΛΗΘΩΡΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

Ας φανταστούμε μια οικονομία στην οποία η ανεργία βρίσκεται στο φυσικό της ποσοστό και ο πληθωρισμός τρέχει με ρυθμό 6%. Τι θα συμβεί με την ανεργία και την παραγωγή αν η κεντρική τράπεζα επιδιώξει τη μείωση του πληθωρισμού από το 6% στο 2%;

Η καμπύλη Phillips δείχνει πως όταν δεν σημειωθεί κάποια ευεργετική εξωγενής διαταραχή της προσφοράς, η μείωση του πληθωρισμού απαιτεί μια περίοδο υψηλής ανεργίας και μειωμένης παραγωγής. Πόσο όμως και για πόσο καιρό θα πρέπει η ανεργία να αυξηθεί πάνω από το φυσικό της ποσοστό; Πριν αποφασίσουν αν θα μειώσουν τον πληθωρισμό, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής πρέπει να γνωρίζουν τι ποσοστό της παραγωγής θα χαθεί στη διάρκεια της μετάβασης προς το χαμηλότερο πληθωρισμό. Το κόστος αυτό θα πρέπει να συγκριθεί με το όφελος από τη μείωση του πληθωρισμού.

Σε πολλές έρευνες χρησιμοποιούνται τα διαθέσιμα στοιχεία για να μελετηθεί ποσοτικά η καμπύλη Phillips. Τα συμπεράσματα αυτών των ερευνών συνοψίζονται συχνά σε έναν αριθμό, που ονομάζεται δείκτης θυσίας, και είναι το ποσοστό του ετήσιου πραγματικού ΑΕΠ που πρέπει να θυσιαστεί για να επιτευχθεί μείωση του πληθωρισμού κατά μία ποσοστιαία μονάδα. Μολονότι οι εκτιμήσεις για το δείκτη θυσίας μπορεί να διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό, μια τυπική εκτίμηση του δείκτη είναι περίπου το 5: που σημαίνει ότι για να μειωθεί κατά μία ποσοστιαία μονάδα ο ρυθμός του πληθωρισμού, πρέπει να θυσιαστούν 5 ποσοστιαίες μονάδες του ετήσιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

Μπορούμε επίσης να εκφράσουμε το δείκτη της θυσίας σε ποσοστιαίες μονάδες ανεργίας. Ο νόμος του Okun λέει ότι η μεταβολή της ανεργίας κατά 1 ποσοστιαία μονάδα μεταφράζεται σε μεταβολή του ΑΕΠ κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες. Επομένως, η μείωση του πληθωρισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα χρειάζεται περίπου 2,5 ποσοστιαίες μονάδες κυκλικής ανεργίας³⁵.

Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το δείκτη θυσίας για να εκτιμήσουμε πόσο θα πρέπει να αυξηθεί η ανεργία και για πόσο καιρό, για να μειωθεί ο πληθωρισμός. Δεδομένου ότι η μείωση του πληθωρισμού κατά 1 ποσοστιαία μονάδα απαιτεί να θυσιαστεί το 5% του ετήσιου

³⁴ N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 181.

ΑΕΠ, η μείωση του πληθωρισμού κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες απαιτεί να θυσιαστεί το 20% του ετήσιου ΑΕΠ. Ή, πράγμα που είναι ισοδύναμο, η μείωση αυτή του πληθωρισμού απαιτεί τη θυσία 10 ποσοστιαίων μονάδων κυκλικής ανεργίας.

Η αντιπληθωριστική πολιτική μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, που όλες όμως καταλήγουν στη θυσία του 20% του ετήσιου ΑΕΠ. Για παράδειγμα, μια γρήγορη αντιπληθωριστική διαδικασία θα μείωνε το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά 10% μέσα σε δύο χρόνια. Ένας μέτριος αντιπληθωρισμός θα μείωνε την παραγωγή κατά 5% για τέσσερα χρόνια. Ενώ ένας ακόμη πιο προοδευτικός αντιπληθωρισμός, θα μείωνε την παραγωγή κατά 2% το χρόνο για μια δεκαετία.

3.3 ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΡΓΙΑ

Δεδομένου ότι οι πληθωριστικές προσδοκίες επηρεάζουν τον πληθωρισμό και την ανεργία, προκύπτει το εξής ερώτημα: πώς διαμορφώνουν οι άνθρωποι τις προσδοκίες τους; Μέχρι τώρα, υποθέταμε ότι ο προσδοκώμενος πληθωρισμός εξαρτάται από τον πληθωρισμό που σημειώθηκε και παρατηρήθηκε προσφάτως. Μολονότι αυτή η υπόθεση των προσαρμοστικών προσδοκιών φαίνεται εύλογη, είναι μάλλον πολύ απλή για να είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις περιπτώσεις.

Μια άλλη προσέγγιση είναι να υποθέσουμε ότι οι άνθρωποι έχουν ορθολογικές προσδοκίες. Δηλαδή, μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι άνθρωποι χρησιμοποιούν άριστα όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων και των πληροφοριών για τις τρέχουσες πολιτικές, για να προβλέψουν το μέλλον. Επειδή η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική επηρεάζουν τον πληθωρισμό, θα πρέπει και ο προσδοκώμενος πληθωρισμός να εξαρτάται τελικά από τη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική. Σύμφωνα με τη θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών, μια μεταβολή στη νομισματική ή τη δημοσιονομική πολιτική θα μεταβάλει τις προσδοκίες, και η αξιολόγηση κάθε μεταβολής της οικονομικής πολιτικής πρέπει να παίρνει υπόψη αυτή την επίπτωση στις προσδοκίες. Η προσέγγιση αυτή συνεπάγεται ότι ο πληθωρισμός είναι λιγότερο αδρανειακός από ότι φαίνεται αρχικά.

³⁵ N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 181-182.

Έτσι οι υποστηρικτές των ορθολογικών προσδοκιών υποστηρίζουν ότι η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips δεν εκφράζει με ακρίβεια τις διαθέσιμες επιλογές. Πιστεύουν ότι αν οι υπεύθυνοι για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής δεσμευθούν με πειστικό τρόπο ότι θα μειώσουν τον πληθωρισμό, οι ορθολογιστές άνθρωποι θα αντιληφθούν αυτή την αποφασιστικότητα της κυβέρνησής τους και θα περιορίσουν γρήγορα τις πληθωριστικές προσδοκίες τους. Σύμφωνα με τη θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών, οι παραδοσιακές εκτιμήσεις του δείκτη της θυσίας δεν είναι χρήσιμες για να εκτιμήσουμε την επίπτωση των διαφόρων πολιτικών. Στο πλαίσιο μιας αξιόπιστης πολιτικής, το κόστος μείωσης του πληθωρισμού μπορεί να είναι πολύ μικρότερο από ότι υποδηλώνουν οι εκτιμήσεις που στηρίζονται στο δείκτη της θυσίας.

Στην πιο ιδανική περίπτωση θα μπορούσε να υπάρξει μείωση του πληθωρισμού χωρίς να προκληθεί καθόλου οικονομική ύφεση. Μια ανώδυνη αντιπληθωριστική πολιτική έχει δύο προϋποθέσεις. Πρώτον, το σχέδιο μείωσης του πληθωρισμού πρέπει να ανακοινωθεί πριν οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις, που ορίζουν τους μισθούς και τις τιμές, διαμορφώσουν τις προσδοκίες τους. Δεύτερον, οι εργαζόμενοι και οι επιχειρήσεις πρέπει να πεισθούν για την κυβερνητική δέσμευση διαφορετικά, δεν θα περιορίσουν τις πληθωριστικές προσδοκίες τους. Αν ικανοποιηθούν και οι δύο αυτές προϋποθέσεις, αμέσως θα μετατοπισθεί προς τα κάτω η βραχυχρόνια καμπύλη ανταλλαγής μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας, επιτρέποντας την επίτευξη χαμηλότερου πληθωρισμού χωρίς υψηλότερη ανεργία³⁶.

Αν και η θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών παραμένει αμφισβητήσιμη, όλοι σχεδόν οι οικονομολόγοι συμφωνούν ότι οι προσδοκίες για τον πληθωρισμό επηρεάζουν τη βραχυχρόνια ανταλλακτική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας. Η αξιοπιστία της αντιπληθωριστικής πολιτικής είναι επομένως ένας από τους παράγοντες που καθορίζουν το κόστος που θα έχει η πολιτική αυτή. Δυστυχώς, συχνά είναι δύσκολο να προβλεφθεί αν το κοινό θα δεχθεί ως αξιόπιστη την εξαγγελία μιας νέας πολιτικής.

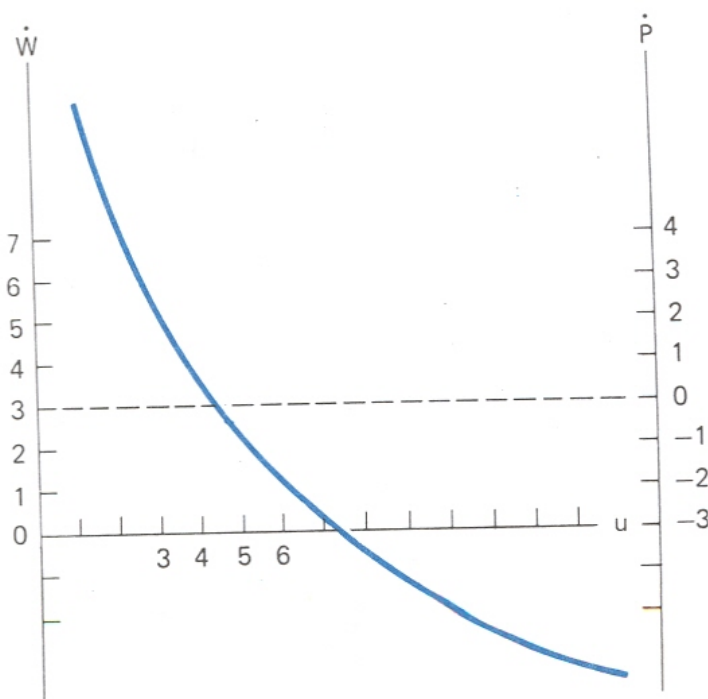
³⁶ N. Gregory Mankiw, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000, σελ. 182-184.

3.4 ΣΠΕΙΡΟΕΙΔΗΣ ΣΧΕΣΗ ΤΙΜΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ

«Ο κύριος μηχανισμός που διαχέει τον πληθωρισμό διαμέσου της οικονομίας, από τη στιγμή που θα δοθεί μια αρχική ώθηση, είναι η σπειροειδής σχέση τιμών-ημερομισθίων. Εδώ η αρχική άνοδος των τιμών οδηγεί σε αύξηση των μισθολογικών απαιτήσεων. Έτσι, μετατοπίζεται η συνολική καμπύλη προσφοράς, προκαλώντας μια νέα άνοδο των τιμών. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι αυτή η ενδογενής σπειροειδής σχέση τιμών-ημερομισθίων, διαχέει τις επιπτώσεις και των δύο κατηγοριών αρχικών ωθήσεων: και εκείνες του κόστους και εκείνες της ζήτησης. Η παρατήρηση της παραπάνω σπειροειδούς σχέσης δεν μας αποκαλύπτει αν η αρχική ώθηση δόθηκε από την πλευρά της ζήτησης, επειδή και τα δύο πυροδοτούν τη σπειροειδή αυτή κίνηση.

Ο μηχανισμός τιμών-ημερομισθίων μπορεί να παρουσιασθεί με την εξής εξίσωση της καμπύλης Phillips:

$$\dot{W} = f(u) + \alpha P \quad (1)$$

Σχήμα 1³⁷

³⁷ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 425.

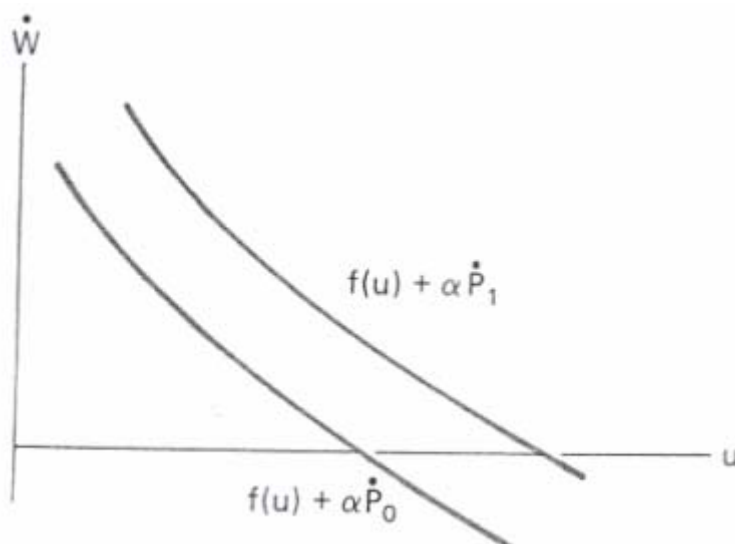
Εδώ $f' < 0$. Καθώς αυξάνεται το ποσοστό ανεργίας, ο ρυθμός αύξησης του ονομαστικού ημερομισθίου, W , μειώνεται. Ο συντελεστής α μετρά το βαθμό ευαισθησίας που επιδεικνύουν τα αιτήματα των εργαζομένων για τις ονομαστικές αμοιβές ως προς τις αυξήσεις των τιμών. Στο κλασικό υπόδειγμα $\alpha = 1$. Στην ακραία κεϋνσιανή περίπτωση $\alpha=0$. Εδώ υποθέτουμε ότι το α βρίσκεται ανάμεσα στις δύο αυτές ακραίες τιμές.³⁸

Η καμπύλη Phillips της εξίσωσης $W = f(u) + \alpha P$ παρουσιάζεται στο Σχήμα 1. Βλέπουμε ότι, καθώς το P ανέρχεται από P_0 σε P_1 ($P_1 > P_0$), ολόκληρη η καμπύλη μετατοπίζεται προς τα πάνω. Κάθε ατομική καμπύλη Phillips για ένα δεδομένο P είναι μια «βραχυχρόνια» καμπύλη Phillips. Στο Σχήμα 2 θα σχεδιάσουμε μια «μακροχρόνια» καμπύλη, συνδυάζοντας την εξίσωση τιμών που καθορίζει το P με την εξίσωση $W = f(u) + \alpha P$

Μια μείωση της προσφοράς εργασίας, που οφείλεται σε αύξηση της προτίμησης για περισσότερο ελεύθερο χρόνο, μετατοπίζει καθεμιά βραχυχρόνια καμπύλη Phillips προς τα πάνω (το $f(u)$ θα αυξηθεί). Οι εργοδότες θα πρέπει να προσφέρουν μεγαλύτερες αυξήσεις μισθών για να εξασφαλίσουν την ίδια ποσότητα εργασίας, όπως πριν από την αλλαγή των προτιμήσεων. Επίσης αν η σύνθεση του εργατικού δυναμικού μεταβάλλεται με αύξηση της αναλογίας των εργαζομένων εκείνων που έχουν μικρότερη πρόσδεση, από το μέσο όρο, στη θεσμική αγορά εργασίας, και υψηλότερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας, για παράδειγμα ο δεύτερος εργαζόμενος σε μια οικογένεια, η βραχυχρόνια καμπύλη Phillips θα μετατοπίζεται προς τα πάνω. Για μια δεδομένη μεταβολή των ημερομισθίων, η ανεργία θα αυξάνεται, επειδή η σύνθεση μετατοπίζεται προς τους ανθρώπους που εμφανίζουν γενικά, υψηλότερα ποσοστά ανεργίας. Η εξίσωση τιμών που διατηρεί σταθερά τα εισοδηματικά μερίδια, είναι:

$$P = W - (y/N) + \varepsilon \quad (2)$$

³⁸ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 425-430.

Σχήμα 2³⁹

Όπου ο πρόσθετος όρος ε παριστά τις διαταραχές από την πλευρά του κόστους. Κανονικά, αναμένουμε ότι $\varepsilon = 0$.

Όταν σημειώνεται μια μεγάλη έλλειψη γεωργικών προϊόντων ή μια μείωση στην προσφορά πετρελαίου, το ε γίνεται θετικό για μια ορισμένη χρονική περίοδο. Για παράδειγμα, ο Joel Porokin έχει εκτιμήσει ότι το 1973 τα δύο αυτά στοιχεία αύξησαν το δείκτη τιμών καταναλωτή στις ΗΠΑ κατά 4,5%. Στην περίπτωση αυτή, για το 1973 είχαμε $\varepsilon = 0,045$.

Συνδυάζοντας τις εξισώσεις (1) και (2) μπορούμε να δούμε πως λειτουργεί η αλληλοτροφοδοτούμενη σπειροειδή σχέση τιμών-μισθών.

Μια αρχική διαταραχή από τη πλευρά του κόστους, $\varepsilon > 0$, ασκεί αυξητικές πιέσεις στο επίπεδο των τιμών, οπότε $P > 0$. Η εξέλιξη αυτή αυξάνει τα μισθολογικά αιτήματα: το W γίνεται θετικό. Αυτό με τη σειρά του επενεργεί στο P διαμέσου της εξίσωσης (2). Αν η αρχική ώθηση προέρχονταν από την πλευρά της ζήτησης, θα βλέπαμε πρώτα μια μείωση του ποσοστού ανεργίας u στην εξίσωση (1), η οποία θα κατέληγε στην αύξηση του W . Αυτή η εξέλιξη θα αύξανε το P στην εξίσωση (2), επιφέροντας μια νέα αύξηση στα μισθολογικά αιτήματα, όπως αποδίδονται από την εξίσωση (1).

³⁹ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 426.

Το αποτέλεσμα μιας μεταβολής στο ποσοστό ανεργίας ή μια συνεχής πίεσης από την πλευρά του κόστους με $\varepsilon > 0$, μπορεί να επιτευχθεί με το συνδυασμό των εξισώσεων (1) και (2). Αντικαθιστώντας το W της εξίσωσης (2) με τον ίσον του από την εξίσωση (1), έχουμε

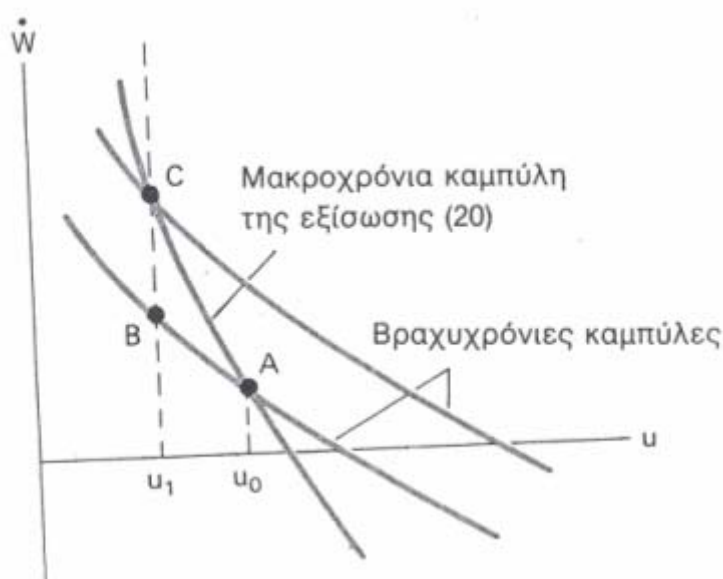
$$P = f(u) + \alpha P - (y/N) + \varepsilon$$

και λύνοντας ως προς P , παίρνουμε

$$P = \frac{1}{1 - \alpha} [f(u) - (y/N) + \varepsilon] \quad (3)$$

ως τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips για το επίπεδο των τιμών. Υποκαθιστώντας ξανά την εξίσωση (3) στην εξίσωση (1), έχουμε

$$W = f(u) + \frac{\alpha}{1 - \alpha} [f(u) - \left(\frac{y}{N}\right) + \varepsilon]$$

Σχήμα 3⁴⁰

Και με αναδιάταξη των όρων, παίρνουμε

⁴⁰ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 427.

$$W = \left(\frac{1}{1-\alpha} \right) f(u) - \frac{\alpha}{1-\alpha} \left[\left(\frac{y}{N} \right) - \varepsilon \right] \quad (4)$$

ως τη μακροχρόνια καμπύλη Phillips για το επίπεδο του ημερομισθίου.

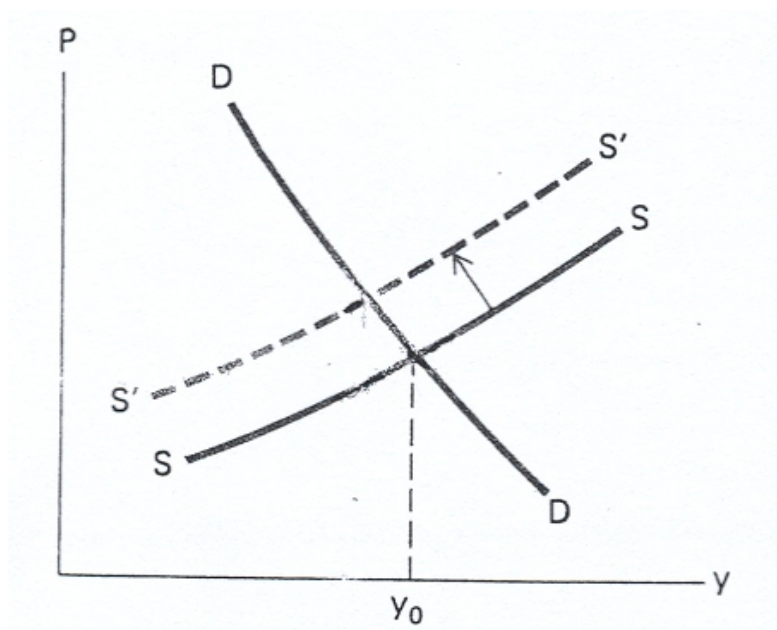
Στο Σχήμα 2, βλέπουμε μια κατηγορία βραχυχρόνιων καμπυλών Phillips με κλίσεις που δίνονται από f' . Στη μακροχρόνια καμπύλη Phillips της εξίσωσης (4), η κλίση είναι $[1/(1-\alpha)] \cdot f'$, και έτσι η μακροχρόνια καμπύλη είναι πιο απότομη από τις βραχυχρόνιες καμπύλες, αφού $0 < \alpha \leq 1$.

Οι βραχυχρόνιες καμπύλες του Σχήματος 2, με τη μακροχρόνια καμπύλη να ορίζεται από την εξίσωση (4), παρουσιάζονται στο Σχήμα 3. Ας υποθέσουμε ότι η οικονομία βρίσκεται αρχικά στο σημείο Α πάνω στη μακροχρόνια καμπύλη, και ότι η κυβέρνηση αποφασίζει να μειώσει το ποσοστό ανεργίας από u_0 σε u_1 . Η ώθηση από την πλευρά της ζήτησης κινεί την οικονομία προς το σημείο Β κατά μήκος της βραχυχρόνιας καμπύλης. Ωστόσο, η αύξηση του P επενεργεί διαμέσου της εξίσωσης των μισθών και ο ρυθμός αύξησης των μισθών αυξάνεται, κινούμενος προς το C. Όταν W και P αυξάνονται μόνο κατά $f'(u)$ στη βραχυχρόνια περίοδο, τότε στη μακροχρόνια περίοδο αυξάνονται κατά $[1/(1-\alpha)]f'(u)$. Η ύπαρξη, επομένως, ενδογενούς σπειροειδούς σχέσης τιμών-μισθών μας δίνει μια καμπύλη Phillips μακροχρόνιας «ανταλλαγής» που είναι πιο απότομη από τη βραχυχρόνια καμπύλη.⁴¹

Με άξονα αναφοράς τις συναθροιστικές καμπύλες προσφοράς και ζήτησης, η σπειροειδής σχέση τιμών-μισθών είναι μια αδιάκοπη προς τα πάνω μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς, από τη στιγμή που η αρχική ώθηση από την πλευρά του κόστους ή της ζήτησης θα έχει περάσει στο σύστημα. Ανεξάρτητα από την πηγή του πληθωρισμού, δηλαδή αδιάφορο αν είναι πληθωρισμός κόστους ή πληθωρισμός ζήτησης, η σπειροειδής σχέση τιμών-μισθών μετατοπίζει την καμπύλη προσφοράς του Σχήματος 4 ακόμα πιο πάνω. Έτσι, όταν δεν σημειώνεται μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης (πέρα από μια αρχική ώθηση από την πλευρά της ζήτησης), η πληθωριστική διαδικασία και η καταληκτική μετατόπιση της καμπύλης προσφοράς θα τείνει να μειώσει την παραγωγή και την απασχόληση και να αυξήσει το ποσοστό ανεργίας. Στο παράδειγμα του Σχήματος 3, αν η νομισματική ή η δημοσιονομική πολιτική μετατόπισαν τη συναθροιστική καμπύλη ζήτησης αρκετά, ώστε να κινηθεί από το

⁴¹ William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 425-430.

σημείο A στο σημείο B αρχικά, η σπειροειδής σχέση τιμών-μισθών θα μετατοπίσει τη συναθροιστική καμπύλη προσφοράς προς τα πάνω, καθώς το W κινείται προς το σημείο C. Αν όμως δεν δοθεί και νέα ώθηση της ζήτησης, τότε η μετατόπιση της προσφοράς θα αυξήσει το ποσοστό ανεργίας, u , κινώντας την οικονομία όχι κατευθείαν προς τα πάνω, από το B στο C, αλλά μάλλον προς τα έξω, από το B προς κάποιο σημείο στη μακροχρόνια καμπύλη Phillips μεταξύ A και C.

Σχήμα 4⁴²

Αν η κυβέρνηση ήθελε να συγκρατήσει το ποσοστό ανεργίας στο u_1 , καθώς το W και το P ανέρχονται από το σημείο B προς το σημείο C του Σχήματος 3, θα έπρεπε να ενισχύσει τη ζήτηση περισσότερο από την αρχική ώθηση, η οποία οδήγησε την οικονομία από το A στο B. Καθώς η σπειροειδής σχέση τιμών μισθών μετατοπίζει την καμπύλη προσφοράς του Σχήματος 4 προς τα πάνω, η κυβέρνηση θα πρέπει να μετατοπίσει την καμπύλη ζήτησης προς τα πάνω ισόποσα, για να κρατήσει την παραγωγή και την απασχόληση σταθερές στο επιθυμητό επίπεδο y_0 .

Μια πολιτική ζήτησης που αποσκοπεί στο στόχο αυτό, ονομάζεται ισχυροποίηση της πληθωριστικής διαδικασίας.

⁴² William H. Branson – James M. Litvack, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 428.

Με δεδομένη την αρχική ώθηση της ζήτησης ή του κόστους, και την επίπτωσή της στην παραγωγή και την απασχόληση (θετική ή αρνητική), η πολιτική ισχυροποίησης εξαλείφει την επίπτωση της σπείρας τιμών-μισθών πάνω στην παραγωγή και την απασχόληση. Αν η αρχική ώθηση πηγάζει από μια πολιτική απόφαση για να μειωθεί το ποσοστό ανεργίας με μια επεκτατική νομισματική ή δημοσιονομική πολιτική, ισχυροποίηση σημαίνει εμμονή στο νέο στόχο ανεργίας.

Αν η πολιτική απόφαση έχει ληφθεί με τη γνώση ότι η οικονομία θα κινηθεί τελικά προς τα πάνω, κατά μήκος της μακροχρόνιας καμπύλης Phillips (από το Α στο C στο Σχήμα 3), και όχι κατά μήκος της βραχυχρόνιας καμπύλης (από Α σε Β), τότε ισχύει η εφαρμογή μιας πολιτικής ισχυροποίησης.

Αν η αρχική ώθηση προερχόταν από την πλευρά του πληθωρισμού κόστους, για παράδειγμα μετά από μια μείωση της προσφοράς πετρελαίου, η πολιτική ισχυροποίησης θα μπορούσε να εξαλείψει και άλλο τις επόμενες επιπτώσεις της σπείρας τιμών-μισθών, μειώνοντας την παραγωγή. Στην περίοδο 1973-1975, η κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών επέλεξε μια πολιτική μη ισχυροποίησης προκαλώντας μια αρκετά σοβαρή ύφεση και εκτινάσσοντας το ποσοστό ανεργίας στο 9%. Μια ανάλογη κατάσταση δημιουργήθηκε το 1980.

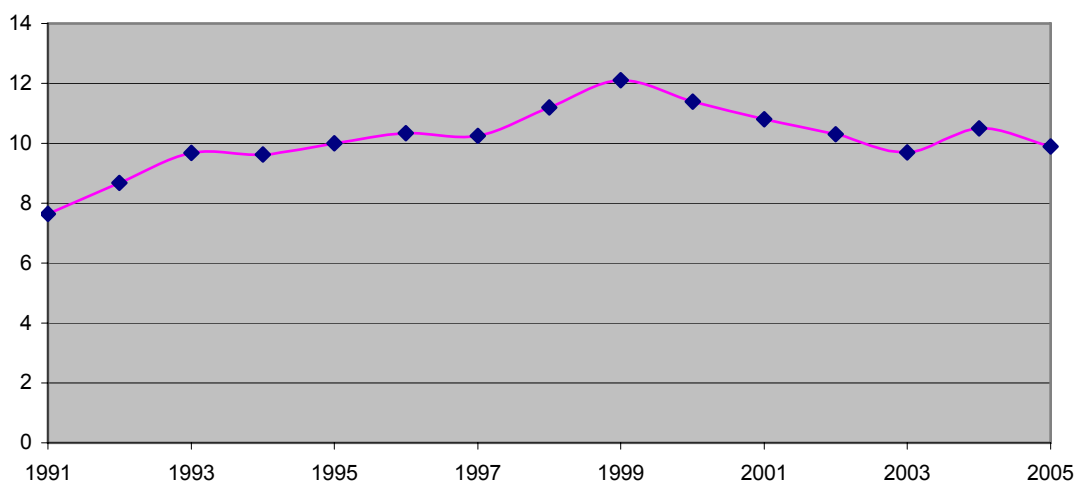
Από τη στιγμή που εκδηλώνεται μια αρχική πληθωριστική ώθηση, η επιλογή μεταξύ ισχυροποίησης ή μη ισχυροποίησης της προκαλούμενης σπειροειδούς σχέσης τιμών-μισθών, είναι ουσιαστικά ζήτημα επιλογής του προτιμώμενου σημείου επί της μακροχρόνιας καμπύλης Phillips. Η πολιτική ισχυροποίησης οδηγεί σε χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας και υψηλότερο ρυθμό πληθωρισμού, στη μακροχρόνια περίοδο, από ότι μια πολιτική μη ισχυροποίησης».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η καταπολέμηση της ανεργίας είναι εξαιρετικά δύσκολη αφού τα τελευταία 13 χρόνια κινείται σταθερά πάνω από 10% όπως φαίνεται και στο διάγραμμα. Επίσης η Ελλάδα καταλαμβάνει την τέταρτη θέση στην ανεργία μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ μετά την Πολωνία, Σλοβενία και Ισπανία. Πάντως το ενθαρρυντικό είναι ότι το πρώτο τρίμηνο του 2006 το ποσοστό της ανεργίας, που ανακοινώθηκε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία βρίσκεται στο 9,7% έναντι 10,4% και 11,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2005 και του 2004⁴³.

Η ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα μέτρα που μπορεί να πάρει μια κυβέρνηση για την καταπολέμηση της ανεργίας είναι δύο γενικών κατηγοριών, δηλαδή μέτρα αύξησης της συνολικής ζήτησης και μέτρα αύξησης της ευελιξίας της αγοράς εργασίας και επαγγελματικής κατάρτισης του εργατικού δυναμικού. Τα μέτρα αύξησης της συνολικής ζήτησης είναι δημοσιονομικά και νομισματικά.

⁴³Το παρακάτω διάγραμμα σχεδιάστηκε με στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία. (www.statistics.gr, Στατιστικά Στοιχεία, Αγορά Εργασίας, Απασχόληση Ανεργία).π

Τα δημοσιονομικά μέτρα περιλαμβάνουν κυρίως αύξηση των κρατικών δαπανών για δημόσια έργα και προώθηση μεγάλων επενδυτικών έργων. Σκοπός αυτών των έργων είναι η άμεση αύξηση της απασχόλησης και των εισοδημάτων. Τα νομισματικά μέτρα αποβλέπουν στη μείωση του επιτοκίου, με σκοπό την ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, της παραγωγής και, συνεπώς της απασχόλησης. Τα δημοσιονομικά και τα νομισματικά μέτρα αποβλέπουν στην αύξηση της συνολικής ζήτησης και, συνεπώς, στη μείωση της ανεργίας που οφείλεται στην ανεπάρκεια της ζήτησης, δηλαδή της κεϋνσιανής ανεργίας.

Εκτός από τα μέτρα καταπολέμησης της ανεργίας σημαντική είναι και η κοινωνική στήριξη κυρίως των ηλικιωμένων μακροχρόνιων ανέργων. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η σχεδιαζόμενη ίδρυση του ταμείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης.⁴⁴ Αυτό θα απευθύνεται σε άνεργους κλάδων που είναι φθίνοντες, διαβιούν σε περιοχές με υψηλό ποσοστό ανεργίας και παρουσιάζουν προβλήματα επανένταξης στην αγορά εργασίας.

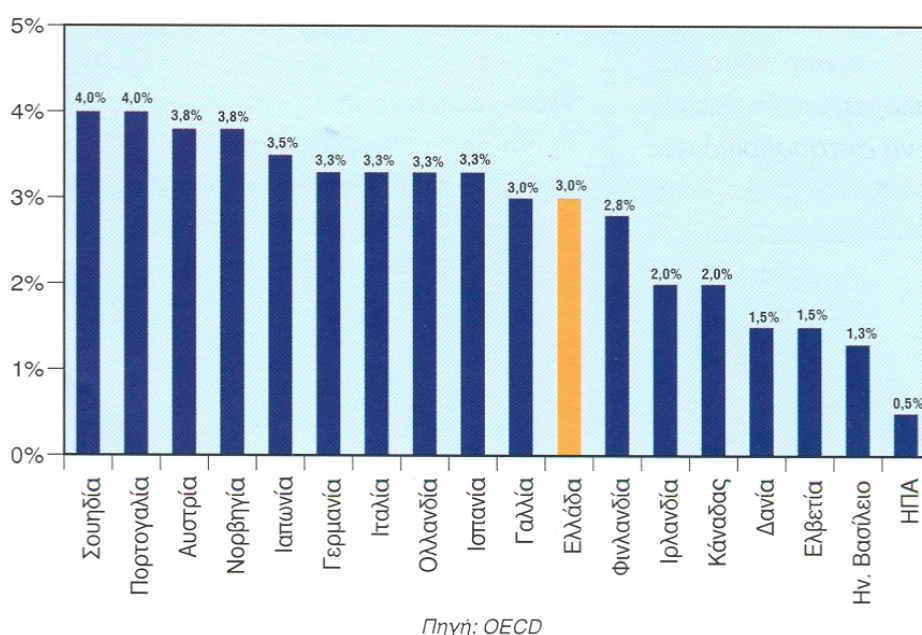
Για να ενταχθεί κάποιος στο ταμείο πρέπει να είναι άνω των 50 ετών και να έχουν εξαντληθεί όλα τα υπόλοιπα μέτρα ενεργητικής και παθητικής πολιτικής. Το ταμείο θα στοχεύει στην εισοδηματική ενίσχυση αυτών των ανέργων για ορισμένο χρονικό διάστημα και να φτάνει μέχρι το 80% του τελευταίου μισθού. Προτεινόμενες πηγές χρηματοδότησης είναι κονδύλια από κοινοτικά προγράμματα ή από μερική αναδιάταξη των κοινωνικών πόρων του προϋπολογισμού.

Στην Ελλάδα παρόλο που τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης κοντά στο 4%, έχουν εκτελεστεί πολλά δημόσια έργα (λόγω Ολυμπιάδας και εισροών από το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης), τα επιτόκια λόγω Ευρωζώνης κινούνται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα και η πιστωτική επέκταση είναι πρωτοφανής η ανεργία επιμένει να διατηρείται πάνω από 10%. Αυτό σημαίνει ότι στη χώρα μας η ανεργία είναι στο μεγαλύτερο βαθμό διαρθρωτική αφού η οικονομική ανάπτυξη και η αύξηση της ζήτησης παρόλο που προκαλεί αύξηση του πληθωρισμού σε σχέση με την Ευρωζώνη δεν μεταφράζεται σε καινούργιες θέσεις εργασίας.

Σε ορισμένες πρόσφατες συγκριτικές μελέτες για τις αγορές εργασίας στις χώρες της ΕΕ των 15 υποστηρίζεται ότι η υστέρηση της Ελλάδας αλλά και των άλλων μεσογειακών χωρών (Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία) έναντι ορισμένων άλλων χωρών στον τομέα της ανεργίας, συνδέεται σε κάποιο βαθμό και με διαφορές ως προς ορισμένα διαρθρωτικά

χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις μελέτες αυτές, η ισχυρή νομοθετική προστασία της απασχόλησης στις μεσογειακές χώρες ενισχύει τη διαπραγματευτική θέση των ήδη απασχολούμενων (όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα), αλλά ταυτόχρονα μπορεί να λειτουργεί αποτρεπτικά όσον αφορά την πραγματοποίηση προσλήψεων από τις επιχειρήσεις, να ενισχύει την ανεπίσημη αγορά εργασίας και να οδηγεί σε κατάτμηση της αγοράς εργασίας μεταξύ αφενός των ήδη απασχολούμενων και αφετέρου των μακροχρόνια ανέργων και των νέων με αποτέλεσμα υψηλότερη ανεργία. Αντίθετα σε ορισμένες άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης οι ρυθμίσεις, για την προστασία της απασχόλησης είναι πιο ελαστικές αλλά δεν έχουν οδηγήσει σε αύξηση της ανεργίας⁴⁵.

Βαθμός δυσκολίας απολύσεως -2003⁴⁶

⁴⁴ Εφημερίδα Καθημερινή, Άρθρο Χριστίνας Κοψίνη, σελ. 3. 28/6/06.

⁴⁵ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2005, σελ.94.

⁴⁶ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Δεκέμβριος 2005, Τεύχος 96, σελ. 34.

Ειδικότερα στην Ελλάδα όσον αφορά τις απολύσεις ισχύουν τα εξής:

- 1) μειώθηκε σε 4 από 5 ο αριθμός των εργαζομένων που μπορούν να απολύσουν κάθε μήνα οι επιχειρήσεις με 20-50 εργαζόμενους.
- 2) επεκτάθηκε η δυνατότητα απόλυσης μέχρι 4 εργαζομένων το μήνα και για τις επιχειρήσεις που απασχολούν από 50-199 εργαζόμενους.
- 3) διατηρήθηκε ο «κανόνας του 2%» για τις ομαδικές απολύσεις για τις επιχειρήσεις που απασχολούν άνω των 200 εργαζομένων.

Από την άλλη μεριά, το κόστος των απολύσεων για τους μισθωτούς ανέρχεται μέχρι και τους 24 μισθούς για απασχόληση άνω των 28 ετών με τον ίδιο εργοδότη, ενώ για τους εργάτες με ημερομίσθιο η αποζημίωση δεν ξεπερνά τα 150 ημερομίσθια δηλαδή 6 μισθούς όταν ο εργαζόμενος έχει 30 χρόνια εργασίας με τον ίδιο εργοδότη. Πολύ μεγαλύτερο βέβαια, είναι το κόστος των απολύσεων σε Τράπεζες και σε ΔΕΚΟ όπως χαρακτηριστικό είναι το πρόσφατο παράδειγμα της εθελουσίας εξόδου 5.500 υπαλλήλων του ΟΤΕ. Η εθελούσια έξοδος 5.500 υπαλλήλων του ΟΤΕ επιβάρυνε τον ΟΤΕ και την οικονομία κατά € 1,5 δις., δηλαδή άνω των € 270.000 ανά εργαζόμενο, που αντιστοιχεί σε μισθούς 5,5 ετών. Το αντίστοιχο κόστος της εθελούσιας εξόδου 33.000 υπαλλήλων της Deutsche Telecom δεν ξεπερνάει τα € 110.000.⁴⁷

Τα ανωτέρω καθιστούν εξαιρετικά δύσκολη την προσαρμογή των επιχειρήσεων, των δημόσιων υπηρεσιών και των ΔΕΚΟ στις αυξομειώσεις της ζήτησης, στις αλλαγές της τεχνολογίας και στη χρήση νέων μηχανολογικών και μηχανογραφικών εφαρμογών, καθώς και στην ανάγκη αντικατάστασης μη παραγωγικών εργαζομένων με άλλους που να ανταποκρίνονται καλύτερα στα νέα ανταγωνιστικά δεδομένα. Οι επιχειρήσεις προσπαθούν να αντιμετωπίσουν αυτό το αυστηρό και δαπανηρό προστατευτικό πλαίσιο, ιδιαίτερα για τους μισθωτούς, προσαρμόζοντας ανάλογα την πολιτική τους προσλήψεων και απολύσεων. Το αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα αρνητικό τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τις επιχειρήσεις. Οι προσλήψεις είναι ελάχιστες, ενώ οι συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα περιορίζονται. Αντίθετα, η προσωρινή απασχόληση και οι απολύσεις εργαζομένων πριν θεμελιώσουν εργασιακά δικαιώματα υψηλού κόστους για την επιχείρηση,

⁴⁷ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Δεκέμβριος 2005, Τεύχος 96, σελ. 33-37.

αποτελούν συνήθη πρακτική, ιδιαίτερα σε επιχειρήσεις των οποίων η δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από μεγάλη εποχικότητα.

Ένας από τους λόγους που οδηγεί στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης και εντείνει τη δυσκαμψία στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα είναι ο διαχωρισμός της σε δύο βασικές αγορές. Εκείνη όπου η θέση εργασίας είναι εξασφαλισμένη και ουσιαστικά μόνιμη και εκείνη που δεν υπάρχει τέτοια εξασφάλιση⁴⁸.

Οι αρνητικές επιπτώσεις από τη μονιμότητα στο Δημόσιο εντείνονται από το ότι η μετακίνηση εργαζομένων από υπηρεσίες στις οποίες υπάρχει πλεονάζον προσωπικό σε υπηρεσίες στις οποίες αντιμετωπίζονται μεγάλες ελλείψεις προσωπικού είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

Ένας άλλος παράγοντας που δυσχεραίνει τις προσλήψεις στην Ελλάδα είναι οι υψηλές εισφορές των εργαζομένων και των εργοδοτών στην κοινωνική ασφάλιση που διαμορφώνονται στο 34% του συνολικού κόστους του συνολικού κόστους εργασίας στην Ελλάδα, έναντι 31% στην ΕΕ-25, ενώ πολύ υψηλές και ραγδαία αυξανόμενες είναι και οι επιχορηγήσεις του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης από τον Προϋπολογισμό⁴⁹.

Επίσης, η αδυναμία προσαρμογής του μισθού των εργαζομένων στα επίπεδα που προσδιορίζονται από την ένταση του ανταγωνισμού σε κάθε κλάδο, οδηγεί πολλές επιχειρήσεις σε οριστικό κλείσιμο ή σε μεταφορά σε χώρες χαμηλού κόστους με απώλεια του συνόλου των θέσεων εργασίας.

Ένας άλλος παράγοντας που μειώνει την ευελιξία στην αγορά εργασίας είναι το γεγονός ότι η κινητικότητα από κλάδο σε κλάδο, από επιχείρηση σε επιχείρηση και από περιοχή σε περιοχή είναι περιορισμένη. Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος το 2005 η απασχόληση αυξήθηκε κυρίως στη Νότια Ελλάδα και τα νησιά ενώ μειώθηκε στη Βόρεια Ελλάδα γεγονός που συνδέεται με τη φθίνουσα πορεία συγκεκριμένων κλάδων (για παράδειγμα κλωστοϋφαντουργία) που έχει ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτή την περιοχή. Επιπλέον, στις περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα το ποσοστό απασχόλησης είναι άνω του 65%, ενώ σε άλλες περιοχές, όπως η δυτική Μακεδονία, είναι μόλις 52%⁵⁰. Η περιορισμένη γεωγραφική κινητικότητα οφείλεται κυρίως:

⁴⁸ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2005, σελ.101.

⁴⁹ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Δεκέμβριος 2005, Τεύχος 96, σελ. 33.

⁵⁰ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2005, σελ.163, 166.

- α) στο υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης στην Ελλάδα (άνω του 80%)
- β) στο σχετικά υψηλό κόστος μεταφορών που δεν επιτρέπει την καθημερινή μετακίνηση των εργαζομένων
- γ) σε παράγοντες που σχετίζονται με την ιδιοσυγκρασία του Έλληνα και τους αναπτυγμένους οικογενειακούς δεσμούς που στηρίζουν τους άνεργους και μειώνουν τα κίνητρα για μετακίνηση σε άλλες περιοχές.

Η μετακίνηση για απασχόληση σε διαφορετικό κλάδο περιορίζεται από τον κατακερματισμό του Συστήματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων και από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζονται στη μεταφορά των ασφαλιστικών δικαιωμάτων από Ταμείο σε Ταμείο, παρά το ότι με την ψήφιση του νόμου για τη διαδοχική ασφάλιση πολλά από αυτά τα προβλήματα αναμένεται να επιλυθούν. Επίσης, η διαδικασία ενοποίησης των διαφόρων Ασφαλιστικών Ταμείων θα συμβάλλει στον περιορισμό των εμποδίων για τη μετακίνηση των εργαζομένων.

Πριν την ψήφιση του νόμου 3385/2005 ο βαθμός ευελιξίας του ωραρίου εργασίας και η δυνατότητα διευθέτησης του χρόνου εργασίας ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη στην Ελλάδα. Ο παραπάνω νόμος θα συμβάλλει στον περιορισμό του κόστους εργασίας και στην ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας μέσω της μείωσης της αμοιβής της υπερωριακής απασχόλησης και της διευκόλυνσης της διευθέτησης των ωρών εργασίας. Επίσης, στην αύξηση της απασχόλησης αποσκοπεί και η νέα νομοθετική ρύθμιση του ωραρίου των καταστημάτων⁵¹.

Ο παραπάνω νόμος θα βοηθήσει ιδιαίτερα την Ελληνική οικονομία η οποία χαρακτηρίζεται από την εξειδίκευσή της σε κλάδους παραγωγής με μεγάλη εποχικότητα, όπως για παράδειγμα ο τουρισμός, τα αγροτικά προϊόντα, και πολλοί βιομηχανικοί κλάδοι και υπηρεσίες καθώς και τις πολλές μικρές επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν συνήθως ασυνεχή ροή μεγάλων παραγγελιών για τα προϊόντα τους. Σε ορισμένες περιόδους έχουν μεγάλες παραγγελίες που απαιτούν εντατικοποίηση εργασιών, ενώ σε άλλες περιόδους δεν έχουν καθόλου παραγγελίες. Η αδυναμία διευθέτησης του χρόνου εργασίας στις περιπτώσεις αυτές οδηγεί σε μεγάλη επιβάρυνση του κόστους εργασίας λόγω της πληρωμής δυσανάλογων

⁵¹ Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2005, σελ.95.

ποσών για υπερωρίες, ενώ για μεγάλα χρονικά διαστήματα το προσωπικό μπορεί να υποαπασχολείται. Οδηγεί, επίσης, στη διακοπή της λειτουργίας πολλών επιχειρήσεων σε περιόδους εκτός εποχής και σε αδυναμία απασχόλησης σε μακροχρόνια βάση, όπως για παράδειγμα στα περισσότερα ξενοδοχεία που κλείνουν στο τέλος Σεπτεμβρίου.

Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλό, ενώ το γενικότερο θερμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ανάπτυξή της. Η μερική απασχόληση δεν ξεπερνάει το 6,0% της συνολικής απασχόλησης το 2004 (10,4% για τις γυναίκες), έναντι 17,4% στην ΕΕ-15 και 14,8% στις χώρες του ΟΟΣΑ. Το χαμηλό επίπεδο της μερικής απασχόλησης συμβάλλει στη διαμόρφωση του ποσοστού απασχόλησης των γυναικών στα χαμηλότερα επίπεδα της ΕΕ-15 (45,4% το 2004) και αποτελεί βασικό παράγοντα που προσδιορίζει το υψηλό ποσοστό της ανεργίας των νέων και των γυναικών στην Ελλάδα. Μια πρόσφατη μελέτη κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, όταν οι εργασίες μερικής απασχόλησης συνδέονται με ευκαιρίες για κατάρτιση, οδηγούν σε εργασία πλήρους απασχόλησης⁵² μειώνοντας έτσι την ανεργία.

Τα ανωτέρω διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής αγοράς εργασίας, σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, συμβάλλουν στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών και των ηλικιωμένων (Ελλάδα: 59,6%, το 2004, ΕΕ-15: 64,6%, ΟΟΣΑ: 65,2%), στο εξαιρετικά υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας άνω του 1-έτους ανεργίας (Ελλάδα: 54,7% το 2004, ΕΕ-15: 42,4%, ΟΟΣΑ: 32,0%) και ιδιαίτερα ανεργίας των νέων (άνω του 26%) και των γυναικών⁵³.

Ειδικότερα για τις προσλήψεις των νέων το μεγαλύτερο εμπόδιο αποτελούν οι περίπλοκες διαδικασίες και το υψηλό κόστος των αποζημιώσεων για τις απολύσεις οι οποίες μόνο πρόσκαιρα εξασφαλίζουν τη συγκράτηση της ανεργίας

Έτσι, μια επιχείρηση που θα μπορούσε να δεχτεί χιλιάδες αιτήσεις για πρόσληψη νέων εργαζομένων υψηλής παραγωγικότητας για συγκεκριμένες θέσεις εργασίας, δεν έχει τη δυνατότητα για νέες προσλήψεις. Είναι υποχρεωμένη να διατηρεί επ' αόριστο εργαζόμενους χαμηλής παραγωγικότητας και υψηλού κόστους, επειδή οι διαδικασίες και το κόστος των απολύσεων είναι απαγορευτικό. Συνέπεια αυτού είναι το πολύ υψηλό ποσοστό άνω του 25%

⁵² Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2005, σελ.95.

⁵³ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Δεκέμβριος 2005, Τεύχος 96, σελ. 39.

της ανεργίας των νέων. Το πρόβλημα γίνεται πιο περίπλοκο στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπου ισχύει το καθεστώς της μονιμότητας. Οι προσλήψεις στον τομέα αυτό έχουν περιοριστεί στο ελάχιστο γιατί αυτοί που προσλήφθηκαν στην υπηρεσία στις δεκαετίες του 1980 και του 1990 προστατεύονται από τη μονιμότητα και την προαγωγή με βάση το χρόνο υπηρεσίας ανεξαρτήτως απόδοσης, ενώ, ταυτόχρονα, προσελκύονται από το γεγονός ότι οι μισθοί τους είναι υψηλότεροι από τους μισθούς στον ιδιωτικό τομέα. Αυτοί είναι οι λόγοι που όταν προκηρύσσεται ένας διαγωνισμός για πρόσληψη 500 υπαλλήλων σε κάποια υπηρεσία του ευρύτερου δημόσιου τομέα, υποβάλλονται συνήθως άνω των 100.000 αιτήσεις. Από την άλλη μεριά, η απασχόληση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα αυξάνεται παρά τις τεράστιες επενδύσεις με μηχανογραφικές και τεχνολογικές εφαρμογές που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια και έχουν καταστήσει ένα μεγάλο μέρος του προσωπικού μη αναγκαίο.

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής αγοράς εργασίας που αναφέρθηκαν παραπάνω συμβάλλουν στη διαμόρφωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα σε πολύ υψηλότερα επίπεδα από ότι θα ήταν αν οι θεσμοί της αποτελεσματικής και ευέλικτης λειτουργίας της αγοράς εργασίας είχαν αποκατασταθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Η πραγματικότητα αυτή περιορίζεται σε κάποιο βαθμό από το γεγονός της συγκράτησης του πραγματικού κόστους εργασίας λόγω της εισροής στην Ελλάδα άνω των 800.000 εργαζομένων χαμηλού κόστους στην δεκαετία του 1990 και επίσης από το γεγονός ότι το κόστος εργασίας στην Ελλάδα είναι μεν πολύ υψηλότερο από τις χώρες που έχουν παρόμοια παραγωγική διάρθρωση με τη χώρα μας για παράδειγμα από τις 10-νέες χώρες της ΕΕ-25, τις Βαλκανικές χώρες, την Τουρκία, την Κίνα, αλλά πολύ χαμηλότερο από τις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της ΕΕ-15, όπως άλλωστε είναι φυσικό και αναμενόμενο. Όμως, η Ελλάδα ανταγωνίζεται σε μεγάλο βαθμό τις πρώτες χώρες και όχι τις δεύτερες και για αυτό το λόγο πρέπει να δοθεί έμφαση σε μέτρα που θα στοχεύουν στη μείωση της διαρθρωτικής ανεργίας μέσω της μεταρρύθμισης του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος της εργατικής νομοθεσίας, του κόστους εργασίας και της προσέλκυσης επενδύσεων. Η ανάγκη για εκλογίκευση της λειτουργίας της Ελληνικής αγοράς εργασίας είναι σήμερα πιο πιεστική από ποτέ.

4.1 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ **ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

4.1.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΗΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Η καταπολέμηση της ανεργίας των νέων περνάει από τη θέσπιση συστημάτων και μεθόδων που θα επιτρέπουν την εξασφάλιση συγχρόνως μιας βασικής κατάρτισης επαρκούς επιπέδου και της σύνδεσης μεταξύ σχολικής κατάρτισης και της ενεργούς επαγγελματικής ζωής. Για την κοινωνία του αύριο δεν αρκεί μόνο να διατηρείται η γνώση και η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε σε κάποια δεδομένη στιγμή. Απαιτείται εξίσου ικανότητα μάθησης, επικοινωνίας, ομαδικής εργασίας, αξιολόγηση της προσωπικής κατάστασης. Τα μελλοντικά επαγγέλματα απαιτούν ικανότητες διάγνωσης, διατύπωσης προτάσεων βελτίωσης, σε όλα τα επίπεδα, αυτονομία, πνευματική ανεξαρτησία και ικανότητα ανάλυσης που προσδίδει η γνώση. Κατά συνέπεια είναι απαραίτητη η προσαρμογή του περιεχομένου της εκπαίδευσης και της δυνατότητας βελτίωσης της κατάρτισης, κάθε φορά που θεωρείται απαραίτητο.

Η αναγκαιότητα της ανάπτυξης της συνεχούς επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης έχει γίνει αποδεκτή, αλλά απαιτεί και τον επαναπροσανατολισμό των διαθέσιμων πόρων προς αυτή την κατεύθυνση και όχι προς παθητικές πολιτικές αντιμετώπισης της ανεργίας. Η δυσκολία ανταπόκρισης του συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ανάγκες έχει σχέση από τη μια με τους χαλαρούς δεσμούς της με την παραγωγή, τους κοινωνικούς στόχους και τις προτεραιότητες και από την άλλη με την αδυναμία προσέγγισης και ικανοποίησης των ατομικών αναγκών, δυνατοτήτων και επιλογών του εργατικού δυναμικού.⁵⁴

4.1.2 ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΕΥΕΛΙΞΙΑ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η βελτίωση της εξωτερικής ευελιξίας στην αγορά εργασίας περιλαμβάνει παρεμβάσεις που ενισχύουν την ευελιξία των εργασιακών σχέσεων-συμβάσεων διευκολύνοντας τους όρους απόλυσης και ενισχύοντας τις προσωρινές μορφές απασχόλησης όπως την μερική

⁵⁴ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 200-204.

απασχόληση, καθώς επίσης τη μείωση ορισμένων παροχών ανεργίας. Οι παραπάνω παρεμβάσεις αποσκοπούν στο να μπορούν οι επιχειρήσεις να προσλαμβάνουν πιο εύκολα αλλά και να απολύουν ένα μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων αυξάνοντας έτσι σημαντικά την κινητικότητα στην αγορά εργασίας. Επίσης η παροχή κινήτρων για τη γεωγραφική μετακίνηση των εργαζομένων και η άρση των αντικινήτρων για διαδοχική ασφάλιση σε διαφορετικά ταμεία ενισχύουν την ευελιξία της αγοράς εργασίας.

Επειδή όμως η χώρα μας χαρακτηρίζεται από υπερδιπλάσιο ποσοστό αυτοαπασχόλησης και μικρό ποσοστό μερικής απασχόλησης συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη τα μέτρα που σκοπεύουν να κάνουν πιο ευλύγιστη την αγορά εργασίας ίσως έχουν πιο περιορισμένο πεδίο δράσης από τις άλλες χώρες της Ευρώπης επειδή από τη μία οι κανόνες που ρυθμίζουν την αγορά εργασίας δεν θα αφορούν τους αυτοαπασχολούμενους και από την άλλη οι παραοικονομικές δραστηριότητες που ενθαρρύνονται από την αυτοαπασχόληση δεν αποτελούν πεδίο εφαρμογής των διαφόρων κανόνων της αγοράς εργασίας⁵⁵. Πάντως σε κάποιο βαθμό η ευελιξία στην Ελληνική αγορά εργασίας είναι ήδη γεγονός μέσω της παράνομης εργασίας και της μεγάλης εισφοροδιαφυγής με θετικό αποτέλεσμα όσον αφορά την ανεργία στους κλάδους που εφαρμόζεται (για παράδειγμα οικοδομές, γεωργικές εργασίες).

Η εσωτερική ευελιξία είναι αποτέλεσμα της καλύτερης διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού από την επιχείρηση και σκοπός της είναι η προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις εκάστοτε συνθήκες παραγωγής αποφεύγοντας τις απολύσεις. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μέτρα όπως η απασχόληση των εργαζομένων περισσότερες ώρες σε κάποιες περιόδους αιχμής με αντίστοιχη μείωση των ωρών εργασίας σε περιόδους με χαμηλότερη παραγωγή, οι μετατάξεις του προσωπικού σε άλλα τμήματα για κάλυψη των αναγκών της επιχείρησης και η εσωτερική εκπαίδευση για να αποκτούν οι εργαζόμενοι τα προσόντα που θα τους επιτρέπουν να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Η εσωτερική ευελιξία για να είναι επιτυχημένη πρέπει να συμφωνείται αμοιβαία μέσα από διαπραγματεύσεις μεταξύ των εργαζομένων και της διεύθυνσης της επιχείρησης.

Βεβαίως υπάρχει και η αντίθετη άποψη. Στις χώρες όπου υπάρχει μεγάλη ευελιξία στην αγορά εργασίας δημιουργούνται πιο πολύ θέσεις μερικής ή ανειδίκευτης απασχόλησης

⁵⁵ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 203.

και υπάρχουν πολλοί εργαζόμενοι με μισθούς κάτω από τα όρια της φτώχειας και χωρίς ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Για παράδειγμα ένα σημαντικό ποσοστό αμερικανών πολιτών που εργάζονταν σε καλές θέσεις εργασίας σήμερα ζουν ασκώντας δύο και τρεις δουλειές, από τις οποίες δεν συγκεντρώνουν ούτε το 1/3 των παλαιότερων αποδοχών τους..

4.1.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΕΛΑΤΤΩΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ένα μέσο για τη μείωση της ανεργίας είναι η ελάττωση του κόστους εργασίας μέσω της μεγαλύτερης σύνδεσης των μισθών με την παραγωγικότητα. Αυτό μπορεί να σημαίνει μέτρα όπως η κατάργηση του κατώτερου μισθού σε ζημιολύγες επιχειρήσεις ή σε περιοχές με υψηλή ανεργία. Επίσης η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για εργαζόμενους και εργοδότες, η χρηματοδότηση από επιδόματα ανεργίας των νέων θέσεων εργασίας, και η παροχή επιδοτήσεων απασχόλησης για αυτούς που προσλαμβάνονται για πρώτη φορά μειώνουν το μη μισθολογικό κόστος της εργασίας. Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται τα κίνητρα του νόμου 3227 του 2004 που προβλέπει την επιδότηση των εργοδοτών κατά 50% του ύψους των εργοδοτικών εισφορών για νεοπροσλαμβανόμενους κατά τον πρώτο χρόνο.⁵⁶

Επίσης σημαντική είναι η πολιτική της ελάφρυνσης των επιβαρύνσεων της εργασίας χαμηλής εξειδίκευσης γιατί αυτού του είδους η εργασία συνδέεται άμεσα με την ανεργία μακράς διάρκειας. Πολιτικές που αποσκοπούν σε επιδότηση θέσεων χαμηλής εξειδίκευσης και μισθού μέσω φορολογικών εκπτώσεων μπορούν να προτρέψουν τις επιχειρήσεις να αυξήσουν τις προσλήψεις αυτής της κατηγορίας των εργαζομένων με διπλό όφελος (αύξηση της απασχόλησης, αλλά και αύξηση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων)

Τέτοιες πολιτικές, εκτός από τα ηθικά, ανθρωπιστικά κίνητρα ή κοινωνικά κίνητρα, την άμβλυνση των κοινωνικών εντάσεων και αντιθέσεων, έχουν και θετικά οικονομικά αποτελέσματα, μέσω της αυξημένης κινητοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και της μείωσης των κοινωνικών παροχών ως συνέπεια της ελάττωσης της ανεργίας και της αύξησης της απασχόλησης.⁵⁷

⁵⁶ Καθημερινή εφημερίδα, Άρθρο Χριστίνας Κοψίνη, σελ.3, 28- 6- 2006

⁵⁷ Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996, σελ. 202-204.

4.1.4 ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Προκειμένου οι επιχειρήσεις να αυξήσουν τις επενδύσεις τους, να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους και να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας, πρέπει το θεσμικό πλαίσιο των αγορών προϊόντων να αυξάνει την ανταγωνιστική πίεση πάνω στις επιχειρήσεις και ταυτόχρονα να καθιστά το περιβάλλον φιλικό προς την επιχειρηματική δραστηριότητα. Αυτό μπορεί να γίνει:

Πρώτον, με την προώθηση του ανταγωνισμού, την απλούστευση του ρυθμιστικού και ειδικότερα του φορολογικού περιβάλλοντος, την παροχή κινήτρων και την εξάλειψη των φραγμών στην επιχειρηματικότητα και ιδιαίτερα στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Επίσης, άλλα μέτρα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος περιλαμβάνουν την υιοθέτηση θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, τη σύσταση υπηρεσίας για τον έλεγχο της οικονομικής διαχείρισης στον ευρύ δημόσιο τομέα, και την ενεργοποίηση του νόμου για τις συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Δεύτερον, με τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση, την ενθάρρυνση της χρήσης τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την τόνωση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο και σε έρευνα και ανάπτυξη. Ειδικά πάντως όσον αφορά τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια οικονομία της γνώσης, πρέπει να αυξηθούν οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ. Μέχρι σήμερα όμως, η Ελλάδα κατατάσσεται στην τελευταία θέση μεταξύ των 15 πιο ανεπτυγμένων χωρών της ΕΕ, ενώ εξακολουθεί να υστερεί και στον τομέα της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, αν και οι σχετικές επενδύσεις και η χρήση προσωπικών υπολογιστών και του Διαδικτύου αυξήθηκαν σημαντικά την τελευταία δεκαπενταετία. Είναι λοιπόν απαραίτητο να ενθαρρυνθεί η χρήση των τεχνολογιών αυτών, καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο στην άνοδο της παραγωγικότητας της εργασίας.

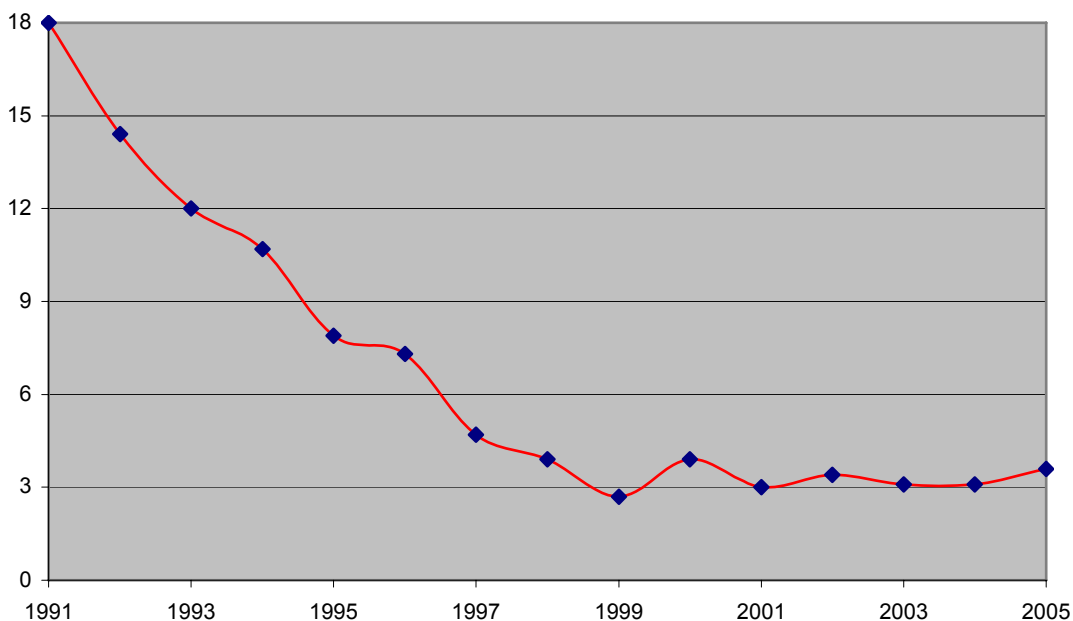
Τρίτον, στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος αλλά και στην αύξηση της παραγωγικότητας μπορεί εξάλλου να συμβάλει σημαντικά ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης, ώστε αυτή να γίνει πιο αποτελεσματική καθώς και πιο φιλική γενικά προς τους πολίτες, αλλά και ειδικότερα προς τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους. Παρά την πρόοδο των τελευταίων ετών, μένουν πολλά να γίνουν για να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το πρόβλημα της κρατικής γραφειοκρατίας και μια μορφή της, που είναι η υπερβολική ρύθμιση της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Πάντως αυτό το πρόβλημα είναι ευκολότερο να λυθεί. Αρκούν μια διαφορετική προσέγγιση στα πράγματα και κοινός νους, ενώ το δημοσιονομικό κόστος είναι μηδαμινό. Αντίθετα, το κόστος της σημερινής κατάστασης είναι σημαντικό για

τις επιχειρήσεις με αποτέλεσμα τόσο οι εγχώριες όσο και οι άμεσες ξένες επενδύσεις να κυμαίνονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα.

4.2 Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Σημαντική βελτίωση παρουσίασε το πρόβλημα του πληθωρισμού τη δεκαετία του 1990 στην Ελλάδα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ένταξης της χώρας στην Ευρωζώνη. Όπως φαίνεται και από το παρακάτω διάγραμμα ο πληθωρισμός έπεσε από 18% το 1991 σε 2,7% το 1999, χρονιά ένταξης της Ελλάδας στην ΟΝΕ ικανοποιώντας έτσι ένα από τα κριτήρια του Μάαστριχτ που ήταν ο χαμηλός πληθωρισμός. Αντιθέτως μετά το 1999 παρατηρείται μια ελαφρά αύξηση του πληθωρισμού λίγο πάνω από το 3% ως αποτέλεσμα της χαλάρωσης της περιοριστικής οικονομικής πολιτικής που ίσχυε μέχρι τότε⁵⁸.

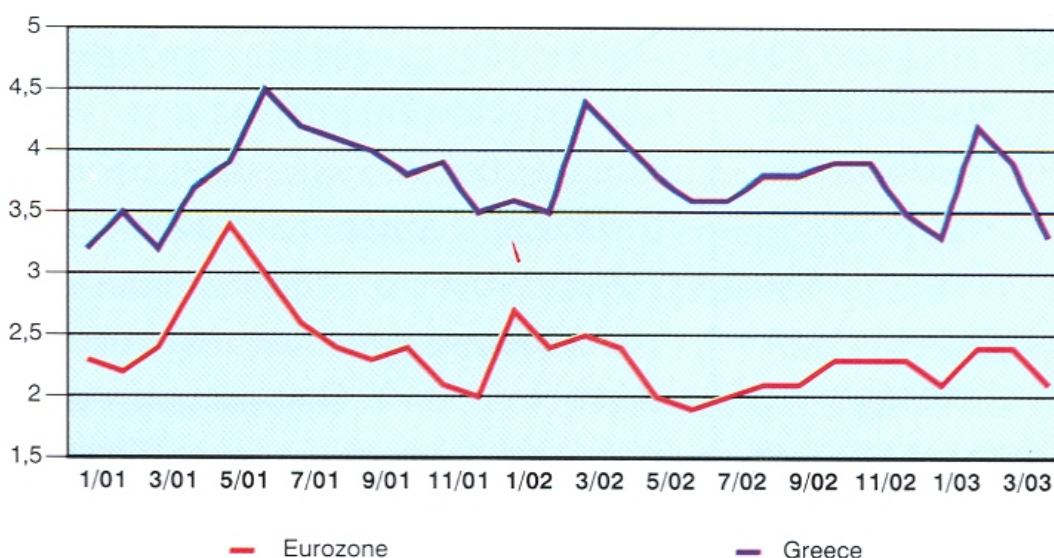
Ο ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

⁵⁸Το παρακάτω διάγραμμα σχεδιάστηκε με στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (www.statistics.gr, Δελτία Τύπου, Δείκτες, ΔΤΚ)

Όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα η ένταξη της Ελλάδος στη ζώνη του κοινού νομίσματος δεν έχει οδηγήσει ακόμη σε σύγκλιση του πληθωρισμού της Ελλάδος με την υπόλοιπη Ευρωζώνη τόσο στον πληθωρισμό με βάση τον Εναρμονισμένο ΔΤΚ όσο και το δομικό πληθωρισμό και επίσης αφορά τόσο στον πληθωρισμό στον τομέα των υπηρεσιών που δεν είναι διεθνώς εμπορεύσιμες, όσο και στα βιομηχανικά προϊόντα εκτός ενέργειας και στα επεξεργασμένα είδη διατροφής που είναι διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά.⁵⁹

Εξέλιξη εναρμονισμένου ΔΤΚ στην Ελλάδα και στη Ζώνη του Ευρώ⁶⁰

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος και Eurostat

Βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν στη διατήρηση του πληθωρισμού στην Ελλάδα σε υψηλότερα επίπεδα από τον μέσο όρο της Ζώνης του Ευρώ είναι οι ακόλουθοι:

Α. Η υστέρηση της Ελληνικής οικονομίας έναντι άλλων Ευρωπαϊκών Οικονομιών όσον αφορά τις συνθήκες λειτουργίας των αγορών αγαθών και υπηρεσιών. Δεν λειτουργούν αποτελεσματικά κρίσιμες εγχώριες αγορές, όπως για παράδειγμα η αγορά καυσίμων, η αγορά

⁵⁹ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86, σελ. 15-19.

⁶⁰ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86, σελ. 15.

νωπών οπωροκηπευτικών, οι αγορές προσφοράς βασικών υπηρεσιών δημοσίου χαρακτήρα, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διογκώνονται οι επιπτώσεις εξωτερικών ή εσωτερικών διαταραχών για παράδειγμα της κακοκαιρίας, της ανόδου της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, ή της ανόδου κάποιου άλλου στοιχείου του κόστους.

Β. Το γεγονός ότι η Ελλάδα βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στην ανοδική φάση του οικονομικού της κύκλου παρουσιάζοντας υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε αντίθεση με τις μεγάλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ που βρίσκονται ουσιαστικά σε φάση σημαντικής επιβράδυνσης των οικονομιών τους. Αυτό δικαιολογεί την εμφάνιση αυξημένου πληθωρισμού στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στους τομείς της οικονομίας που παράγουν διεθνώς μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες.

Οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας και ο υψηλός ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης επηρεάζουν τον εγχώριο πληθωρισμό γιατί η αυξημένη ζήτηση στο βαθμό που απευθύνεται σε εγχώρια διεθνώς μη εμπορεύσιμα προϊόντα ασκεί αυξητική πίεση στις τιμές αυτών των προϊόντων, ενώ στο βαθμό που απευθύνεται σε διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα αυξάνει το έλλειμμα στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών.

Επιπλέον, η καθαρή εισροή σημαντικών εισοδηματικών και κεφαλαιακών πόρων στην Ελληνική οικονομία διατηρεί ένα επίπεδο ζήτησης στην εγχώρια αγορά πολύ υψηλότερο από εκείνο που θα υπήρχε χωρίς αυτή την καθαρή εισροή πόρων, ασκώντας πρόσθετες πιέσεις στις τιμές των διεθνών μη εμπορεύσιμων προϊόντων.

Γ. Το γεγονός ότι εξακολουθεί να παρατηρείται υψηλότερος ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα από ότι στη Ζώνη του Ευρώ. Βέβαια η διαφορά αυτή περιορίστηκε τα τελευταία χρόνια. Επιπλέον, προκύπτει το ερώτημα αν η διαφορά αυτή είναι αυτόνομη δηλαδή αν οφείλεται στις συγκεκριμένες συνθήκες λειτουργίας της εγχώριας αγοράς εργασίας ή αν αποτελεί απλώς αντανάκλαση της υπάρχουσας διαφοράς στον πληθωρισμό.

4.2.1 ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από πολλές πλευρές τονίζεται το γεγονός ότι οι συνθήκες ανταγωνισμού στις αγορές αρκετών προϊόντων και υπηρεσιών και ιδιαίτερα στην αγορά πετρελαίου και στην αγορά

νωπών οπωροκηπευτικών δεν είναι ιδανικές στην Ελλάδα και ότι αυτό αποτελεί βασική αιτία του αυξημένου πληθωρισμού στη χώρα μας.

Παρόλο που η αγορά καυσίμων έχει σημαντική επίδραση στον πληθωρισμό κάποιων μηνών δεν μπορούμε να στοιχειοθετήσουμε κάποια μονιμότερη επίδραση τους στον Ελληνικό πληθωρισμό που να οφείλεται στην προβληματική λειτουργία της αγοράς των καυσίμων. Είναι γεγονός ότι στην αγορά αυτή οι τιμές ρυθμίζονται έμμεσα από την Κυβέρνηση μέσω του ελέγχου που ασκεί στην εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια ΑΕ και μέσω της φορολογίας. Η πολιτική τιμών που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια στον τομέα αυτό ήταν σε μεγάλο βαθμό ουδέτερη και προσδιορίστηκε από τις διακυμάνσεις των διεθνών τιμών του πετρελαίου. Δεν έγιναν παρεμβάσεις για μείωση των επιπτώσεων στον πληθωρισμό όταν η τιμή του πετρελαίου είχε ανοδική πορεία, ενώ δεν είναι εμφανές ότι περιορίστηκε η πτωτική επίδραση στον πληθωρισμό όταν οι διεθνείς τιμές είχαν πτωτική πορεία. Επομένως, το γεγονός ότι η αγορά πετρελαίου στην Ελλάδα δεν είναι όσο θα έπρεπε ανταγωνιστική μπορεί να έχει διάφορες αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία οι οποίες θα πρέπει να εξεταστούν, αλλά με τα στοιχεία που έχουμε δεν μπορούμε να αποδείξουμε ότι επιδρά ανοδικά ή πτωτικά στον ετήσιο πληθωρισμό τα τελευταία τρία χρόνια⁶¹.

Η ύπαρξη ολιγοπωλιακών καταστάσεων στην αγορά των οπωροκηπευτικών μπορεί να επηρεάζει το επίπεδο των τιμών των αγαθών, δηλαδή μπορεί στην Ελλάδα (ολιγοπωλιακή αγορά) η τιμή της ντομάτας να είναι υψηλότερη από τη Γερμανία (ανταγωνιστική αγορά), αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι και ο ρυθμός αύξησης των τιμών δηλαδή ο πληθωρισμός από χρόνο σε χρόνο μπορεί να διαφέρει συστηματικά.

Εκτός από τις αγορές των καυσίμων και των μη επεξεργασμένων φρούτων και λαχανικών, αρκετές άλλες αγορές λειτουργούν μη ανταγωνιστικά, με χαρακτηριστική την περίπτωση των επιχειρήσεων προσφοράς δημόσιων υπηρεσιών των οποίων η τιμολογιακή πολιτική ελέγχεται από το κράτος (ηλεκτρική ενέργεια, ύδρευση-αποχέτευση, υγεία-νοσοκομειακή περίθαλψη, αστικές-αεροπορικές-θαλάσσιες μεταφορές, εκπαίδευση).

Στις περισσότερες από τις περιπτώσεις αυτές, οι αυξήσεις τιμών που εγκρίνονταν στη δεκαετία του 1990 ήταν πολύ χαμηλότερες σε πραγματικές τιμές από τις αυξήσεις που εφαρμόζονταν στις άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ, με συνέπεια το επίπεδο αυτών των

⁶¹ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86, σελ.17-19.

τιμών σήμερα να είναι χαμηλότερο από αυτό που ισχύει σε αυτές τις χώρες στις περισσότερες περιπτώσεις. Αποτέλεσμα αυτής της πολιτικής ήταν η δημιουργία υπηρεσιών στην Ελλάδα με μεγάλα ελλείμματα και συσσωρευμένα χρέη για παράδειγμα αστικές, σιδηροδρομικές και αεροπορικές συγκοινωνίες, νοσοκομεία, ενώ από την άλλη μεριά, ο πληθωρισμός διαμορφωνόταν στις περιόδους εκείνες σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά που θα υπήρχαν, αν οι τιμές αυτών των υπηρεσιών διαμορφώνονταν με βάση μια πολιτική πλήρους κάλυψης του κόστους. Μετά την ένταξη στη Ζώνη του Ευρώ και την εισαγωγή του κοινού νομίσματος υπάρχει πίεση προς την Κυβέρνηση για προσαρμογή των τιμών σε επίπεδα κάλυψης του κόστους, η οποία σε συνδυασμό με την πολιτική μείωσης του λειτουργικού κόστους, επιδιώκεται να συμβάλλει στην εξάλειψη των ελλειμμάτων. Ακόμα και σε υπηρεσίες που δεν υπάρχουν ελλείμματα όπως για παράδειγμα στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας υπάρχει πίεση για αύξηση των τιμών στην Ελλάδα στην πορεία εναρμόνισης τους με τις υψηλότερες τιμές αυτών των υπηρεσιών στις άλλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ, γιατί μόνο έτσι θα καταστούν αποδοτικές οι επενδύσεις από ιδιώτες στην απελευθερωμένη αγορά της ενέργειας. Τέλος, και στην περίπτωση των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών υπάρχει προσαρμογή των τιμών προς τα πάνω λόγω προσαρμογής τους στα πλαίσια της πλήρους απελευθέρωσης αυτής της αγοράς στο διεθνή ανταγωνισμό.

Υπάρχει και μια άλλη κατηγορία διεθνώς μη εμπορεύσιμων προϊόντων όπως για παράδειγμα φαγητό εκτός οικίας, σερβιριζόμενα αναψυκτικά και καφές, προσωπικά επαγγέλματα, service αυτοκινήτων βιβλία-εφημερίδες, των οποίων οι τιμές δεν προσδιορίζονται από το κράτος, στις οποίες επίσης παρατηρούνται πολύ υψηλότερες αυξήσεις τιμών από το μέσο πληθωρισμό. Οι μεγάλες αυξήσεις τιμών στην περίπτωση αυτή σχετίζονται κατά κύριο λόγο με την εισαγωγή των χαρτονομισμάτων και κερμάτων σε Ευρώ, καθώς και με το υψηλό επίπεδο ζήτησης που επικρατεί τα τελευταία χρόνια στην εγχώρια οικονομία, που στηρίζει αυτές τις αυξήσεις τιμών.⁶²

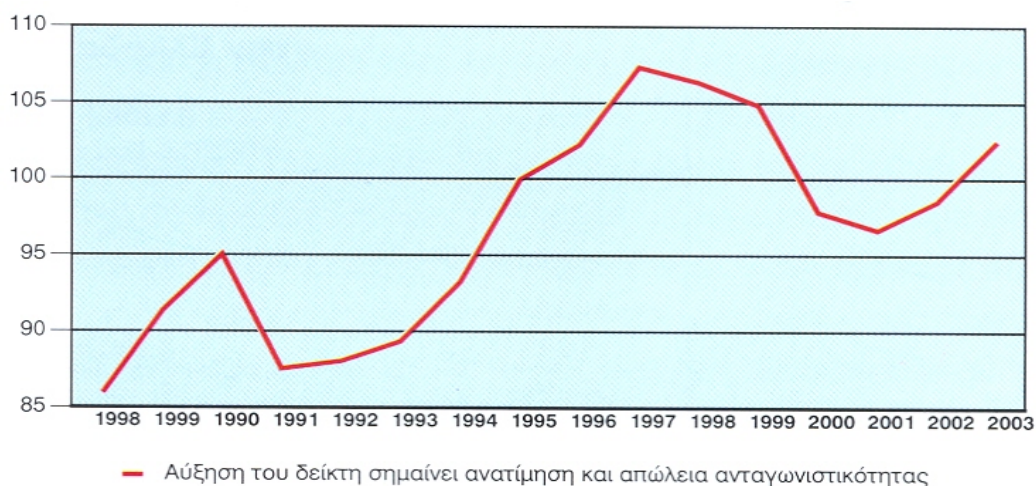
4.2.2 ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όταν οι διαφορές πληθωρισμού οφείλονται στον υψηλότερο ρυθμό αύξησης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα ή στη μεγαλύτερη αύξηση των τιμών των διεθνώς μη εμπορεύσιμων υπηρεσιών που σε πολλές περιπτώσεις αποτελούν εισροές στην παραγωγή διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων και υπηρεσιών, τότε ο υψηλότερος ρυθμός πληθωρισμού στην Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται πτώση της σχετικής τιμής των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων σε σχέση με τα διεθνώς μη-εμπορεύσιμα προϊόντα και επομένως χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας.

Ειδικότερα, η εξέλιξη της πραγματικής σταθμισμένης ισοτιμίας του εγχώριου νομίσματος (REER) με βάση το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην οικονομία (ULCE μεταξύ της Ελλάδος και των 24 ανταγωνιστριών χωρών που χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζονται στο Διάγραμμα. Μετά από μια περίοδο βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας (1998-2000), από το 2001 διανύουμε μια περίοδο χειροτέρευσης της ανταγωνιστικότητας με βάση το ULCE, κυρίως εξαιτίας της απότομης ανατιμητικής πορείας του Ευρώ.

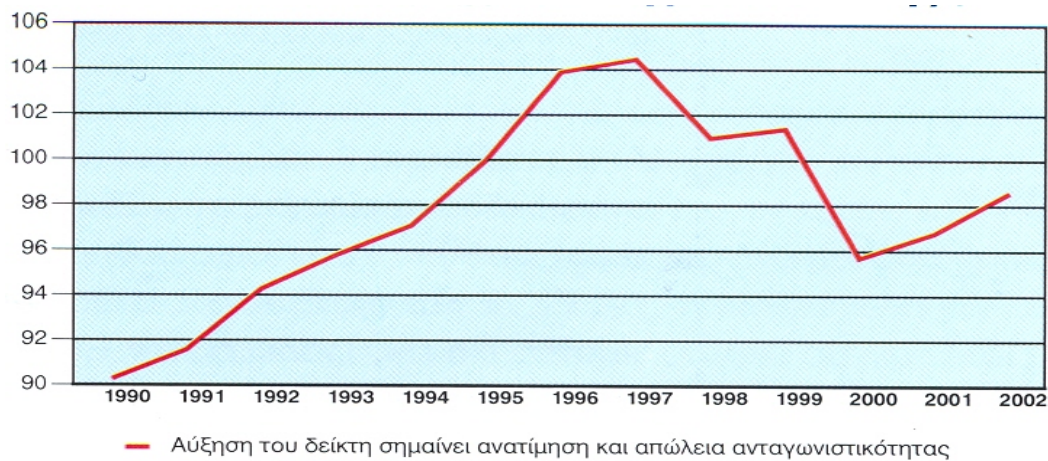
⁶² Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86, σελ. 18-19.

Εξέλιξη της πραγματικής σταθμισμένης ισοτιμίας με βάση το σχετικό κόστος εργασίας στην οικονομία (1995 = 100)⁶³

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Price and Cost Competitiveness*, first quarter 2003

Εξέλιξη της πραγματικής σταθμισμένης ισοτιμίας με βάση το σχετικό αποπληθωριστή της ιδιωτικής κατανάλωσης (1995 = 100)⁶⁴

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Price and Cost Competitiveness*, first quarter 2003

Ανάλογη είναι και η εξέλιξη του REER με βάση το σχετικό αποπληθωριστή ιδιωτικής κατανάλωσης (δείκτης πληθωρισμού) ανάμεσα στην Ελλάδα και τις ανταγωνίστριες χώρες,

⁶³ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86, σελ. 22.

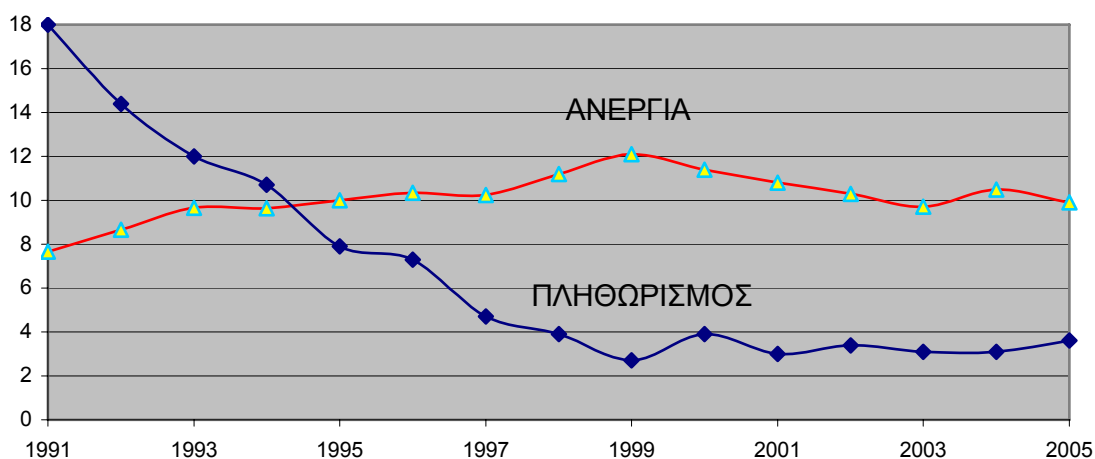
⁶⁴ Οικονομικό Δελτίο ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86, σελ. 22.

όπου εκτιμάται αν ο ρυθμός αύξησης των τιμών των διεθνώς μη εμπορεύσιμων προϊόντων στην Ελλάδα είναι υψηλότερος ή όχι από το ρυθμό αύξησης των τιμών των αντίστοιχων προϊόντων στις 24 χώρες του δείγματος που χρησιμοποιείται. Το μέρος αυτής της ανατίμησης που δεν οφείλεται σε αύξηση της παραγωγικότητας αλλά στις αυξήσεις τιμών και μισθών που διευκολύνονται από το σχετικά υψηλό επίπεδο ζήτησης που επικρατεί στην Ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια, συνιστά απώλεια ανταγωνιστικότητας και χειροτερεύει τη θέση της χώρας στη διεθνή παραγωγή.

4.3 ΣΧΕΣΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Όπως φαίνεται και από το διάγραμμα υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας στην Ελλάδα τα τελευταία 15 χρόνια. Είναι φανερό ότι η επίτευξη του στόχου μείωσης του πληθωρισμού για την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωζώνη το 1999 αύξησε την ανεργία στο 12% από 7,7% που ήταν το 1991 όταν ο πληθωρισμός κινούνταν στα υψηλά επίπεδα του 18%⁶⁵.

ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

⁶⁵Το παρακάτω διάγραμμα σχεδιάστηκε με στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (www.statistics.gr, Στατιστικά Στοιχεία, Αγορά Εργασίας, Απασχόληση Ανεργία, Δελτία Τύπου, Δείκτες, ΔΤΚ)

Η αύξηση της ανεργίας την περίοδο 1991-1999 ήταν αποτέλεσμα της περιοριστικής οικονομικής πολιτικής που αφενός μείωσε αισθητά τις προσλήψεις στο Δημόσιο προκειμένου να αντιμετωπισθούν τα υψηλά κρατικά ελλείμματα και αφετέρου επηρέασε αρνητικά τη συνολική ζήτηση και τις επενδύσεις. Παρόλα αυτά όμως ο δείκτης θυσίας διαμορφώθηκε σε χαμηλά επίπεδα αφενός λόγω της αξιοπιστίας και της βούλησης της οικονομικής πολιτικής για ένταξη στην ΟΝΕ και αφετέρου επειδή το μόνιμο ποσοστό της ανεργίας στην Ελλάδα είναι ήδη υψηλό λόγω των διαρθρωτικών αδυναμιών.

Αντιθέτως μετά το 2000, που επιτεύχθηκε ο στόχος της ΟΝΕ, χαλάρωσε η οικονομική πολιτική και μειώθηκε ελαφρώς η ανεργία όχι όμως όσο θα δικαιολογούσαν οι ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης λόγω της δυσκαμψίας που παρουσιάζει η ελληνική αγορά εργασίας. Ενισχυτικό αυτής της άποψης είναι ότι στους μετανάστες όπου ισχύει άτυπα μεγάλη ευελιξία στους όρους εργασίας η ανεργία είναι πολύ χαμηλή έως ανύπαρκτη.

Συμπερασματικά, αν και υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ ανεργίας και πληθωρισμού στην Ελλάδα τα τελευταία 15 χρόνια αυτή δεν είναι τόσο ισχυρή επειδή η ανεργία στην Ελλάδα είναι σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτική παρά κυκλική και δεν επηρεάζεται σημαντικά από μέτρα τόνωσης της ζήτησης και του ΑΕΠ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο πληθωρισμός και η ανεργία να κινούνται αισθητά άνω του μέσου όρου σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Φτάνοντας στο τέλος της διπλωματικής εργασίας είναι χρήσιμο να αναφέρουμε κάποια συμπεράσματα, όπως αυτά προκύπτουν από την εξέλιξη της εργασίας.

Η ανεργία, που περιλαμβάνει τα άτομα τα οποία μπορούν και θέλουν να εργαστούν αλλά δεν βρίσκουν απασχόληση, αποτελεί μείζον πρόβλημα για μια οικονομία γιατί συνιστά απώλεια παραγωγικών δυνάμεων και δεν της επιτρέπει να αξιοποιήσει πλήρως τους πόρους της. Εξίσου δυσμενείς είναι και οι κοινωνικές επιπτώσεις της αφού εκτός από την έλλειψη εισοδήματος, μειώνει την κοινωνική θέση, δημιουργεί προβλήματα αυτοσεβασμού και οικογενειακών τριβών και καταστρέφει την παραγωγική δύναμη πολλών εργαζομένων οι οποίοι καθώς απομακρύνονται από την αγορά εργασίας χάνουν τις απαραίτητες δεξιότητες που θα τους επέτρεπαν να απασχοληθούν σε περιόδους αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας.

Υφίστανται διάφορες μορφές ανεργίας ανάλογα με τα αίτια που την προκαλούν και οι οποίες συνοπτικά αναφέρονται ως εξής:

Εποχική ανεργία: αφορά κυρίως τον αγροτικό και τουριστικό τομέα που παρουσιάζουν συστηματικές μεταβολές στην παραγωγική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους. Χαρακτηριστικό της είναι ότι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο και είναι προσωρινή και μικρής σχετικά διάρκειας.

Ανεργία τριβής: είναι συμβατή με την πλήρη απασχόληση και οφείλεται στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος πληροφοριών για ύπαρξη ανέργων και επιχειρήσεων με κενές θέσεις εργασίας για τις οποίες οι άνεργοι έχουν τα απαραίτητα προσόντα και επαγγελματική εξειδίκευση.

Κεϋνσιανή ή κυκλική ανεργία: ακολουθεί τους κύκλους της οικονομικής δραστηριότητας και είναι μικρή σε περιόδους αυξημένης δραστηριότητας, ενώ αυξάνει σε περιόδους επιβράδυνσης. Επίσης έχει αντίστροφη σχέση με τον πληθωρισμό σύμφωνα με την καμπύλη PHILLIPS.

Τεχνολογική ανεργία: οφείλεται στις τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες καταργούν θέσεις εργασίας μέσω της υποκατάστασης του εργατικού δυναμικού από μηχανές και την πληροφορική. Ιστορικά όμως έχει αποδειχθεί ότι η εφαρμογή νέων τεχνολογιών ήταν μάλλον δημιουργική καθώς καταργούνται θέσεις εργασίας χαμηλού κόστους και παραγωγικότητας και δημιουργούνται άλλες πιο παραγωγικές και υψηλότερης αξίας ενώ αυξάνεται συνολικά και η απασχόληση μέσω της μεγέθυνσης της οικονομίας.

Διαρθρωτική ανεργία: παρατηρείται σε περιόδους ταυτόχρονης ανόδου του πληθωρισμού και της ανεργίας και οφείλεται συνήθως στην έλλειψη ευελιξίας στην αγορά εργασίας είτε λόγω της ισχυροποίησης των εργατικών συνδικάτων και των υψηλών μισθολογικών απαιτήσεων είτε λόγω της υπερβολικής ρύθμισης της αγοράς εργασίας και της προστασίας των εργαζομένων.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις σύγχρονες ερμηνείες της ανεργίας αυτή μπορεί να οφείλεται:

α) **στον κατακερματισμό της αγοράς εργασίας** όπου τα προνόμια κάποιων τομέων (για παράδειγμα το Δημόσιο) δεν επιτρέπουν τις προσλήψεις νέων ανέργων

β) **στις εταιρικές αναδιαρθρώσεις** στα πλαίσια των οποίων ολόκληρα τμήματα (τηλεφωνικά κέντρα, λογιστήρια, μηχανογράφηση) μεταφέρονται εκτός επιχείρησης σε εξειδικευμένες εταιρίες εντός της χώρας ή και σε τρίτες χώρες χαμηλότερου κόστους.

γ) η επίδραση της **παγκοσμιοποίησης** στην ανεργία είναι δύσκολο να καθοριστεί και εξαρτάται από το πώς κάθε χώρα μπορεί να διαχειριστεί τη μετάβαση των εργαζομένων από τις θέσεις χαμηλότερης εξειδίκευσης σε αυτές με υψηλότερη αξία αλλά και μεγαλύτερες απαιτήσεις.

Τα μέτρα για την **καταπολέμηση της ανεργίας** είναι δύο κατηγοριών ανάλογα με τον τύπο της ανεργίας: μέτρα **αύξησης της συνολικής ζήτησης** και μέτρα **αύξησης της ευελιξίας** της αγοράς εργασίας και επαγγελματικής κατάρτισης του εργατικού δυναμικού.

Ο πληθωρισμός είναι το φαινόμενο της συνεχούς ανόδου των τιμών που μειώνει την αγοραστική αξία του χρήματος. Μέχρι κάποιο ποσοστό (περίπου 3%) χαρακτηρίζεται ως **έρπων** και είναι ωφέλιμος για μια οικονομία επειδή δημιουργεί προσδοκίες κέρδους, αύξηση των επενδύσεων και του εισοδήματος.

Αντιθέτως όταν ξεπερνάει κάποιο ποσοστό έχει δυσμενείς επιπτώσεις. Στην οικονομική δραστηριότητα προκαλεί αύξηση των επιτοκίων και μείωση της κατανάλωσης με αποτέλεσμα τη μείωση των επενδύσεων και της συνολικής ζήτησης. Επίσης η αβεβαιότητα που προκαλεί ο υψηλός πληθωρισμός αποτελεί τροχοπέδη για τις επενδύσεις αφού οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να τις προγραμματίσουν. Σε κοινωνικό επίπεδο πλήττονται κυρίως οι μισθωτοί και συνταξιούχοι που έχουν σταθερά εισοδήματα, οι αποταμιευτές και οι δανειστές όταν τα πραγματικά επιτόκια είναι αρνητικά, καθώς και οι φορολογούμενοι όταν δεν γίνεται τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας.

Ανάλογα με τα αίτια δημιουργίας του ο πληθωρισμός διακρίνεται στις εξής μορφές:

Πληθωρισμός ζήτησης: είναι αποτέλεσμα υπερβάλλουσας ζήτησης όταν η οικονομία φτάσει στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης και δημιουργούνται στενότητες στην αγορά ορισμένων παραγωγικών συντελεστών, με συνέπεια την αύξηση της τιμής τους. Μπορεί να προέλθει από πιστωτική επέκταση και αύξηση της προσφοράς χρήματος, μεγάλη αύξηση των κρατικών δαπανών ή υπέρμετρες μισθολογικές αυξήσεις.

Πληθωρισμός κόστους (στασιμοληθωρισμός): χαρακτηριστικό του είναι ότι συνοδεύεται με υψηλή ανεργία χωρίς να υπάρχει υψηλή ζήτηση σε μια οικονομία. Προέρχεται είτε από την αύξηση της τιμής ορισμένων βασικών πρώτων υλών όπως το πετρέλαιο ή από υπέρογκες αυξήσεις των μισθών όταν τα εργατικά συνδικάτα είναι ισχυρά.

Πληθωρισμός μισθών: προκαλείται όταν οι μισθοί αυξάνονται ταχύτερα από την παραγωγικότητα με αποτέλεσμα να αυξάνεται το κόστος εργασίας το οποίο μετακυλιέται στον καταναλωτή.

Πληθωρισμός κερδών: παρατηρείται σε μονοπωλιακές και олиγοπωλιακές μορφές αγοράς όπου οι επιχειρήσεις πραγματοποιούν συστηματικά υψηλότερα κέρδη από ότι αν λειτουργούσε αποτελεσματικά ο ανταγωνισμός.

Εισαγόμενος πληθωρισμός: προέρχεται από την άνοδο της τιμής των εισαγόμενων προϊόντων είτε λόγω αύξησης των πρώτων υλών είτε λόγω της υποτίμησης του εγχώριου νομίσματος.

Η αντιμετώπιση του πληθωρισμού δεν είναι εύκολη υπόθεση και τα μέτρα μιας αντιπληθωριστικής πολιτικής συνήθως περιλαμβάνουν: α) Έλεγχος του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης μέσω της αύξησης των επιτοκίων, β) ελεύθερη διακύμανση της ισοτιμίας και αποφυγή υποτιμήσεων, γ) ευρεία εφαρμογή αυτόματων τιμαριθμικών αναπροσαρμογών για τη μείωση των πληθωριστικών προσδοκιών και δ) περιοριστική εισοδηματική πολιτική για να μην αυξάνονται οι μισθοί παραπάνω από την παραγωγικότητα.

Ιστορικά έχει αποδειχθεί **μια αρνητική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας** η οποία εκφράζεται μέσω της **καμπύλης Phillips**. Σύμφωνα με αυτή, μείωση του πληθωρισμού συνοδεύεται από αύξηση της ανεργίας και αντίστροφα. Σύμφωνα με τις σύγχρονες ερμηνείες της καμπύλης PHILLIPS ο ρυθμός του πληθωρισμού εξαρτάται από τους εξής παράγοντες:

α) Τον προσδοκώμενο πληθωρισμό

β) Την απόκλιση της ανεργίας από το φυσικό της ποσοστό, που ονομάζεται κυκλική ανεργία.

γ) Τις εξωγενείς διαταραχές της προσφοράς (για παράδειγμα πετρελαϊκές κρίσεις).

Δεδομένου ότι οι άνθρωποι αναπροσαρμόζουν τις πληθωριστικές προσδοκίες τους με την πάροδο του χρόνου, η ανταλλαγή μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας ισχύει μόνο στη βραχυχρόνια περίοδο. Στην μακροχρόνια περίοδο η ανεργία επιστρέφει στο φυσικό της ποσοστό, όπου δεν υπάρχει ανταλλακτική σχέση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας.

Δείκτης θυσίας είναι το ποσοστό του ΑΕΠ που πρέπει να θυσιαστεί και κατ' επέκταση πόσο πρέπει να αυξηθεί η ανεργία για να επιτευχθεί μείωση του πληθωρισμού κατά μία ποσοστιαία μονάδα. Η αξιοπιστία της αντιπληθωριστικής πολιτικής επηρεάζει τις πληθωριστικές προσδοκίες εργαζομένων και επιχειρήσεων με αποτέλεσμα όταν είναι αξιόπιστη να μετατοπίζεται προς τα κάτω η βραχυχρόνια καμπύλη PHILLIPS, επιτρέποντας την επίτευξη χαμηλότερου πληθωρισμού χωρίς υψηλότερη ανεργία.

Από τη στιγμή που εκδηλώνεται μια αρχική πληθωριστική ώθηση, η επιλογή μεταξύ ισχυροποίησης ή μη-ισχυροποίησης της προκαλούμενης σπειροειδούς σχέσης τιμών-μισθών, είναι ουσιαστικά ζήτημα επιλογής του προτιμώμενου σημείου επί της μακροχρόνιας καμπύλης Phillips. Η πολιτική ισχυροποίησης οδηγεί σε χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας και υψηλότερο ρυθμό πληθωρισμού.

Η ανεργία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα **προβλήματα στην Ελλάδα** καθώς κινείται σε υψηλά επίπεδα και καταλαμβάνει την τέταρτη χειρότερη θέση μεταξύ των 30 χωρών του ΟΟΣΑ. Παρόλο που τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται υψηλοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης η ανεργία επιμένει να διατηρείται σταθερά πάνω από 10%, γεγονός που υποδηλώνει ότι είναι σε μεγάλο βαθμό διαρθρωτική αφού η οικονομική ανάπτυξη δεν μεταφράζεται σε νέες μόνιμες θέσεις εργασίας υψηλού επιπέδου παρά μόνο σε θέσεις προσωρινής απασχόλησης και χαμηλής εξειδίκευσης.

Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ύπαρξη διαρθρωτικής ανεργίας στην Ελλάδα είναι οι εξής:

1. Το **υψηλό κόστος και η δυσκολία των απολύσεων** στην Ελλάδα συμβάλλει στον περιορισμό των προσλήψεων και των προσφερόμενων θέσεων μακροχρόνιας απασχόλησης.

2. Η **κινητικότητα** της εργασίας είναι σημαντικά περιορισμένη λόγω της δυσκολίας μεταφοράς των ασφαλιστικών δικαιωμάτων και την έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης για την απόκτηση προσόντων από τους εργαζομένους που θα τους επιτρέπουν να μετακινούνται από επιχείρηση σε επιχείρηση και από κλάδο σε κλάδο..

3. Η **διευθέτηση του χρόνου εργασίας** μέχρι την ψήφιση του νόμου 3385/2005 ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη με αποτέλεσμα να πλήττονται σημαντικοί κλάδοι με μεγάλη εποχικότητα (τουρισμός, αγροτικός τομέας).

4. Το ποσοστό της **μερικής απασχόλησης** στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλό, ενώ το γενικότερο θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ανάπτυξή της.

Για την αντιμετώπιση της ανεργίας στην Ελλάδα χρειάζονται μέτρα για μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας με παράλληλη ενίσχυση της στήριξης από το κράτος κυρίως μακροχρόνιων ανέργων (όπως για παράδειγμα με την ίδρυση του ταμείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης). Ενδεικτικά μέτρα για τη μείωση της ανεργίας είναι: ελάττωση του κόστους προσλήψεων και απολύσεων, ενίσχυση των κινήτρων για μερική απασχόληση, άρση των αντικινήτρων για διαδοχική ασφάλιση, δυνατότητα διευθέτησης του χρόνου εργασίας, σύνδεση των μισθών με την παραγωγικότητα, μείωση του μη μισθολογικού κόστους της εργασίας μέσω της μείωσης της φορολογίας και της επίλυσης του Ασφαλιστικού, δημιουργία κατάλληλου περιβάλλοντος για την αύξηση των ιδιωτικών και ξένων επενδύσεων, σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και συνεχής επαγγελματική κατάρτιση.

Παρά τη βελτίωση που παρατηρείται στο μέτωπο του **πληθωρισμού** λόγω της ένταξης της Ελλάδος στη ζώνη του κοινού νομίσματος δεν υπάρχει ακόμη σύγκλιση του πληθωρισμού της Ελλάδος με την υπόλοιπη Ευρωζώνη. Αυτό οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους:

α) Δεν λειτουργούν αποτελεσματικά κρίσιμες εγχώριες αγορές που έχουν μονοπωλιακό ή ολιγοπωλιακό χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα οι αγορές προσφοράς βασικών υπηρεσιών δημοσίου χαρακτήρα και αρκετοί άλλοι (για παράδειγμα βιομηχανία γάλακτος, ιδιωτικές υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευσης).

β) Η Ελλάδα βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στην ανοδική φάση του οικονομικού της κύκλου παρουσιάζοντας υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε αντίθεση με τις μεγάλες χώρες της Ζώνης του Ευρώ που βρίσκονται ουσιαστικά σε φάση σημαντικής επιβράδυνσης των οικονομιών τους.

γ) Εξακολουθεί να παρατηρείται υψηλότερος ρυθμός ανόδου του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα από ότι στη Ζώνη του Ευρώ με συνέπεια πτώση της σχετικής τιμής των διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων σε σχέση με τα διεθνώς μη-εμπορεύσιμα προϊόντα και επομένως χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας.

Οι διαφορές πληθωρισμού ανάμεσα στην Ελλάδα και τις άλλες χώρες της ζώνης του Ευρώ δικαιολογούνται εν μέρει από τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης της παραγωγικότητας στην Ελλάδα και δεν επιβαρύνουν την ανταγωνιστικότητα της εγχώριας οικονομίας. Στο βαθμό όμως που ο υψηλότερος πληθωρισμός οφείλεται στην αυξημένη πιστωτική επέκταση και στην πολιτική μισθών και συντάξεων στο Δημόσιο, που δεν λαμβάνει υπόψη την πρόσφατη σημαντική ανατίμηση του Ευρώ, καθώς και στα πλεονάσματα στο λογαριασμό κεφαλαίων τότε αποτελεί παράγοντα επιδείνωσης της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Πάντως τα επόμενα χρόνια αναμένεται ότι τόσο η πιστωτική επέκταση όσο και οι καθαρές εισροές κεφαλαίων μέσω του ισοζυγίου πληρωμών θα περιοριστούν, γεγονός που θα διευκολύνει τη σύγκλιση του ελληνικού πληθωρισμού στο μέσο όρο πληθωρισμού της Ευρωζώνης.

Τέλος, όπως είδαμε από τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας παρόλο που ο πληθωρισμός ήταν υψηλός στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (18% το 1991) η ανεργία κυμαίνονταν σε υψηλά επίπεδα (8%) ενώ και η μείωση του πληθωρισμού από 18% το 1991 σε 2,9% το 1999 προκάλεσε άνοδο της ανεργίας μόνο κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες (δηλαδή από 8% σε 12%). Αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι το μόνιμο ποσοστό της ανεργίας στην Ελλάδα είναι σχετικά υψηλό και δεν επηρεάζεται σημαντικά από τους κύκλους της οικονομικής δραστηριότητας (κυκλική ανεργία) αλλά οφείλεται κυρίως σε παράγοντες δυσκαμψίας στην αγορά εργασίας (όπως για παράδειγμα περίπλοκο ασφαλιστικό περιβάλλον, δυσκολία απολύσεων, περιορισμένη κινητικότητα, χαμηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης, που αναλύθηκαν παραπάνω).Επίσης, προς επιβεβαίωση της μη ύπαρξης κυκλικής ανεργίας στην Ελλάδα είναι το γεγονός ότι παρόλο που η χώρα μας τα τελευταία χρόνια έχει υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο και αν ίσχυε η κυκλική ανεργία θα έπρεπε να έχει χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, ο οποίος διαμορφώνεται περίπου σε 8%, εντούτοις έχει υψηλότερο ποσοστό ανεργίας από χώρες που έχουν χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης αλλά μεγαλύτερη ευελιξία στην αγορά εργασίας (για παράδειγμα Μ. Βρετανία, Ολλανδία).

Συμπερασματικά, το γεγονός ότι δεν υπάρχει στην Ελλάδα ισχυρή αλληλεπίδραση μεταξύ πληθωρισμού και ανεργίας έχει ως αποτέλεσμα τόσο ο πληθωρισμός όσο και η ανεργία να κινούνται αισθητά άνω του μέσου όρου σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βαβούρας Σ. Ιωάννης, Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998.
2. Βεργίνης Ξ.Π., Κόντος Β.Ν., Η Οικονομική του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1977.
3. Δράκος Γ.Ε., Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς 1996.
4. Κατσανέβας Θ., Οικονομική της Εργασίας και Εργασιακές Σχέσεις, Εκδόσεις Α. Σταμούλης, Αθήνα 1997.
5. Λιανός Θεόδωρος, Μπένος Θεοφάνης, Μακροοικονομική Ανάλυση & Δημοσιονομική Πολιτική, Εκδ. Ευγ. Μπένου, Αθήνα 1996.
6. Σκουτέλης Γιώργος, Η Ανεργία: Αίτια και Λύσεις, Εκδόσεις International Forum, Αθήνα 1996.
7. Στεριώτης Κίμωνας, Ο Πληθωρισμός, Εκδόσεις Σμπίλιας «Το Οικονομικό», Αθήνα 1986.
8. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος 2005
9. Οικονομικό Δελτίο, ALPHA BANK, Ιούνιος 2003, Τεύχος 86.
10. Οικονομικό Δελτίο, ALPHA BANK, Σεπτέμβριος 2003, Τεύχος 87.
11. Οικονομικό Δελτίο, ALPHA BANK, Δεκέμβριος 2005, Τεύχος 96.
12. Πανεπιστημιακές σημειώσεις από ΤΕΙ Λαμίας. (users.teilam.gr)

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Begg – Fischer-Dornbusch, Economics, Mc GRAW- HILL, Μ.Βρετανία 1997.
2. Branson H. William – Litvack M. James, Μακροοικονομική Θεωρία, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1998.
3. Kotler Philip, Marketing and Management, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1994.
4. Mankiw N. Gregory, Μακροοικονομική Θεωρία, Τόμος Β', Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2000.

5. Rees Albert, The Economics of Work and Pay, Harper International Edition, London 1980.
6. Trevithic A. James, Mulvey Charles, Οικονομική Ανάλυση του Πληθωρισμού, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1980.
7. Walter I. Wessels, Οικονομική, Εκδόσεις «Κλειδάριθμος», Αθήνα 1995.